

CONCEPT
**Kadernota maatschappelijke ondersteuning
2011 – 2014**

Subregio midden Overijssel

“Meer samenleven”

Versie 20 december 2010

concept **beleidsagenda**

Versie 28 juni 2011

COLOFON

Documentnaam: concept Subregionale kadernota maatschappelijke ondersteuning 2011-2014

Auteurs: de **subregionale kadernota** is opgesteld door de Kerngroep Kadernota Wmo van de vijf samenwerkende Wmo-gemeenten, bestaande uit: Resy Leuverink (Hellendoorn), Alice Pongers (Rijssen-Holten), Rian Stamsnieder (Tubbergen), Angelique Effting (Wierden), Hans Pesser & Leonard Koppelman (Twenterand, eindredactie).
Onze dank gaat uit naar de diverse collega's in de (sub)regio die een bijdrage hebben geleverd.

Versie: def. concept 5.0. Na vaststelling door stuurgroep Wmo 20 december 2010.

Documentnaam: concept beleidsagenda gemeente Hellendoorn.

Auteurs: de **beleidsagenda van de gemeente Hellendoorn** is opgesteld door: Jane Knol, Ingrid Brandwacht, Carla Motshagen, Frederique Geerink, Martijn van Wietmarschen, Ido ter Avest, Johan Dokter, Jan Brand en Resy Leuverink (eindredactie).

Versie: concept 2.0. d.d. 28 juni 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning gemeente Hellendoorn	6
1. Samenvatting	7
1.1. Wmo subregionale kadernota 2011-2014	7
1.2. Domeinen	8
1.3. Randvoorwaarden	11
2. Inleiding en verantwoording	12
2.1. Algemeen	12
2.2. Wmo subregionaal	12
2.3. Visie vertaald naar domeinen	13
2.4. Samenloop met gezondheidsbeleid en Wonen	13
2.5. Samenloop met andere participatiewetten	14
2.6. Niet alles tegelijk	14
3. Strategisch kader en ontwikkelingen	15
3.1. Strategisch kader	15
3.2. Ontwikkelingen	15
3.3. Uitgangspunten van de visie	18
4. Terugblik	20
4.1. Van 9 prestatievelden naar 6 domeinen	20
4.2. Conclusies	20
5. De weg naar het streefbeeld	21
5.1. Inleiding	21
5.2. De domeinen in de periode 2011 – 2014	21
5.2.1. Domein 1: Samen leven in buurt en dorp	21
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	24
5.2.2. Domein 2: Opgroeien en ontwikkelen	25
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	28
5.2.3. Domein 3: Vrijwilligerswerk en mantelzorg	29
5.2.3.1. Domein 3A: Vrijwilligerswerk	29
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	32
5.2.3.2. Domein 3B: Mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg	33
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	37
5.2.4. Domein 4: Meedoen makkelijker maken	38
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	43
5.2.5. Domein 5: Preventie, zorg en opvang	45
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	48
5.2.6. Domein 6: Anders te werk	49
Beleidsagenda gemeente Hellendoorn	52
6. Regionale beleidsagenda Wmo 2011-2014	53

7.	Organisatie, mensen en middelen	55
7.1.	Uitvoeringsorganisatie	55
7.2.	Personeel	56
7.3.	Risico Wmo-financiën landelijk	56
7.3.1.	Algemeen	56
7.3.2.	Algemene uitkering	56
7.3.3.	Objectief verdeelmodel	56
7.3.4.	De Wmo en de juni- en septembercirculaire 2010	57
7.3.5.	Het macrobudget vanaf 2011	57
7.3.6.	Verfijning verdeelmodel Wmo	57
7.3.7.	Het meerjarenperspectief	58
7.3.8.	Verdere risico's	58
7.4.	Subsidies Wmo	59
7.5.	Communicatie	59
	Meerjarig beeld baten en lasten Wmo 2008 – 2014 gemeente Hellendoorn	60
8.	Lijst met afkortingen	62
Bijlagen		
1:	Terugblik per domein	63
2:	Advies Wmo-raad gemeente Hellendoorn op subregionale kadernota met lokale agenda en reactie college van Burgemeester en Wethouders	71

Voorwoord

Voor u ligt het nieuwe vierjarig beleidsplan van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het maken van dit beleidsplan is een verplichting uit deze wet, waarin meedoen aan de samenleving centraal staat. Als titel voor dit beleidsplan is gekozen voor: 'Meer Samenleven'. Deze kadernota zet de focus de komende jaren volledig op brede participatie. Meedoen!

Na de eerste kadernota Wmo zal het komend decennium het accent verschuiven naar meedoen. Basis is de behoefte van mensen in plaats van rechten, basis is de eigen kracht in plaats van een verzorgende overheid. Met andere woorden de Wmo ontwikkelt zich door en kantelt in ieders voordeel. Daarbij vergeten wij niet dat wij als overheid zorg moeten blijven dragen voor kwetsbare groepen in de samenleving en deze ook moeten (laten) ondersteunen, als zij zich niet kunnen redden.

De vijf samenwerkende gemeenten in onze subregio (Rijssen-Holten, Twenterand, Hellendoorn, Wierden en Tubbergen) presenteren hun visie in een tijd waarin wij voor aanzienlijke opgaven staan, veroorzaakt door demografische ontwikkelingen, decentralisatie van taken, maar zeker ook door de economische ontwikkelingen. Deze kadernota gaat daarom uit van een ander beleid en binnen de mogelijkheden kiezen wij daarom voor de volgende prioriteiten:

- Prioriteit bij anders, slimmer werken, meer passend bij de logica van de burger;
- Mede vorm te geven door burgerparticipatie en de zgn. Kanteling en Welzijn nieuwe stijl;
- Prioriteit bij het behouden van een sterke basis die participatie bevordert, ondersteunt en preventief werkt. Hierbij willen wij resultaatgericht sturen op die activiteiten die echt bijdragen aan de beoogde effecten;
- Prioriteit bij integraliteit en samenwerking omdat dit veelal de kwaliteit verhoogt en bovendien kosten bespaart.

De vijf gemeenten hebben samen de Wmo actief opgepakt en gaan deze actieve houding de komende periode verder intensiveren. Ook al zijn er zorgen over de financiën, wij willen de kansen die de Wmo biedt ten volle benutten.

Bij deze cultuurverandering in de uitvoering van ons brede Wmo-beleid staan wij gelukkig niet alleen. Samenwerking met de samenleving via burgerparticipatie en uiteraard met de gemeenteraad, de Adviesraad Wmo, vele organisaties en mede-overheden is essentieel om de doelstellingen te bereiken. Wij vertrouwen wederom op hun positieve medewerking in deze.

Op de foto staan van links naar rechts: de wethouders Wmo: dhr. T. Vleerbos, Tubbergen, dhr. J. Ligtenberg, Rijssen-Holten, dhr. G. J. Binnenmars, Twenterand (voorzitter stuurgroep), dhr. H. Bekke, Wierden en dhr. J.H. Coes, Hellendoorn.

*De Stuurgroep van de 5 samenwerkende Wmo gemeenten
20 december 2010*

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning gemeente Hellendoorn

In december 2010 heeft de Stuurgroep Wmo van de 5 samenwerkende gemeenten ingestemd met de subregionale kadernota maatschappelijke ondersteuning 2011 – 2014 “Meer samenleven”. Elk van de 5 gemeenten volgt – op basis van deze kadernota – haar eigen traject wat betreft het lokale beleidsplan maatschappelijke ondersteuning.

Het Wmo beleidsplan 2008 – 2011 van de gemeente Hellendoorn is nog van kracht. Om echter nauw aansluiting te krijgen op subregionaal beleid, is besloten om aan de subregionale kadernota de beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning van de gemeente Hellendoorn te koppelen. Dit maakt zowel krachtig subregionaal als krachtig lokaal beleid mogelijk ondanks afnemende financiële middelen.

Voor het opstellen van de lokale agenda is het Wmo beleidsplan 2008 – 2011 van de gemeente Hellendoorn geëvalueerd. Ook zijn de in de subregionale kadernota geschetste ontwikkelingen en voorgenomen actiepunten getoetst op respectievelijk geldigheid en haalbaarheid voor de gemeente Hellendoorn. Op basis van de uitkomsten van de evaluatie van het Wmo beleidsplan, toetsing van de subregionale kadernota en het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” is de lokale beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning opgesteld en opgenomen in hoofdstuk 5, 6 en 7 van de subregionale kadernota. Hierbij zijn relevante actuele ontwikkelingen meegenomen.

De concretisering vindt plaats in de jaarlijkse programmabegroting.

De concept subregionale kadernota is in de periode 6 oktober tot 27 november 2010 met een verzoek om reacties verspreid. De Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel en de Jeugdgezondheidszorg GGD Regio Twente hebben input geleverd. Voor de Wmo-raden van de 5 gemeenten is in oktober 2010 een informatiebijeenkomst gehouden. Er is een reactie ontvangen van de Wmo-raden van Rijssen-Holten, Twenterand, Wierden en Hellendoorn. De Wmo-raad van de gemeente Hellendoorn heeft aangegeven – in verband met de toetreding van 9 nieuwe leden – nog geen gefundeerde mening te hebben kunnen vormen. Wel wordt de subregionale kadernota als basis voor de lokale uitwerking erkent. De gegeven input en reacties zijn verwerkt in de subregionale kadernota maatschappelijke ondersteuning.

In april 2011 is de beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning 2011 – 2014 van de gemeente Hellendoorn – in samenhang met de subregionale kadernota – door deskundigen toegelicht en besproken met de Wmo-raad. Het uitgebrachte advies van de Wmo-raad is als bijlage 2 opgenomen. Lokale partners op het gebied van maatschappelijke ondersteuning worden in de gelegenheid gesteld te reageren op de kadernota en de beleidsagenda. Het document wordt bovendien zes weken ter inzage gelegd. Na de inspraakperiode worden de reacties - waaronder het advies van de Wmo-raad – voorzien van een reactie van het college van Burgemeester en Wethouders en vastgelegd in een inspraakverslag.

1. Samenvatting

Gemeenten staan de komende jaren voor grote uitdagingen. Ontwikkelingen in de maatschappij en bij de overheid en vooral ook de financiële situatie van gemeenten liggen hieraan ten grondslag. Nog niet eerder hebben gemeenten te maken gehad met zulke drastische bezuinigingen als waar ze nu voor staan. Gemeentebreed, dus ook in het sociale domein, moeten er duidelijke keuzes gemaakt worden. Het is duidelijk dat niet alles meer kan. Gemeenteraden zullen moeten kiezen welke voorzieningen ze overeind willen houden en welke voorzieningen minder of zelfs helemaal niet meer gefinancierd worden. Ook de rol die de gemeente wil spelen wordt tegen het licht gehouden.

1.1 Wmo subregionale kadernota 2011-2014

Binnen deze context verschijnt deze Kadernota Maatschappelijke ondersteuning. Gemeenten zijn volgens de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) verplicht om vierjaarlijks een nota op te stellen. Deze Wmo-kadernota is de tweede in de rij. Het Wmo-beleid ontwikkelt zich door. Deze kadernota schetst in hoofdlijnen en in samenhang het beleid op de vele prestatievelden of domeinen binnen de Wmo.

Vanuit de succesvolle samenwerking tussen de gemeenten Rijssen-Holtten, Twenterand, Hellendoorn, Wierden en Tubbergen is deze regionale nota wederom gemaakt. De samenwerkende gemeenten hebben als motto voor de periode 2011 – 2014 gekozen:

“Meer samenleven”

Meedoen is een belangrijk thema in de Wmo. Steeds meer raken we er van overtuigd dat de Wmo er op gericht moet zijn om mensen zoveel mogelijk dat te bieden waar ze behoefte aan hebben om volwaardig mee te kunnen doen in de maatschappij. Dat is belangrijker dan te kijken waar mensen recht op hebben. Daarbij zal eerst worden gekeken in hoeverre de mensen zelf vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en de eigen omgeving van mensen kunnen bijdragen aan de behoefte van de mensen, waardoor minder individuele voorzieningen nodig zijn. Pas als door mensen zelf of door de eigen omgeving niet of onvoldoende op de behoefte kan worden ingespeeld, komen maatschappelijke instellingen en/of de overheid in beeld om door het bieden van voorzieningen (eerst algemeen/voorzorgend, dan collectief en daarna pas individueel) te voorzien in de behoefte van mensen. Door (zo nodig met maatwerk) te voorzien in behoeften kan iedereen, ook degenen voor wie dat minder vanzelfsprekend is, “meer samenleven”.

De koers die gekozen is omvat een duidelijke trendbreuk met de vorige regionale kadernota. Vanuit de gekozen uitgangspunten betekent dit in ieder geval:

- dat we de kansen die zich voordoen willen benutten. De zgn. Kanteling en Welzijn nieuwe stijl zijn hier voorbeelden van. Dit levert ons inziens meer maatwerk en rendement, zij het dat het ook in eerste instantie een investering vraagt;
- dat (nieuwe) wettelijke taken die op gemeenten afkomen, bijvoorbeeld de afslanking AWBZ en de plannen tot overheveling van de Jeugdzorg, uiteraard opgepakt moeten worden, in samenwerking tussen de 5 gemeenten waar mogelijk;
- dat vrijwilligerswerk en mantelzorg worden gezien als pijlers die zo veel mogelijk overeind gehouden dienen te worden;
- dat kwetsbare groepen in principe worden ontzien, maar dat er wel een groter beroep op hun eigen verantwoordelijkheid en hun naaste omgeving wordt gedaan. Mensen dienen de ondersteuning te krijgen naar hun behoefte en noodzaak hoewel de vorm kan gaan wijzigen. De gemeente biedt een vangnet voor diegenen die dat echt nodig hebben;
- dat we oog hebben voor het belang van het jeugdbeleid: onze toekomst!

maar ook:

- dat een cultuuromslag nodig is, met de nodige creativiteit, waarbij we de eigen kracht van mensen willen benutten en samenwerking onontbeerlijk is.
- de overheid op bepaalde terreinen een andere rol zal aannemen, bijv. door middel van privatisering of meer regisserend, zakelijker, in plaats van uitvoerend;
- dat binnen wettelijke taken veelal het basisniveau wordt gekozen (veelal wettelijk minimum niveau);
- de sterkste schouders, de zwaarste lasten zullen moeten gaan dragen;
- dat het sociale domein ook niet aan bezuinigingen¹ ontkomt. Het voorzieningenniveau zich op kerntaken zal moeten richten, waarbij met minder subsidies gewerkt zal moeten worden;

1.2 Domeinen

We onderscheiden – evenals in de vorige kadernota - zes domeinen:

1. Samen leven in buurt en dorp
2. Opgroeien en ontwikkelen
3. a. Vrijwilligerswerk
b. Mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg
4. Meedoen makkelijker maken
5. Preventie, zorg en opvang
6. Anders te werk

Domein 1: Samen leven in buurt en dorp

Dit domein betreft het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen en kernen. Als we willen dat mensen naar elkaar omzien, is het nodig dat zij elkaar kennen. Wanneer mensen elkaar kennen zullen ze elkaar eerder helpen of een beroep durven doen op elkaar. Ook kan zo bijvoorbeeld dreigende vereenzaming worden opgemerkt en tijdig gestopt worden. Tot slot zal men elkaar ook eerder aanspreken op het leefbaar houden van de wijk/buurt als men elkaar kent. Door het bevorderen van de sociale samenhang en de leefbaarheid wordt er eerder een beroep gedaan op de sociale omgeving van mensen en minder vaak op de overheid.

Gegeven de forse bezuinigingen zullen organisaties in dit domein, maar ook in andere domeinen te maken krijgen met subsidieverlagingen of wellicht zelfs subsidiebeëindigingen. Ook vragen als privatisering of afstoting van gemeentelijke accommodaties zullen de komende periode spelen, evenals het teruggaan naar kerntaken. Dit geldt niet alleen voor de lokale overheid, maar ook voor andere (gesubsidieerde) organisaties. Om de sociale samenhang en leefbaarheid op peil te houden wordt er een groter beroep op de inzet en creativiteit van inwoners en organisaties gedaan.

Actiepunten:

Daar domein 1 vooral een lokale aangelegenheid is, wisselen de vijf gemeenten met betrekking tot domein 1 kennis en ervaringen uit en delen succesfactoren en faalfactoren over het thema leefbaarheid en sociale samenhang.

Domein 2: Opgroeien en ontwikkelen

Met dit domein willen we werken aan een toekomst waarin burgers zoveel mogelijk op eigen kracht kunnen doen, zelfredzaam zijn en hun medeverantwoordelijkheid nemen in de samenleving. Jonge burgers kunnen daar niet vroeg genoeg ervaring mee opdoen en daarin begeleid worden. De eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding ligt bij de ouders/verzorgers. De gemeente heeft, in aanvulling op onderwijs, kinderopvang, peuterspeelzaal, jeugdgezondheidszorg en maatschappelijk werk, de taak om ouders/opvoeders te ondersteunen en te stimuleren bij hun opvoedende taken. Daarvoor is het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) ingericht, waarvan de doorontwikkeling ook de komende jaren zal voortduren. De vijf samenwerkende gemeenten voeren een integraal jeugd(zorg)-beleid, met als uitgangspunt een sluitende aanpak door middel van ketensamenwerking. In de ketenaanpak worden de taakstellingen van overheden en het producten- en voorzieningenaanbod van instellingen (informatie/advies, hulp- en dienstverlening en zorg) aan elkaar gekoppeld om de keten sluitend te maken. De inkleuring in het aanbod wordt per gemeente verschillend ingevuld.

¹ De concrete bezuinigingsplannen zijn of worden per gemeente apart van deze nota aangeboden.

De keten zorgt vervolgens gezamenlijk voor het sturen, faciliteren, ondersteunen en realiseren van de kerndoelstelling van integraal jeugd(zorg)beleid: opgroeien en ontwikkelen, waardoor je kunt meedoen. Gelet op de financiële situatie wordt gekozen voor een terughoudend, doelgericht en doelmatig beleid.

Actiepunten:

- De Subregionale samenwerking met betrekking tot de CJG-ontwikkeling en het jeugd(zorg)beleid op (sub)regionaal niveau wordt verder voortgezet;
- De 5 subregionale gemeenten blijven actief participeren in CJG Twente (een plan van de 14 Twentse gemeenten)
- Uitvoeren afspraken convenant jeugdagenda 2009-2012 met de provincie;
- De gemeenten nemen de regie bij het uitvoering geven aan de komende decentralisatie van de jeugdzorg.
- Verder ontwikkelen en optimaliseren van de zorgstructuur met als resultaat een sluitende keten van 0 tot 100 jaar. Bij de sluitende keten kijken wij nadrukkelijk naar de verbinding tussen de zorgketen en de justitiële keten.

Domein 3: Vrijwilligerswerk en mantelzorg.

Dit domein gaat over het ondersteunen van mantelzorgers, daaronder valt ook steun bij het vinden van adequate oplossingen indien zij hun taken tijdelijk niet kunnen waarnemen. Dit prestatieveld gaat ook over het ondersteunen van vrijwilligers. De doelstelling, de doelgroep en het bereik van mantelzorgondersteuning en het ondersteunen van vrijwilligers zijn totaal verschillend. In deze kadernota wordt dan ook duidelijk onderscheid gemaakt tussen de onderdelen Mantelzorg (mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg) enerzijds en het brede Vrijwilligerswerk anderzijds.

Met de komst van de Wmo is wettelijk vastgelegd dat elke gemeente adequaat vrijwilligersbeleid moet hebben ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk. Verder heeft de Wmo een wettelijk kader gegeven aan het beleidsterrein mantelzorgondersteuning. Mantelzorg staat voor een aantal belangrijke waarden in maatschappelijke ondersteuning, namelijk zorg in eigen kring en het meedoen van naasten aan de maatschappij mogelijk maken. Als vijf gemeenten willen we de komende jaren er nadrukkelijk naar streven om het voorzieningenniveau voor vrijwilligers en mantelzorgers op peil te houden. Zij vormen het lokale goud van de samenleving. Zij hebben een essentiële rol in de samenleving, zeker gezien de versobering in de rol van organisaties, beroepskrachten en de terugtrekkende overheid.

Actiepunten:

- Per gemeente wordt in 2011 beoordeeld in hoeverre de basisfuncties lokale ondersteuning vrijwilligerswerk en de basisfuncties lokale ondersteuning mantelzorg zijn ingevuld;
- Subregionaal wordt vervolgens bekeken of door samenwerking de eventueel ontbrekende zaken op het gebied van vrijwilligerswerk en mantelzorg ingevuld kunnen worden (plan eind 2011);
- (Indien meerwaarde) volgt een plan van aanpak voor subregionale samenwerking (2012) en wordt deze uitgevoerd.

Domein 4: Meedoen makkelijker maken

Dit domein richt zich in de meest brede zin op mensen met een beperking en hun mogelijkheden tot meedoen. Dit domein is nog steeds volop in beweging, om zowel inhoudelijke als financiële redenen. In het kader van de Pakketmaatregel AWBZ en de verwachte verdere overheveling van de AWBZ naar gemeenten wordt aangenomen dat gemeenten binnen afzienbare termijn meer taken voor hun rekening moeten nemen, met als insteek: minder accent op individuele voorzieningen en meer accent op eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht. Essentieel is de komende jaren dat de zgn. Kanteling wordt ingezet. De Kanteling gaat over de wijze van invullen van de compensatieplicht, waarbij optimale zelfredzaamheid en participatie van inwoners met een beperking bereikt wordt. Maatwerk en eigen kracht zijn centrale begrippen in deze cultuurverandering.

Door de overheveling van nieuwe taken (van o.a. de begeleiding en dagbesteding) kan er ook beter vorm gegeven worden aan de één loketgedachte. De loketontwikkeling wordt zowel op Twents als op subregionaal c.q. lokaal niveau vormgegeven, de lokale structuur wordt binnen de mogelijkheden verder ontwikkeld.

Mogelijk komen ook de functies begeleiding en persoonlijke verzorging over vanuit de AWBZ. Het is belangrijk dat gemeenten voldoende voorbereidingstijd en middelen krijgen voor eventuele nieuwe taken.

Actiepunten:

- Vormgeven aan De Kanteling door o.a. een omslag van individuele naar collectieve voorzieningen te realiseren. Tevens de benodigde cultuuromslag bij burgers faciliteren;
- Het ontwikkelen van een verordening Nieuwe Stijl (gebaseerd op De Kanteling);
- Versterken van inclusief beleid (zodat er op voorhand rekening wordt gehouden met burgers met een beperking en dit niet meer via duurder doelgroepenbeleid hoeft te worden opgelost);
- De levensloopbestendige benadering meer integreren in gemeentelijk beleid en in de samenleving als geheel door als gemeente hier regie op te voeren;
- Uitwisselen van best practices op Wmo-gebied en hier van elkaar leren;
- Het (door)ontwikkelen en ondersteunen van ketenzorg dementie door te participeren in het project dat op dit moment in Noord West Twente draait;
- Middels de gemeentelijke regierol het maatschappelijk ondernemerschap versterken en stimuleren;
- Antwoorden op ontwikkelingen binnen de AWBZ in brede zin met daarbij aandacht voor de regionale (samenwerkings)mogelijkheden;
- (Externe) Financieringsmogelijkheden zo goed mogelijk benutten;
- De ontwikkelingen op het gebied van de (rijks)bezuinigingen en jurisprudentie nauwgezet en vooral ook proactief volgen;
- Uitvoeren van een nieuwe aanbesteding Regio-taxi.

Domein 5: Preventie, zorg en opvang

Het merendeel van de activiteiten in dit domein vinden plaats binnen de Wmo-prestatievelden 7, 8 en 9: Maatschappelijke Opvang (MO), Vrouwenopvang (VO), huiselijk geweld, Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) en Verslavingszorg (VZ) en worden ontwikkeld en uitgewerkt door de centrumgemeenten Almelo en Enschede, in samenspraak met de gemeenten in de regio. De centrumgemeenten realiseren met name de voorzieningen en als regio richten we ons primair op de zorgstructuur en preventie, binnen de mogelijkheden. Enkele thema's die spelen zijn: de eigen bijdrageproblematiek in de MO, de eis van regiobinding bij opname van een cliënt in de maatschappelijke opvang, het "uit de pas lopen" van de toenemende vraag naar ondersteunende begeleiding in de MO en de teruglopende middelen hiervoor. Een eenvoudige basisinfrastructuur met een beperkte gerichte preventie zal de komende jaren aan de orde zijn.

Actiepunten:

- Actief blijven participeren in beleidsontwikkeling centrumgemeenten;
- Onderhouden samenwerkingsstructuur op de prestatievelden 7, 8 en 9 en OGGZ;
- GGD in de periode 2011-2014 blijven inzetten voor hun taken binnen de OGGZ;
- Via de regionale nota gezondheidsbeleid 2008-2012 werken aan de speerpunten op het gebied van verslavingspreventie en depressie;
- Doorontwikkelen en onderhouden van lokale zorgstructuren;
- Afspraken maken in het kader van de ontwikkeling rond afstemming zorg en veiligheid (Veiligheidshuizen);
- Vormgeven beleid ten aanzien van Meldcode Huiselijk geweld, in samenhang met de RAAK-aanpak;
- Binnen de financiële mogelijkheden voorstellen doen over aanbod hulpverlening met name voor kinderen die in aanraking komen met huiselijk geweld.

Domein 6: Anders te werk

Ten aanzien van de cultuur "hoe staan we in het leven wat de Wmo betreft, hoe kijken we aan tegen de Wmo" zijn twee ontwikkelingen van belang. Enerzijds is dat Welzijn Nieuwe Stijl en anderzijds de zogenaamde Kanteling. Welzijn Nieuwe Stijl houdt in dat nadrukkelijker wordt ingezet op de bindende kracht van welzijn. Dit komt ook tot uitdrukking in het uitgangspunt van deze nota: meer samenleven.

De Kanteling gaat over de wijze van invullen van de compensatieplicht, waarbij optimale zelfredzaamheid en participatie van inwoners met een beperking bereikt wordt. Ook hiervoor geldt het principe "meer samenleven, minder overheid". Het daadwerkelijk in de praktijk brengen

van deze nieuwe manier van werken gebeurt met bepaalde instrumenten, die vooral ook lokaal concreet uitgewerkt worden. Het gaat bijvoorbeeld om beleidsgestuurde contractfinanciering (BCF), burgerparticipatie etc. Op het gebied van communicatie rond de cultuurverandering zullen de gemeenten samenwerken.

Actiepunten:

In de periode 2011-2014 wordt de regionale Wmo-overlegstructuur van de vijf Twentse gemeenten verder geprofessionaliseerd middels een planning en controlcyclus. Concreet betekent dit:

- In de stuurgroep vastleggen op welke terreinen regionale samenwerking meerwaarde heeft en de komende jaren op de agenda van de stuurgroep staan;
- Deze Wmo beleidsterreinen worden verdeeld onder de wethouders. Elke wethouder wordt eigenaar/trekker van één of meer beleidsterreinen en de daaraan hangende actiepunten uit de regionale Wmo-beleidsagenda 2011-2014;
- In een jaarplanning de overleggen van de stuurgroep en van het ambtelijk overleg vastleggen. Hierin staan tevens de regionale actiepunten geagendeerd;
- Terugblikken is vooruitzien. Jaarlijks wordt de regionale Wmo-agenda geëvalueerd en gemonitord. Dit leidt vervolgens tot een nieuwe jaarplanning.

1.3 Randvoorwaarden

Zoals gesteld is de financiële positie van gemeenten niet rooskleurig. Als gevolg van de wijze waarop de Wmo gefinancierd wordt door de rijksoverheid dienen gemeenten rekening te houden met toekomstige dalingen van budgetten. De verwachte dalende uitgaven van de rijksoverheid leiden automatisch tot een daling van de Algemene Uitkering uit het gemeentefonds, waaruit gemeenten tot nu toe middelen voor de Wmo ontvingen. Indien het Wmo-macrobudget ook onderdeel gaat uitmaken van de Algemene Uitkering, zullen de inkomsten voor gemeenten helemaal drastisch dalen. Over de ontwikkeling van de jaarlijkse groei van het gemeentefonds (dit heet het accres) na 2011 zijn nog geen concrete indicaties, maar door de VNG is aangegeven dat een nullijn voor de periode 2012-2015 een bruikbare optie zou kunnen zijn. Dit impliceert bij een loon- en prijsstijging van 2% al een jaarlijkse korting van 320 miljoen euro. Daarnaast wordt er dan nog 80 miljoen euro aan areaaluitbreiding (vergoeding voor de toename van taken van de gemeente) niet vergoed, zodat in dat geval in totaal over vier jaar 1,6 miljard euro wordt ingeleverd.

Gezien de vele taken en de verwachting dat er taken op het gebied van zorg, zoals AWBZ-begeleiding van het rijk over zullen gaan naar de gemeenten, is het noodzakelijk dat ook het gemeentelijk personeel qua hoeveelheid en kwaliteit op peil is. Samenwerking tussen de 5 gemeenten dient hierbij gecontinueerd te worden.

2. Inleiding en verantwoording

2.1 Algemeen

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is in 2007 in de plaats gekomen van de Welzijnswet, de Wet Voorziening Gehandicapten en voor een deel uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (de hulp bij het huishouden). De middelen die beschikbaar zijn voor de Wmo bestaan uit de middelen die omgingen in de brede Welzijnswet, de voormalige Wet voorzieningen gehandicapten, de middelen die gemeenten krijgen voor de uitvoering en inkoop van hulp bij het huishouden en middelen die omgingen in AWBZ-subsidieregelingen. De Wmo is in zijn oorspronkelijke opzet een wet, die tot doel heeft meedoen mogelijk te maken voor iedereen. De individuele verstrekkingen (rolstoelen, woningaanpassingen, hulp bij het huishouden) maken onderdeel uit van de Wmo.

De doelgroep voor de Wmo is: iedereen. Als het gaat om meedoen/meer samenleven mogelijk maken voor iedereen dan is in feite de hele samenleving betrokken: hetzij om zelf mee te doen, hetzij om meedoen voor anderen mogelijk te maken. Dat vereist meteen ook het stellen van grenzen. Uiteraard kan niet alles op de Wmo worden afgewenteld, en moet worden vastgesteld wat onder het Wmo-beleid valt.

Mensen met een beperking kunnen rekenen op ondersteuning in hun zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. Gemeenten krijgen de vrijheid om te kijken welke voorzieningen zij daarvoor inzetten. Het beoogde resultaat ligt dus vast: zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, de weg ernaar toe is nader te bepalen op grond van het beleid dat elke gemeente lokaal dan wel door middel van regionale afspraken voert. Belangrijk daarbij is tegenwoordig de zogenaamde "Kanteling": er wordt niet alleen maar gekeken naar waar iemand recht op heeft, maar vooral ook naar wat iemand nodig heeft vanuit zijn/haar eigen omgeving om in de samenleving mee te kunnen doen, waarbij de eigen kracht centraal staat (meer samenleven), en of er voorliggende (welzijns)voorzieningen zijn die uitkomst kunnen bieden. Een goed inzicht in wat nu eigenlijk iemands behoefte is, is daarvoor cruciaal.

Gemeenten staan de komende jaren in algemene zin voor grote uitdagingen. Nog niet eerder hebben gemeenten te maken gehad met zulke drastische bezuinigingen als waar ze nu voor staan. Gemeentebreed, dus ook in het sociale domein, moeten er duidelijke keuzes gemaakt worden. Het is duidelijk dat niet alles meer kan. Gemeenteraden zullen moeten kiezen welke voorzieningen ze overeind willen houden en welke voorzieningen minder of zelfs helemaal niet meer gefinancierd worden. Dit betekent een veranderende rol voor de lokale overheid: meer terug naar de kerntaken en een groter beroep op de veerkracht van de samenleving. "Meer samenleving, minder overheid" is dan ook het motto voor de komende jaren. Dit betekent een duidelijke trendbreuk met de vorige regionale kadernota.

Deze Wmo-kadernota is de tweede in de rij. Het Wmo-beleid ontwikkelt zich door. De kadernota wordt voor een aantal gemeenten steeds meer dé overkoepelende nota van het sociale beleid van de gemeente. Dit is niet verwonderlijk gezien de beleidsmatige en financiële impact van de Wmo.

2.2 Wmo subregionaal

In de afgelopen jaren is verder vorm gegeven aan (de invoering van) de Wmo in Midden-Overijssel. In het kader van de Wmo wordt regionaal tussen 5 gemeenten samengewerkt om het Wmo-beleid verder te ontwikkelen. Vanuit het vertrekpunt "Samen wat samen kan, lokaal wat lokaal moet" is dit weergegeven waarbij gemeenten hun eigen lokale accenten kunnen leggen. De samenwerkende Twentse gemeenten Rijssen-Holten, Twenterand, Hellendoorn, Wierden en Tubbergen hebben als motto voor de periode 2011 – 2014 gekozen:

"Meer samenleven"

Meedoen is een belangrijk thema is de Wmo. Steeds meer raken we er van overtuigd dat de Wmo er op gericht moet zijn om mensen zoveel mogelijk dat te bieden waar ze behoefte aan hebben om volwaardig mee te kunnen doen in de maatschappij. Dat is belangrijker dan te kijken waar mensen recht op hebben. Daarbij zal eerst worden gekeken in hoeverre de mensen zelf vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en de eigen omgeving van mensen kunnen bijdragen aan de behoefte van de mensen, waardoor minder individuele voorzieningen nodig zijn. Pas als door mensen zelf of door de eigen omgeving niet of onvoldoende op de behoefte kan worden ingespeeld, komen maatschappelijke instellingen en/of de overheid in beeld om door het bieden van voorzieningen (eerst algemeen/voorliggend, dan collectief en daarna pas individueel) te voorzien in de behoefte van mensen. Door (zo nodig met maatwerk) te voorzien in behoeften kan iedereen, ook degenen voor wie dat minder vanzelfsprekend is, "meer samenleven". Dat inzicht sluit goed aan op -en is een doorontwikkeling van- het motto dat centraal stond in de subregionale kadernota 2007-2010: "Samenwerken, verbreden en verbinden". Dat is nog steeds een belangrijk thema in de Wmo, het gaat om de sociale samenhang: samen vormen we de samenleving en samen moeten we er iets van maken. Aspecten als betrokkenheid, omzien naar en zorgen voor elkaar zijn wezenlijke begrippen in de Wmo.

2.3 Visie vertaald naar domeinen

Voor de verdere uitwerking en lokale inkleuring wordt de Wmo-visie concreet vertaald naar domeinen. Richtinggevende beleidsvoornemens geven een concreter beeld, uiteindelijk moet ook duidelijk worden wat regionaal en wat lokaal kan worden opgepakt. Het gaat erom vast te stellen, wat er goed gaat, wat de ontwikkelingen zijn, wat we zouden willen veranderen (op basis van uitgangspunten) en vervolgens hoe we dat dan gaan doen (actiepunten). De komende jaren zal er sterk worden ingezet op de eigen verantwoordelijkheid van burgers. De lokale overheid zal zich op het sociale domein een terugtrekkende beweging maken. De keuzes die worden gemaakt, zullen grotendeels worden bepaald door de financiële armslag van de gemeente, maar ook door de veranderde visie op de rol van de gemeente. Niet het leveren van voorzieningen staat centraal, maar de vraag hoe mensen hun leven zelfstandig kunnen organiseren. Er wordt een beroep op het zelforganiserend vermogen van de samenleving gedaan met als doel kracht voor verandering en continuïteit te organiseren. Doelen en inzichten blijven zich ontwikkelen. De bedoeling is om het beleid meer integraal te benaderen en op deze manier tussen meer beleidsterreinen verbanden te leggen, met als uitgangspunt "meer samenleven". Meerdere gemeenten werken vanuit een domeinbenadering oftewel een clustering van prestatievelden, dat is overzichtelijker en voorkomt verkokering.

De ontwikkeling van de Wmo is een doorlopend proces, zowel op gemeentelijk niveau, maar ook voor de partners (instellingen) die de uitvoering zullen doen.

In 2006 is het smalle beleidsplan Wmo "Met Elkaar"²³ vastgesteld. Hierin zijn de prestatievelden 3 (informatie en advies), deels 4 (mantelzorg en vrijwilligerswerk), 6 (individuele voorzieningen) en 7 t/m 9 (maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, huiselijk geweld, openbare geestelijke gezondheidszorg en verslavingsbeleid) opgenomen, alsmede algemene aspecten zoals de hoofddoelstelling, financiën, horizontale verantwoording.

Het zgn. smalle beleidsplan bevat – voor zover niet achterhaald - nog steeds nuttige achtergrondinformatie voor ons beleid. Kort daarna verscheen het brede beleidsplan Wmo getiteld 'Samenwerken, verbreden en verbinden'. Bij de beschrijving van de domeinen in deze nota wordt per domein ook geëvalueerd hoe de ontwikkelingen van de afgelopen jaren zijn geweest. Zo nodig en zo mogelijk wordt daar op voortgebouwd.

2.4 Samenloop met gezondheidsbeleid en wonen

Gemeenten zijn verplicht om eens in de vier jaar een nota gezondheidsbeleid vast te stellen. Hoewel de wettelijke basis verschilt, is er overlap. Immers de mate van gezondheid beïnvloedt het meedoen aan de samenleving. Ook andere zaken zoals leefstijl, openbare geestelijke gezondheidszorg, en jeugdgezondheidszorg hebben hun raakvlakken.

De Twentse gemeenten werken samen met de Gemeenschappelijke Gezondheids Dienst Regio Twente. Inmiddels is er uit die samenwerking een regionale nota gezondheidsbeleid voortgekomen voor de periode 2010-2014. Speerpunten in de nota zijn: roken, alcohol, overgewicht en depressie.

² Een clustering van de wettelijke prestatievelden.

³ "Met Elkaar" september 2006

Gemeenten zijn door een wetwijziging verantwoordelijk voor preventieve activiteiten gericht op ouderen. Alle preventieprojecten voor personen die ouder zijn dan 65 jaar moeten volgens de Wet publieke gezondheid (Wpg) door gemeenten aangestuurd worden. Met de wetwijziging zijn echter geen middelen meegekomen. In onze visie dient ons beleid inclusief te zijn en integraal meegenomen te worden in ons Wmo-beleid en dient hier geen apart beleid voor ontwikkeld te worden.

De Wmo heeft ook betrekking op de bouwbehoefte. Indien een ieder zolang mogelijk zelfstandig blijft wonen en zich "welbevindt" in de vijf gemeenten is dat ook te herleiden in de verschillende Woonvisies. Er zullen overwegingen zijn, waarop levensloopbestendig bouwen en het bieden van kwaliteit voor doelgroepen en bijbehorende voorzieningen voorkomen dat er in een later stadium dure woningaanpassingen moeten plaatsvinden. Ook hier kan er sprake zijn van een overlap.

Het streven is om te komen tot integratie van de drie trajecten, zodat Wmo, lokaal gezondheidsbeleid en het beleid op het gebied van wonen op elkaar aansluiten. Met name het beleid op het gebied van wonen heeft een lokaal karakter.

In dit kader worden stappen gezet. Voorwaarde is dat gewerkt wordt vanuit één visie. Dit is al geborgd doordat hoofddoelstellingen en de onderliggende visies van beide nota's (lokaal gezondheidsbeleid en Wmo) zijn afgestemd.

2.5 Samenloop met andere participatiewetten

Een recente ontwikkeling is om ook de samenhang tussen Wmo en de Wet Werk en Bijstand (Wwb), Wet Sociale Werkvoorziening (WSW), etc. nader te bezien. Overlap zit er in de participatiedoelstelling hetgeen kan leiden tot een zgn. brede participatievisie. De Wmo, met bijvoorbeeld vrijwilligerswerk en onbetaald werk (Wwb) zijn nl. beiden te vinden op de zgn. participatieladder. Schotten tussen diverse regelingen gaan steeds meer vervagen. Klanten maken gebruik van meerdere regelingen en kunnen integraal worden benaderd. Een eerste verkenning over een brede visie heeft reeds in de subregio plaatsgevonden. De komende periode zullen we nader de kansen hiervan onderzoeken.

2.6 Niet alles tegelijk!

Zowel in beleidsontwikkeling als in uitvoering kan niet alles tegelijk. De Wmo is een brede wet. Deze Wmo-kadernota heeft een interactief karakter. Dat vraagt om zorgvuldigheid en goed overleg met partners/instellingen, de Adviesraad Wmo en burgers. Bij de herziening van bestaande nota's en bij nieuw beleid zal periodiek bekeken moeten worden of deze Wmo-proof zijn. De acties uit deze nota worden in de tijd gezet en zullen veelal in de jaarlijkse programmabegroting worden opgenomen. Een deel van de acties zal regionaal worden uitgevoerd en een ander deel lokaal. Het vaststellen en uitvoeren van de acties is de bevoegdheid van het college.

3. Strategisch kader en ontwikkelingen

3.1 Strategisch kader

In dit beleidsplan “Meer samenleven” worden de uitgangspunten en beleidskaders onderschreven voor een beleid van maatschappelijke ondersteuning voor alle inwoners van de regiogemeenten. Onderdeel daarvan is een solide stelsel voor hen die ondersteuning nodig hebben, zodat zij zolang mogelijk zelfstandig kunnen wonen, leven en participeren in de samenleving, vanuit het idee dat de ondersteuning geboden wordt op basis van de behoefte van iemand aan ondersteuning, in plaats van sec te kijken naar waar iemand recht op heeft (de zogenaamde Kanteling). Dit ondersteuningsbeleid zal worden ingebed in het algemene beleid van de betrokken samenwerkende gemeenten, waarmee we in de periode 2011-2014 verder invulling willen geven aan de missie om iedereen bij de samenleving te betrekken door samen met elkaar te leven in een maatschappij die daarvoor primair zelf de verantwoordelijkheid neemt in plaats van deze verantwoordelijkheid “uit te besteden” aan de overheid. Het uitgaan van de eigen kracht van mensen en hun sociale omgeving is daarvan het kernpunt. Een belangrijk instrument daarbij is burgerparticipatie (zie domein 6).

3.2 Ontwikkelingen

Ten aanzien van de invulling van het beleid in de periode 2011-2014 zijn vooral de volgende algemene ontwikkelingen te herkennen:

Economisch (incl. bezuinigingen rijk en gemeente)

De vijf gemeenten hebben te maken met aanzienlijke rijksbezuinigingen, die o.a. doorwerken in het Gemeentefonds, Wmo, AWBZ voorzieningen etc. Het feit dat de vijf gemeenten nadeelgemeenten zijn in het kader van de Wmo maakt het financieel perspectief op dit vlak nog somberder. Zonder bezuinigingsmaatregelen hebben we al een tekort op de Wmo. Dit leidt tot een beperkte lokale speelruimte. Daarnaast zullen de eigen inkomsten gemeentebreed teruglopen (o.a. door grondexploitatie, OZB, retributies). Er zal dus met zekerheid fors bezuinigd moeten worden. Het kan niet anders of op het sociale domein zal het principe van “back to basic” moeten gaan gelden. Ten opzichte van de vorige regionale kadernota zullen dingen de komende periode wezenlijk anders opgepakt en uitgevoerd moeten worden. Gemeenteraden zullen uitspraken moeten doen over het Wmo-voorzieningenniveau waar zij zich hard voor willen maken, dit uiteraard in overeenstemming met de compensatieplicht. Naast de aanzienlijke bezuinigingen komen er bovendien nog meer uitdagingen op de gemeenten af. Het betreft in algemene zin het omgaan met de terugslag door de crisis, de demografische ontwikkeling (vergrijzing en ontgroening), de effecten van de krimp, de noodzakelijke verbetering van de woningvoorraad en de lagere economische groei.

Welzijn Nieuwe Stijl

Welzijn Nieuwe Stijl houdt in dat nadrukkelijker wordt ingezet op de verbindende kracht van welzijn. Welzijn - als spil in het doorontwikkelen van maatschappelijke ondersteuning - verbindt het individu met de gemeenschap, heeft de opdracht om mensen te activeren, gaat uit van de eigen kracht van mensen, heeft een preventieve werking en zit in de haarvaten van de samenleving. Welzijn Nieuwe Stijl is dus een andere inrichting van het begrip “welzijn” in plaats van het optuigen van meer welzijn. Vanwege de financiële perikelen door de crisis zal het principe van de inzet van welzijn meer “back to basic” zijn: eerst komt de eigen verantwoordelijkheid van mensen aan de orde en pas daarna wordt zo nodig naar collectieve en/of individuele voorzieningen gekeken. Deze ontwikkeling komt ook nadrukkelijk tot uiting in het uitgangspunt “meer samenleven”.

Waarom (volgens het ministerie van VWS) Welzijn Nieuwe Stijl?:

- Beter realiseren van Wmo-doelen: meer burgers doen mee, de sociale cohesie neemt toe.
- Welzijn is verwaarloosd. De infrastructuur is niet optimaal.
- Gemeenten zijn te weinig toegekomen aan het in de volle breedte benutten van de vernieuwende mogelijkheden van de Wmo voor maatwerk, verbinden en integraliteit.

- Gemeenten hebben zich teveel gericht op de technische uitvoering van de Wmo (hulp bij het huishouden).
- Beperking van burgers wordt vaak nog opgelost met een individueel arrangement.
- De kracht van welzijn wordt te weinig benut voor het realiseren van de Wmo-doelen in volle breedte.
- De kwaliteit van het welzijnswerk is onvoldoende voor de uitvoering van de Wmo in de volle breedte.
- De opdrachtgever-/opdrachtnemerrelatie tussen gemeente en uitvoerende instelling is onvoldoende toegesneden op het realiseren van optimale resultaten.
- Gemeenten hebben onvoldoende (financiële) prikkels om te investeren in de doorontwikkeling in de Wmo en in welzijn.
- Invulling geven aan de systeemverantwoordelijkheid van het ministerie van VWS door het creëren van randvoorwaarden waaronder gemeenten en instellingen de Wmo optimaal en in de volle breedte kunnen uitvoeren.

Deze analyse vanuit het ministerie wordt – wat onze vijf gemeenten betreft – op onderdelen zeker niet herkend. Wij herkennen ons bijvoorbeeld niet in de typering van de lokale infrastructuur. Desalniettemin zijn er diverse uitingen van Welzijn Nieuwe Stijl die ons aanspreken.

Kenmerken van Welzijn Nieuwe Stijl zijn:

- Vraaggericht werken; zorgdragen voor optimale vraagverheldering.
- Uitgaan van eigen kracht van de inwoner én zijn omgeving.
- Direct erop af gaan; outreachend werken.
- Resultaat gericht werken; zo nodig prestatieafspraken maken⁴.
- Ruimte geven aan professionals.
- Waarde van welzijn in geld uitdrukken.
- Inhoudsvolle, prikkelende en duurzame relatie tussen gemeente en maatschappelijk middenveld.
- Versterken kwaliteit welzijnswerk door het anders te organiseren in plaats van meer welzijnswerk in het leven te roepen.
- Integraal werken: gericht op integrale, samenhangende aanpak van problemen van de burger.
- Informele zorg en formele zorg, gericht op het verbeteren van de samenwerking tussen informele en formele zorg en het vermeerderen van informele zorg en verminderen van formele zorg.
- Algemeen, collectief en individueel: eerst de mogelijkheden van algemene, dan van collectieve welzijnsarrangementen en dan pas van individuele voorzieningen inzetten.

Kanteling

Met de Wmo wordt de stap gemaakt van het verstrekken van voorzieningen naar het compenseren van beperkingen. De gemeente treft voorzieningen ter compensatie van beperkingen die burgers ondervinden bij het voeren van een huishouden, het zich verplaatsen in en om de woning, het zich lokaal verplaatsen per vervoermiddel en om medemensen te ontmoeten en sociale verbanden aan te gaan. Daarbij kan gedacht worden aan algemeen toegankelijke welzijnsvoorzieningen, zogenaamde voorliggende voorzieningen en individuele voorzieningen.

De wet schrijft niet voor hoe gemeenten compensatie vorm moeten geven. Wel is duidelijk dat een omslag in denken en doen nodig is om een integrale benadering van de Wmo te kunnen realiseren. Er is niet langer sprake van een 'zorgplicht' voor de gemeente en 'claims' van burgers. Dit brengt een grote verandering met zich mee, een Kanteling in denken en doen. Er zal meer recht gedaan worden aan de specifieke situatie van een burger, een vraaggerichte aanpak. Tegelijkertijd zal er een groter beroep gedaan worden op de eigen mogelijkheden en de kracht van de omgeving. In plaats van het behandelen van claimgerichte aanvragen komt het erop aan dat gemeente en burger de vraag en behoefte - maar ook de eigen mogelijkheden - goed verkennen, om daarna te zoeken naar oplossingen. Daarbij staan behoud van de eigen regie, zelfredzaamheid en het zelfoplossend vermogen voorop.

⁴⁴ Beleidsgestuurde Contract Financiering (BCF) is hierin een instrument.

Met behulp van de Kanteling gaat de gemeente concreet vorm geven aan de compensatie voor burgers met beperkingen. Een Kanteling van beleid is nodig – daarover is iedereen het eens. Een andere werkwijze en nieuwe aanpak ontstaan alleen niet vanzelf. Het vraagt om het systematiseren van ervaringen. Het betekent ook instrument- en modelontwikkeling, en het overbrengen van de vernieuwingen naar de lokale praktijk op een consistente en realistische manier, binnen juridische kaders. Een ander vereiste is enthousiasme. Daarin is gemakkelijk te voorzien: het compensatiebeginsel biedt immers tal van mogelijkheden voor vernieuwing.

Demografisch

De vergrijzing biedt naast bedreigingen, bijvoorbeeld door een grotere en duurdere zorgvraag van de ouderen in relatie tot een kleinere groep mantelzorgers, ook kansen. Onder de grijze golf bevindt zich een potentieel aan vrijwilligers en mantelzorgers. Daarnaast is een deel van de toekomstige ouderen vaak hoger opgeleid. Deze ouderen zijn vaak langer gezond en zullen in grote mate zelfredzaam zijn. Vanwege hun hogere/bovenmodale inkomen zullen zij naar verwachting niet vaak een beroep op de Wmo doen in het kader van individuele voorzieningen. Dit kan bijdragen aan het terugdringen c.q. minder groeien van de vraag naar individuele voorzieningen. Volgens een recent onderzoek van trendbureau Overijssel zal de bevolking in de samenwerkende gemeenten dalen terwijl het percentage 65+ers verdubbelt van 12% naar ongeveer 24%.

Digitalisering

Zowel de wijze van informatievoorziening als dienstverlening komt in aanraking met digitalisering en biedt nieuwe mogelijkheden. Daarbij wordt de burger steeds mondiger, maar hij wordt daarbij ook geacht zijn verantwoordelijkheid te nemen en te kiezen uit de vele mogelijkheden die hem worden aangeboden.

Overige trends en ontwikkelingen

In maatschappij en bij de overheid signaleren we de volgende trends en (gewenste) ontwikkelingen.

Van

Individueel
Curatief
Zorggericht
Gemeente als mede-uitvoerder
Losse prestatievelden
Aanbodgericht
Focus op beperkingen
Standaardoplossingen
Claimgericht
Categoraal
Stapelning en versnippering
Doelgroepenbeleid
Individuele cliënt
Specialist
Vrijblijvendheid
Rijksoverheid
Uitvoeren van wetten
Overheidstaak

Naar

Collectief
Preventief
Participatiegericht
Gemeente als regisseur
Samenhang
Vraag- c.q. kansgericht
Focus op mogelijkheden
Maatwerk
Empowerment
Wijkgericht
Stroomlijning en samenhang
Inclusief beleid
Cliëntsysteem
Generalist (in de wijk)
Drang en dwang
Lokale overheid
Realiseren maatschappelijke resultaten
Eigen verantwoordelijkheid

Samengevat: van versnippering en stapeling naar stroomlijning en samenhang, van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving, van standaardaanbod naar schaal en invulling op maat en van gemeente als mede-uitvoerder naar gemeente als regisseur. De behoefte van het individu staat centraal en het voorzien daarin wordt door de gemeente gewaarborgd vanuit haar verantwoordelijkheid (regie) die de Wmo haar opdraagt.

3.3 Uitgangspunten van de visie

De visie, de gesignaleerde ontwikkelingen en het overleg in het voorbereidingstraject voor dit Wmo-beleidskader 2011 – 2014 heeft geleid tot brede consensus over de volgende uitgangspunten voor het beleid in de jaren 2011-2014.

Meer samenleving, minder overheid

In aansluiting op het uitgangspunt “uitgaan van eigen kracht” kunnen we stellen dat het zwaartepunt ligt bij participatie, waarbij de gemeente in ieder geval zorgt voor het vangnet. De Wmo legt de nadruk op brede participatie; de letter van de wet richt zich meer op individuele voorzieningen. Voor beide nemen we als startpunt eigen kracht. “Zelf doen en zelf betalen” voorkomt afhankelijkheid van de overheid. Welzijnsvoorzieningen als voorliggende voorziening kunnen daarbij een belangrijke rol spelen. Het verwerven en behouden van een stabiele eigen positie vormt de eerste uitdaging. Als de eigen kracht tekort schiet, is ondersteuning nodig. Ondersteuning in eerste instantie door de eigen omgeving, in tweede instantie door de bredere omringende samenleving en in de laatste plaats door de gemeente. De zekerheid bieden dat er een goed vangnet is, zien we als de gemeentelijke kerntaak in de Wmo, tezamen met het invulling geven aan de regierol in beleid. Dit komt neer op:

- faciliteren en stimuleren van maatschappelijke initiatieven waarbij eigen kracht wordt gestimuleerd. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het maken van afspraken met familieleden van een cliënt of instellingen over het bieden van zorg en begeleiding, zoals bijvoorbeeld hulp bij het boodschappen doen. Die zorg en begeleiding is het middel om de deelname van inwoners van de gemeente aan de samenleving te vergroten.
- vanuit onze overzichtspositie en verantwoordelijkheid/regie voor het algemeen belang, initiatieven stimuleren, samenwerking bevorderen en randvoorwaarden creëren om betrokken partners hun medeverantwoordelijkheid te laten nemen en te laten invullen.
- optreden als spelverdeler, coach, aanjager.

Bij het goed uit de verf komen van het uitgangspunt “meer samenleving, minder overheid” is het belangrijk dat er zoveel mogelijk samenhang in beleid wordt aangebracht en win-winsituaties worden bevorderd. Mensen zullen eerder bereid zijn iets voor een ander te doen als ze er zelf ook beter van worden. Daarnaast is de samenhang met het gezondheidsbeleid van belang: een goed uitgevoerde nota gezondheidsbeleid levert een gezondere samenleving op en maakt meedoen in de Wmo makkelijker. Het is daarbij wel onontkomelijk door de financiële omstandigheden van de economische crisis dat er een sober en effectief beleid gevoerd wordt.

Uitgaan van eigen kracht van mensen en hun sociale netwerken

Hierbij wordt de eigen verantwoordelijkheid van mensen als uitgangspunt genomen. Daarmee wordt gestimuleerd dat mensen de regie op hun leven verkrijgen, behouden en waar nodig vergroten. Hierin wordt nadrukkelijk ook de sociale omgeving van mensen betrokken. Eigen kracht is iets waar mensen trots op kunnen zijn. Als we er in slagen om de eigen kracht van de samenleving te herontdekken en te benutten kunnen we zeker spreken van een attitudeverandering. Het gaat om een houding (attitude) van herkenning, erkenning, respect en vertrouwen. Een houding, die binding en samenhang bevordert en die het verantwoordelijkheidsgevoel bij alle partijen stimuleert in lijn met de nieuwe rolverdeling. Een manier van werken, die ruimte geeft en burgers en organisaties stimuleert om zelf initiatieven te nemen. Minder ieder voor zich, meer ‘Wij met ons’, als alternatieve uitleg voor de afkorting Wmo. Gemeenten kunnen dat stimuleren door nieuwe vormen van samenwerking te creëren, ook met het bedrijfsleven: bijvoorbeeld samenwerking op het terrein van wonen, welzijn en zorg, samenwerking op het terrein van één loket, samenwerking tussen professionele- en informele ondersteuners, samenwerking tussen bedrijven en welzijnsorganisaties, vrijwilligersorganisaties etc.

Sterkste schouders dragen de zwaarste lasten

Het is logisch als eerst gekeken wordt wat mensen in alle redelijkheid zelf kunnen bijdragen voor het verkrijgen van de benodigde voorzieningen (conform de behoeften) voordat naar de overheid als vangnet wordt gekeken. Dat is in lijn met het uitgangspunt dat wordt uitgegaan van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van mensen en hun omgeving. Logisch is het ook dat mensen die niet of nauwelijks in staat zijn om zelf bij te dragen, op de vangnetfunctie van de gemeente kunnen rekenen. Niet alleen is het logisch dat mensen zelf bijdragen, het is ook

nodig om de voorzieningenstructuur overeind te kunnen houden. Daarvoor is het nodig dat er minder (snel) individuele voorzieningen verstrekt worden. Door de bezuinigingen zijn de gemeenten genoodzaakt om heel kritisch naar alle uitgaven te kijken, ook de uitgaven die betrekking hebben op de Wmo. De compensatieplicht zoals die in de Wmo staat genoemd, blijft overeind.

Van gelijkheid naar maatwerk

Was het kernbegrip in de uitbouw van de verzorgingsstaat *gelijkheid*; sinds de invoering van de Wmo is het kernbegrip *verschil kunnen maken* meer gepast en haalbaar. Verschil kunnen maken betekent *maatwerk*, kijken naar de mogelijkheden (eigen kracht) en onmogelijkheden van de persoon in kwestie en zijn/haar sociale netwerk ("meer samenleven"). Het tekort voor 'zo gewoon mogelijk meedoen aan de samenleving' wordt gecompenseerd, conform de strekking van de compensatieplicht in de Wmo en op basis van iemands persoonlijke behoefte op het gebied van de compensatie. Compensatieplicht betekent dat iemands beperking gecompenseerd wordt, zodat volwaardig meedoen aan en in de samenleving weer mogelijk is. Daarbij kan gekeken worden naar wat collectief kan en specifiek moet. Het uitgangspunt van maatwerk betekent wat voor het beleid (het uitgangspunt moet intern bij de gemeente voldoende gedragen worden door het bewerkstelligen van aansluiting tussen beleidsonderwerpen), voor het gedrag van mensen en van organisaties, voor de vraag en het aanbod en uiteindelijk ook voor het prijskaartje. Daar waar welzijns- of algemene voorzieningen of de eigen omgeving van mensen kunnen worden ingezet om goed in de behoefte te voorzien, geldt dat per definitie vóór het verstrekken van voorzieningen door de overheid. Ook die vorm van voorrang geven aan eigen kracht past in het uitgangspunt "meer samenleven".

Preventief werken

Voorkomen is beter dan genezen. Zo lang mogelijk en zo gewoon mogelijk mee kunnen blijven doen aan de samenleving is het doel van de Wmo. Het bevorderen van een gezonde leefstijl en het zorgdragen voor veiligheid zijn hierbij belangrijke thema's. Door middel van goed preventief beleid kunnen duurdere vormen van zorg (zoals intramurale zorg en dure verstrekkingen) voorkomen of uitgesteld worden. Een andere invulling van preventie is vroege signalering van problemen, waarmee vaak erger te voorkomen is.

4 Terugblik

4.1 Van 9 prestatievelden naar 6 domeinen

De Wmo kent een onderverdeling in negen prestatievelden waarop beleid gemaakt moet worden onder de brede Wmo paraplu. Nu is de insteek om breder te kijken, namelijk ook naar wonen, werk en inkomen, onderwijs, veiligheid en gezondheid. Deze beleidsvelden hebben veel met de Wmo te maken, en daarom betrekken we ze er van het begin af aan bij. We hebben net als vier jaar geleden gekozen voor een eigen onderverdeling van de Wmo die we logischer en meer werkbaar vinden dan de indeling die de Wmo voorstaat. Wel is domein 3 in twee delen gesplitst. We onderscheiden zes domeinen:

1. Samen leven in buurt en dorp (prestatieveld 1)
2. Opgroeien en ontwikkelen (prestatieveld 2)
3. Mantelzorg en vrijwilligers (prestatieveld 4), onderverdeeld in:
  - Vrijwilligerswerk
  - Mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg
4. Meedoen makkelijker maken (prestatievelden 3, 5 en 6)
5. Preventie, zorg en opvang (prestatievelden 7,8 en 9)
6. Anders te werk

Het vervolg van dit hoofdstuk is gebaseerd op de domeinindeling.

Als voorbereiding op deze kadernota is het huidige beleid geëvalueerd. Dit samenvattende overzicht per domein geeft zoveel mogelijk aan wat er van de actiepunten de afgelopen periode van vier jaar (2007-2010) is gerealiseerd en wat het maatschappelijke effect daarvan is geweest.

In de bijlage is de terugblik per domein over de afgelopen vier jaar opgenomen. In dit hoofdstuk volstaan wij met de conclusie.

4.2 Conclusie

Uit de evaluatie blijkt dat de samenwerkende gemeenten van de subregio een flink aantal van de actiepunten heeft weten te volbrengen of in gang heeft gezet, waarbij ook een aantal zaken lokaal zijn ingevuld. Voorbeelden van gerealiseerde onderwerpen: participeren in de beleidsontwikkeling van centrumgemeenten, uitvoering van de Wmo, doorontwikkeling van het focusproject, de regionale backoffice CJG etc. Voorbeelden van onderwerpen waarvan de realisering in gang is gezet zijn: het jeugdzorgbeleid en het betrekken van de gezamenlijke Adviesraden Wmo bij het vormgeven van het regionaal beleid. Een voorbeeld van een onderwerp dat niet gerealiseerd is, is: vormgeven van de uitwerking van woonservicegebieden door uitwisseling van ervaringen en uitwerking van regionale componenten. Wel wordt er lokaal gewerkt aan de vormgeving van woonservicegebieden.

Overall gezien kan gesteld worden dat de regionale samenwerking zeker nuttig is en meerwaarde heeft gehad. De regio is een belangrijke gesprekspartner op het gebied van de Wmo, en legt daarmee gewicht in de schaal bij externe partijen. Daarbij komt dat de samenwerking voor elk van de gemeenten efficiënt is geweest omdat werkzaamheden verdeeld konden worden. Het is aan te bevelen om de goede samenwerking voort te zetten zodat de onderwerpen die in gang gezet zijn kunnen worden afgerond, en waarbij naar bevind van zaken de onderwerpen die nog niet zijn gerealiseerd, of nieuwe actuele onderwerpen, kunnen worden opgepakt.

5. De weg naar het streefbeeld

5.1 Inleiding

Het mag duidelijk zijn: de komende jaren staan we voor immense opgaven. De samenleving zal er anders uit gaan zien, waarin zowel de lokale overheid als de individuele burger een andere rol krijgt.

Op basis van de in de vorige hoofdstukken aangegeven domeinen kijken we vooruit naar de komende periode (2011-2014) en geven we per domein aan hoe dit domein zich verhoudt tot de Wmo, wat de bestemming is op dat domein, hoe onze strategie eruit ziet en welke actiepunten we ondernemen.

Voor de keuze van de actiepunten hebben we eerst onszelf de vraag gesteld welke belangrijke vraagstukken er in de verschillende domeinen te onderscheiden zijn in het licht van de Wmo.

5.2 De domeinen in de periode 2011-2014

In dit hoofdstuk kijken we vooruit naar de komende periode en geven we per domein aan hoe dit domein zich verhoudt tot de Wmo, wat de ontwikkelingen zijn binnen het domein, wat de bestemming is op dat domein, hoe ons vertrekpunt eruit ziet en welke actiepunten we onderscheiden voor de periode 2011 – 2014. Per domein is aandacht besteed aan domein 6 omdat dat domein in feite de cultuur betreft ten aanzien van de aanpak van de overige domeinen.

5.2.1 Domein 1: Samen leven in buurt en dorp

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Binnen dit domein valt prestatieveld 1 van de Wmo: *Het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid*.

Om zo lang mogelijk gezond en zelfredzaam te blijven is het voor bewoners belangrijk een woon- en leefomgeving te hebben waarin zij zich goed voelen. En dat zij vertrouwen hebben in de buurt.

Het gaat daarbij niet alleen om fysieke inrichting van de woonomgeving, maar ook om een goed functionerend leefklimaat met een sterke sociale samenhang. Dat wil zeggen dat bewoners onderling contact hebben. Dat kan variëren van elkaar groeten op straat en elkaar, als het nodig is, ondersteunen tot het gezamenlijk ondernemen van activiteiten, zoals het organiseren van een straat of buurtfeest. Het gaat er ook om dat mensen elkaar op zaken kunnen aanspreken als dat nodig is.

Leefbaarheid gaat vaak over het 'schoon, heel en veilig' zijn van de openbare ruimte in de woonomgeving. De laatste jaren wordt een leefbare wijk ook gezien als een 'zorgzame wijk': een wijk waar mensen met een beperking zoveel mogelijk zelfstandig kunnen wonen en deelnemen aan de samenleving, waar nodig ondersteund door vrijwilligers, mantelzorgers en professionele voorzieningen.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Vergrijzing en extramuralisering

De trend tot extramuralisering houdt in dat verwacht wordt dat ouderen en mensen met een beperking zelfstandig blijven wonen. Door de dubbele vergrijzing (mensen worden ouder en meer mensen worden oud) geldt op termijn daarom ook nog eens dat meer oudere mensen zelfstandig blijven wonen.

De vergrijzing in de vijf Twentse gemeenten is de komende jaren fors. Het aantal 65-plussers in de vijf Twentse gemeenten is volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (cijfers medio 2010) in 2010 15,6% en in 2025 22,4%. Dit betekent een stijging van bijna 7% in de komende 15 jaar.

Deze ontwikkeling heeft een sterke invloed op de toekomstige vraag naar zorg- en dienstverlening, geschikte woningen en met name de kwaliteit daarvan. Aanpassingen van woningen (met name specifieke individuele aanpassingen) en de inzet van hulpmiddelen komen dan voor rekening van de gemeente. Ook de woonomgeving zal de nodige aandacht en aanpassing vragen. Het is daarom van belang te beschikken over een passend woningaanbod, zodat daadwerkelijk gebruik kan worden gemaakt van bijvoorbeeld het primaat van verhuizen. Ook is het van groot belang dat er bij nieuw te bouwen woningen en renovaties rekening wordt gehouden met het principe van levensloopbestendig bouwen en dat de openbare ruimte makkelijk toegankelijk is voor mensen die slecht ter been zijn of zich in een rolstoel verplaatsen.

Trends in vrijwilligerswerk

Het werk van vrijwilligers is van onschatbare waarde voor sociale samenhang en leefbaarheid. Vrijwilligers kunnen aangeduid worden als "het cement van de samenleving". De trends in vrijwilligerswerk worden beschreven bij domein 3.

Sport en de Wmo

Sport en bewegen speelt een belangrijke rol in onze maatschappij. Sport is meer dan alleen een leuke vorm van vrijetijdsbesteding. Sport biedt veel mogelijkheden om aan de samenleving mee te doen en levert een grote bijdrage aan de maatschappelijke participatie. Binnen de Wmo zouden meer gemeenten creatieve verbindingen met sport kunnen maken dan nu het geval is. Door een integrale benaderingswijze kan sport een bijdrage leveren aan de Wmo, bijvoorbeeld door middel van de combinatiefuncties.

Cultuur en de Wmo

De Wmo wil burgers ondersteunen deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Cultuurparticipatie is daar een vorm van. Dit gaat, vanuit de Wmo gezien, wel verder dan alleen het bezoeken van een toneelvoorstelling of expositie. Een cursus beeldhouwen kan iemand bijvoorbeeld helpen om weer sociale contacten te leggen na lange tijd ziek te zijn geweest. Een theaterstuk voor en door wijkbewoners kan lokale buurtnetwerken versterken én bijdragen aan een meer genuanceerde beeldvorming over de betreffende wijk. Een expositie met werk van jongeren met een verstandelijke beperking kan een positief effect hebben op de integratie van deze mensen in wijken waar ze begeleid wonen. Kansen genoeg dus.

Burgerparticipatie

Participatie begint bij de eigen kracht van mensen. Door eigen kracht versterken we de basis en zijn voorzieningen zo veel mogelijk bereikbaar voor iedereen en zijn aanvullende ondersteuning en vangnet minder nodig.

De gemeente zal steeds vaker de rol krijgen om samen met inwoners en organisaties, zoals de Adviesraad Wmo, de voorwaarden te scheppen voor een sociaal krachtige samenleving, waarin mensen kunnen meedoen omdat zij worden aangesproken op hun kwaliteiten en op hun mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan het leven van anderen. Als het nodig is worden mensen daarin ondersteund.

Bij burgerparticipatie neemt de overheid het initiatief om inwoners te betrekken bij haar beleid(voornemens). In het geval van overheidsparticipatie nemen inwoners het initiatief, bijvoorbeeld in het kader van leefbaarheid, om iets te realiseren. Zij kunnen de overheid vragen om mee te denken. Deze fungeert dan als partner (zonder het initiatief over te nemen) en helpt door drempels te slechten, netwerkrelaties aan te boren, mee te denken, om het initiatief tot een succes te maken.

Burgerparticipatie vraagt om een andere overheid, een andere rol dus. Dit zal in de toekomst steeds vaker voorkomen. Immers, de Wmo is een participatiewet maar zal steeds meer verantwoordelijkheden voor de samenleving tot gevolg zal hebben. Hier ligt een duidelijke relatie met domein 6 'andere dingen anders doen': niet alleen de burgers moeten een cultuuromslag maken, maar ook de overheid!

Digitalisering

Digitalisering raakt alle maatschappelijke domeinen. Zowel de wijze van informatievoorziening als dienstverlening komt in aanraking met digitalisering en biedt nieuwe mogelijkheden.

Mondige burger

Het wordt al enkele jaren geroepen dat de burger van nu steeds mondiger wordt. De mondige burger komt graag en goed voor zichzelf op, maar hoe verhoudt zich dat tot de belangen van anderen? En nog meer, hoe verhoudt zich dat tot de belangen van anderen die niet (zo) mondig zijn? Een mondige burger kan nu voor zichzelf opkomen, maar wordt daarbij ook geacht zijn verantwoordelijkheid te nemen en te kiezen uit de vele mogelijkheden die hem worden aangeboden.

Geen duurzaam stelsel van zorg, welzijn en AWBZ

Het stelsel van maatschappelijke ondersteuning bestaande uit zorg, welzijn en AWBZ past niet meer binnen de huidige maatschappelijke context en is niet toekomstbestendig. Het systeem is inefficiënt en moet effectiever. De uitgavenstijging voor zorg en welzijn is onbeheersbaar. Het huidige systeem is onvoldoende in staat om goed antwoord te geven op de vraag van de mensen van nu en morgen. Er gaat ongelooflijk veel geld in om en als er niets verandert, wordt het huidige hoge niveau van zorg- en welzijnsvoorzieningen in de toekomst onbetaalbaar. Door het groter aantal ouderen en doordat meer ziektes behandeld kunnen worden nemen de kosten voor de (gezondheids)zorg steeds meer toe. De welzijnssector is nog te veel aanbodgericht en de samenleving wordt voor veel mensen steeds ingewikkelder waardoor meer ondersteuning nodig is om hen volwaardig te laten functioneren. Daarbij hebben we met elkaar een erg hoog niveau aan voorzieningen ingericht dat naar de toekomst toe niet houdbaar is.

Waar gaan we heen?

Domein 1 gaat over samen leven in buurt en dorp en schept als het ware de randvoorwaarde om prettig te leven in de wijk. Het gaat uit van de gedachte dat leefbaarheid en sociale samenhang een preventieve werking hebben en onnodig gebruik maken van voorzieningen kunnen voorkomen. Dit correspondeert met de uitgangspunten "uitgaan van eigen kracht", "preventief werken" en "meer samenleving, minder overheid". Het is de burger die in belangrijke mate bepaalt hoe de sfeer is in buurt of dorp en die een bijdrage kan leveren aan meer en beter contact tussen mensen onderling.

Domein 1 is vooral een lokale aangelegenheid. De winst die behaald kan worden met regionale samenwerking is vooral kennisuitwisseling.

Wat gaan we doen om er te komen?

Domein 1 is vooral een lokale aangelegenheid. Elke gemeente is bezig met een zoektocht samen met burgers en belangrijke organisaties/spelers uit sectoren zoals wonen, veiligheid, zorg, welzijn, werk en onderwijs om een juiste invulling te geven aan dit domein. Gegeven de forse bezuinigingen zullen organisaties in dit domein te maken krijgen met subsidieverlagingen of zelfs subsidiebeëindigingen. Ook vragen als privatisering of afstoting van gemeentelijke accommodaties zullen de komende periode spelen, evenals het teruggaan naar kerntaken. Dit geldt niet alleen voor de lokale overheid, maar ook voor andere (gesubsidieerde) organisaties. Door afstemming tussen de regionale gemeenten kunnen we de succes- en faalfactoren van deze zoektocht in beeld krijgen en van elkaar leren.

Actiepunten domein 1

Afhankelijk van de jaarplanning van de samenwerkende gemeenten, waarin onderwerpen voor samenwerking worden gedeeld en gewogen, komen de betrokken ambtenaren c.q. bestuurders welke dit onderwerp behartigen bijeen. Het doel van deze bijeenkomst is kennisuitwisseling en het delen van succes en faalfactoren binnen het onderwerp leefbaarheid en sociale samenhang op bijvoorbeeld de volgende thema's: Woonservice, Subsidiebeleid, Maatschappelijk ondernemen, Sport en vrije tijd, Dorpsplannen, Bevolkingskrimp, Overheidsparticipatie, Welzijn Nieuwe Stijl, enz. Actuele ontwikkelingen bepalen mede de jaaragenda.

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 1 “Samen leven in buurt en dorp”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 1 “Samen leven in buurt en dorp” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

- 1. Leefbaarheids- en veiligheidsmonitor (op wijkniveau) laten fungeren als leidraad**
Deze doelstelling is gerealiseerd. Voornoemde monitor is gepresenteerd in het Zorgoverleg. De uitkomsten zijn - waar relevant - besproken in het kader van Dorps Ontwikkelings Plannen.
- 2. Concept woonservicegebieden in praktijk brengen in pilots Nijverdalen-centrum en Hellendoorn-dorp.**
De pilots zijn uitgevoerd, geëvalueerd en afgerond. De resultaten zijn meegenomen in de beleidsvisie wonen, welzijn en zorg met definitie van woonservicegebieden en uitvoeringsprogramma.
- 3. Gebruik wijkaccommodaties en socioruimtes optimaliseren.**
Deze doelstelling is gedeeltelijk gerealiseerd. Door het uitbreiden van Samen Eten en de ontwikkeling van Socio Plus wordt intensiever gebruik gemaakt van de socioruimtes.
- 4. Dorpen en buurten in staat stellen hun ontwikkelingsplannen actueel te houden.**
De ontwikkelingsplannen zijn actueel en worden uitgevoerd.
- 5. Gebruik leefbaarheidsbudget bevorderen.**
Het leefbaarheidsbudget wordt ingezet voor initiatieven waarmee ontmoeting en omzien naar elkaar wordt bevorderd.
- 6. Uitvoering geven aan het project Steuncirkels**
Het project Steuncirkels is uitgevoerd en ingebed in de reguliere activiteiten en financiële kaders van de Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel. Door dit product kan de inzet van intensieve vrijwillige zorg verminderd worden. Het project heeft regionale navolging gevonden.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” worden behoud van sociale samenhang en leefbaarheid evenals versterking van het woon- en leefklimaat als belangrijke doelstellingen aangemerkt.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- De leefbaarheids- en veiligheidsmonitor actualiseren en (op wijkniveau) laten fungeren als leidraad.
- Afstemmen van de visie wonen, welzijn en zorg, de subregionale kadernota met lokale beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning en de woonvisie. Op het gebied van wonen en zorg zijn veel raakvlakken zoals inzicht krijgen in aanbod en toekomstige opgave geschikt -, verzorgd - en beschermd wonen, levensloopbestendig bouwen, mantelzorgwoning, woningaanpassing en wegingskader woonzorgprojecten.
- Het uitrollen van het concept woonservicegebieden, waardoor op 1 januari 2015 50% van de huishoudens in een vorm van woonservicegebied woont.
- Dorpen en buurten in staat stellen hun ontwikkelingsplannen actueel te houden en uit te voeren.
- Uitvoering geven aan Wijk Ontwikkelings Plannen (WOP) en de mogelijkheden van nieuwe WOP's onderzoeken.
- In het kader van herijking van het subsidiebeleid worden de criteria voor het verlenen van subsidie - waaronder het leefbaarheidsbudget - in 2012 tegen het licht gehouden. De Wmo-raad wordt hierbij om advies gevraagd.

5.2.2 Domein 2: Opgroeien en ontwikkelen

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Dit domein omvat in ieder geval prestatieveld 2 (Op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden). Met het oog op een toekomstbestendige, uitgebalanceerde Wmo, lijkt het ons van belang om dit domein breder te maken.

We willen werken aan een toekomst waarin burgers zoveel mogelijk op eigen kracht kunnen doen en zelfredzaam zijn en hun medeverantwoordelijkheid nemen in de samenleving (zie de uitgangspunten “uitgaan van eigen kracht” en “meer samenleving, minder overheid”). Jonge burgers kunnen daar niet vroeg genoeg ervaring mee opdoen en daarin begeleid worden. De eerste verantwoordelijkheid van de opvoeding ligt bij de ouders/opvoeders. De gemeente heeft de taak ouders/opvoeders te ondersteunen en te stimuleren bij hun opvoedende taken.

We richten ons dus niet alleen op de jeugd en gezinnen met een verhoogd risico op wat voor terrein dan ook, maar op alle jeugd en gezinnen. Dit is overigens niet iets dat we nu, met de Wmo voor ogen, voor het eerst gaan doen. Dit gebeurt al jaren via het brede jeugdbeleid en onder die noemer zullen we dat ook blijven doen, alleen zullen we op onderdelen de verbinding met de geest van de Wmo nadrukkelijker gaan leggen.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Jeugdzorg naar gemeenten

De rijksoverheid heeft ingrijpende plannen voor een stelselwijziging binnen de jeugdzorg. De verantwoordelijkheid voor de vrijwillige jeugdzorg, maar ook voor delen van de AWBZ (zoals zorg voor jeugdige licht verstandelijk gehandicapten), moet hierin naar (samenwerkende) gemeenten. Door de gemeenten verantwoordelijk te maken moet de nadruk komen te liggen op het voorkomen van problemen en op hulpverlening in de buurt. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) vormt hierin een belangrijke spil. Dit betekent één geldstroom om het preventieve jeugdbeleid, de vrijwillige jeugdzorg, de hulp aan licht verstandelijk gehandicapten en de geestelijke gezondheidszorg voor jongeren te betalen. Ook moeten kinderen in de vrijwillige jeugdzorg zonder indicatie geholpen kunnen worden. Het nieuwe kabinet zal hierin voorstellen moeten doen.

Komende wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de jeugdketen

De gemeenten krijgen op grond van dit wetsvoorstel drie taken. Allereerst dient het college van burgemeester en wethouders (het college) zorg te dragen voor de organisatie van een Centrum voor Jeugd en Gezin. Ten tweede draagt het college er zorg voor dat alle betrokken partijen op het terrein van jeugdigen effectief met elkaar samenwerken. Het college voert de regie en ziet erop toe dat er sluitende afspraken gemaakt worden tussen instanties die hulp of zorg verlenen. Ten slotte krijgt de burgemeester de bevoegdheid om in een individueel geval de instelling aan te wijzen die met de coördinatie van de zorg wordt belast.

CJG en integrale JGZ ontwikkeling

De CJG ontwikkeling lokaal én in Twents verband gaat de komende tijd door. Belangrijke ontwikkeling in Twente is ook de nadere vormgeving van de integrale jeugdgezondheidszorg. Nu de zorg van 0-19 jaar in één organisatie is ondergebracht zal ook de meerwaarde volledig benut moeten worden.

Demografisch

Zoals bij de algemene ontwikkelingen is geschetst, zal de bevolking de komende decennia in absolute aantallen dalen, maar zal het percentage ouderen (65+) van de bevolking verdubbelen tot ongeveer 24%. Er komen (verhoudingsgewijs) dus minder jongeren en meer ouderen, waardoor de druk op voorzieningen toeneemt.

Verzakelijking

Door middel van beleidsgestuurde contractfinanciering (BCF) wordt tegemoet gekomen aan de wens om de subsidiesystematiek te verbeteren. In een moderne subsidierelatie krijgen maatschappelijke en culturele organisaties de rol van ondernemende opdrachtnemer. Door het leggen van een duidelijke relatie tussen de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en beoogde resultaten, de prestaties van de instellingen en het hiervoor beschikbare budget wordt de bijdrage van instellingen aan het realiseren van de gemeentelijke beleidsdoelstellingen inzichtelijk gemaakt. De rolverdeling tussen gemeente en instellingen kan hierbij getypeerd worden als een rolverdeling tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. De gemeente bepaalt wat er moet gebeuren en de instellingen geven aan hoe dat het beste kan gebeuren. BCF heeft dus de volgende kenmerken:

- Regie op hoofdlijnen/vooraf vastgestelde doelen
- Vragen, 'hoe' het doel bereikt gaat worden, niet 'of' het doel bereikt gaat worden
- Cultuurverandering in samenleving en binnen de gemeentelijke organisatie
- Gemeente blijft wel faciliteren maar zaken zijn niet meer zo vrijblijvend 'voor wat, hoort wat'
- Gemeente moet duidelijker doelen formuleren.

Deze kenmerken sluiten ook goed aan op Welzijn nieuwe stijl, waarvan een belangrijk kenmerk immers is dat er vraaggericht gewerkt wordt, gericht op een goede kwaliteit van het welzijnswerk. BCF is dus een instrument om Welzijn Nieuwe Stijl te kunnen vormgeven.

Uitgangspunten bij het vormgeven van de verzakelijking zijn:

- Eigen verantwoordelijkheid van het individu benadrukken
- Maatwerk leveren in de weg naar het doel toe
- Aanpak aanpassen aan de huidige kennis (nieuw voor oud)
- Keuze voor kwaliteit in plaats van kwantiteit
- Investeren in bestaande kwaliteit

Trends:

Er komt veel op kinderen en jongeren af in de huidige tijd, maar ook op opvoeders. Veel (prestatie)druk, digitalisering van de maatschappij maakt dat de tijdsbesteding van jongeren anders is dan vroeger. Een bijbaantje prevaleert boven vrijwilligerswerk. Als er problematiek ontstaat, dan is zij vaak zwaarder. Bijzondere aandachtspunten zien we rond sociale vaardigheden, verslavingsproblematiek, overgewicht en huiselijk geweld, jonge mantelzorgers en effecten van de recessie op kinderen (armoede in gezinnen). Preventief beleid blijft nodig.

Waar gaan we heen?

Alle gemeenten hebben de opdracht opgepakt om een integraal preventief jeugdbeleid te voeren. Binnen de Wmo danwel het CJG staan hierbij 5 functies centraal: informatie en advies, signaleren van problemen, toegang tot het hulpaanbod, licht-pedagogische hulp en coördinatie van zorg. Schakels met onderwijs (zorgadviesteams), jeugdzorg en veiligheid zijn hierin ook een vereiste. Hierbij werken we op basis van de multidisciplinaire aanpak vanuit het principe 'een kind/gezin – een plan'. Waar mogelijk wordt de eigen kracht benut. Verdere decentralisatie naar gemeenten van jeugdzorgtaken zien wij op ons afkomen als kans, mits voldoende randvoorwaarden meekomen.

Het volgende doel streven we op dit domein na:

Jeugdigen groeien evenwichtig op zodat zij als volwassenen volwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij.

Dit vertalen we door de volgende doelstellingen:

- Het bevorderen van ontwikkelingskansen voor jeugdigen
- Het bevorderen van ontspanningsmogelijkheden voor jongeren
- Het activeren en ondersteunen van jongeren en opvoeders
- Het bevorderen van sociale vaardigheden van jeugd
- Het verhogen van het kennis- en opleidingsniveau
- Het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden
- Het versterken van het cultureel bewustzijn van jeugd

Wat gaan we doen om er te komen?

Uitgangspunt hierbij is dat er gestreefd wordt naar een sluitende aanpak door middel van ketensamenwerking. In de ketenaanpak dienen de taakstellingen van overheden en het producten- en voorzieningenaanbod van instellingen (informatie/advies, hulp- en dienstverlening en zorg) aan elkaar gekoppeld te worden om de keten sluitend te maken waarbij een ieder zijn verantwoordelijkheid neemt. De inkleuring in het aanbod zal per gemeente verschillend ingevuld worden. De keten zorgt vervolgens gezamenlijk voor het sturen, faciliteren, ondersteunen en realiseren van de kerndoelstelling van integraal jeugd(zorg)beleid: opgroeien en ontwikkelen, waardoor je kunt meedoen.

Ook de komende periode werken we als 5 gemeenten samen binnen het jeugdbeleid. In beleidsontwikkeling, vertegenwoordiging (in regionale overleggen/project CJG Twente) en operationeel (CJG) waar mogelijk. Eendracht is efficiënt en geeft kracht, zeker op dit terrein waar veel in beweging is. Ook richting de Provincie Overijssel wordt positief kritisch opgetrokken. De goede samenwerking, vertaald in het ondertekende convenant Jeugdagenda 2009-2012 en de gezamenlijke afspraken rond het Integraal realisatieprogramma (IRP) Twente, willen we laten renderen tot bruikbare producten.

De komende periode volgen we de lokale CJG-ontwikkeling (incl. de zorgstructuur) en optimaliseren deze. Het project CJG Twente loopt in ieder geval tot en met 2011 met de ontwikkelgroepen: informatie en advies, pedagogische praktijk, coördinatie van zorg en RAAK (aanpak kindermishandeling), die verder zullen werken aan de implementatie van de adviezen uit het IRP.

Actiepunten domein 2

- De Subregionale samenwerking met betrekking tot de CJG-ontwikkeling en het jeugd(zorg)beleid op (sub)regionaal niveau wordt verder voortgezet;
- De 5 subregionale gemeenten blijven actief participeren in CJG Twente (een plan van de 14 Twentse gemeenten)
- Uitvoeren afspraken convenant jeugdagenda 2009-2012 met de provincie;
- De gemeenten nemen de regie bij het uitvoering geven aan de komende decentralisatie van de jeugdzorg.
- Verder ontwikkelen en optimaliseren van de zorgstructuur met als resultaat een sluitende keten van 0 tot 100 jaar. Bij de sluitende keten kijken wij nadrukkelijk naar de verbinding tussen de zorgketen en de justitiële keten.

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 2 “Opgroeien en ontwikkelen”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 2 “Opgroeien en ontwikkelen” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

1. Vormgeving Hellendoorns Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).

Het fundament voor het CJG is gelegd, afspraken zijn gemaakt en samenwerkingsverbanden zijn aangegaan. In 2011 wordt het CJG met alle componenten operationeel: informatie en advies, vroegsignalering, pedagogisch aanbod, dekkende zorgstructuur, coördinatie van zorg, aanpak huiselijk geweld en aanpak van kindermishandeling.

2. Preventieactiviteiten op het terrein van overgewicht, roken, alcoholgebruik en depressie.

De preventieactiviteiten zijn opgenomen als richtlijnen en thema's in de Kadernota Lokaal Gezondheidsbeleid 2008 - 2011. Concrete actiepunten zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Lokaal Gezondheidsbeleid gemeente Hellendoorn 2010 – 2011. Acties en projecten zijn zowel regionaal als lokaal uitgevoerd: collectieve preventie GGZ, Happy Fris, Blokken in Beweging en Beleidsnetwerk Integraal Jeugdbeleid.

3. Bevorderen maatschappelijke stages.

Met ingang van het schooljaar 2011-2012 maken maatschappelijke stages verplicht onderdeel uit van het curriculum van scholen voor voortgezet onderwijs. Vooruitlopend hierop heeft onze gemeente samen met scholengemeenschap reggesteyn en Stichting De Welle vanaf 2008 jaarlijks een stagemarkt georganiseerd. De ervaring van de afgelopen jaren heeft geleid tot een uitgebalanceerd evenement compleet met draaiboek. Het geheel is overgedragen aan Reggesteyn.

4. Uitvoering acties in het kader van het lokaal jeugdbeleid.

De acties zijn uitgevoerd met name in het kader van de Jeugdagenda Provincie Overijssel en de ontwikkeling van het CJG.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” wordt het bieden van gelijke ontwikkelingskansen voor alle kinderen als belangrijke doelstelling aangemerkt.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- Doorontwikkelen van de zorgstructuur achter het CJG. Belangrijke aandachtspunten zijn de verbinding van het CJG met Zorg Advies Teams, toegankelijkheid CJG voor alle leeftijden, voorkomen en verminderen van ontwikkelingsachterstanden en terugdringen van schooluitval.
- Realisatie van een definitief jongerencentrum.
- In 2012 wordt het preventief gemeentelijk gezondheidsbeleid voor kinderen, jongeren en bepaalde andere leeftijdsgroepen geïntensiveerd.
- Vanaf 2011 organiseert Reggesteyn, met ondersteuning van Stichting De Welle, de maatschappelijke stagemarkt. De gemeente blijft betrokken direct door te blijven meedenken en indirect door middel van het subsidiëren van De Welle.

5.2.3 Domein 3: Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Prestatieveld 4 van de Wet maatschappelijke ondersteuning of domein 3 van deze nota gaat over het ondersteunen van mantelzorgers, daaronder valt ook steun bij het vinden van adequate oplossingen indien zij hun taken tijdelijk niet kunnen waarnemen. Dit prestatieveld gaat ook over het ondersteunen van vrijwilligers.

De doelstelling, de doelgroep en het bereik van mantelzorgondersteuning en het ondersteunen van vrijwilligers zijn totaal verschillend. In deze kadernota wordt dan ook duidelijk onderscheid gemaakt tussen het brede Vrijwilligerswerk enerzijds en Mantelzorg (mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg) anderzijds.

Vrijwilligerswerk is onbetaald, onverplicht maar niet vrijblijvend werk in (enig) georganiseerd verband, waarmee een maatschappelijk belang wordt gediend.

Vrijwilligerswerk staat voor eigen verantwoordelijkheid en georganiseerde zelfwerkzaamheid van inwoners. Het vindt plaats op uiteenlopende maatschappelijke terreinen als wonen, cultuur, sport, religie, welzijn, onderwijs en zorg. Zowel vrijwilligers- als professionele organisaties zetten vrijwilligers in.

Mantelzorg wordt omschreven als extra zorg - voortvloeiend uit een familiale of sociale relatie - die niet vanuit een beroep en niet als betaalde arbeid wordt verleend. Mantelzorg overkomt mensen: men komt voor de keuze te staan en neemt dan de (vaak als vanzelfsprekend ervaren) verantwoordelijkheid. Mantelzorg kan allerlei vormen van hulp en zorg omvatten zoals huishoudelijke hulp, praktische steun, verzorging, verpleging, begeleiding, emotionele steun en toezicht. Bij een indicering voor AWBZ-zorg wordt mantelzorg geïnterpreteerd als indiceerbare zorg, uitgaande boven gebruikelijke zorg die huisgenoten elkaar geacht worden te verlenen. De CIZ protocollen geven daarvoor criteria.

Er is een duidelijk onderscheid tussen mantelzorg en **vrijwillige zorg**. Vrijwillige zorg is vrijwilligerswerk: het vloeit niet voort uit een familiale of sociale relatie, is een bewuste keuze, wordt verleend vanuit georganiseerd verband, is afgebakend in tijd en betrokkenheid en vindt met begeleiding plaats. Tien Twentse gemeenten hebben de vrijwillige zorg ondergebracht bij de Stichting Informele Zorg. De gemeenten Hellendoorn, Rijssen-Holten, Twenterand en Wierden en zes andere Overijsselse gemeenten behoren tot het werkgebied van de Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel, voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg.

Beide regionale stichtingen, alsmede enkele lokale aanbieders zoals Carinova, Mantelzorg Hulp Rijssen en de Stichting Mantelzorg Wierden-Enter voeren tevens de mantelzorgondersteuning uit. Bovendien wordt vrijwillige zorg vaak ingezet ter ontlasting van de mantelzorger (respitzorg) en als vervangende mantelzorg. Om deze redenen is ervoor gekozen om de vrijwillige zorg onder het onderdeel Mantelzorg - en niet onder het onderdeel Vrijwilligerswerk - te laten vallen.

5.2.3.1. Domein 3A: Vrijwilligerswerk

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Met de komst van de Wmo is wettelijk vastgelegd dat elke gemeente adequaat vrijwilligersbeleid moet hebben ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk. In de geest van de Wmo "Iedereen moet (kunnen) meedoen" gaat het hierbij om het bevorderen van actief burgerschap, maar ook om het versterken van het maatschappelijk (midden)veld.

Vrijwilligerswerk is de basis van zelfredzaamheid, participatie, sociale samenhang en leefbaarheid en daarmee een belangrijk fundament voor maatschappelijke ondersteuning. Vrijwilligerswerk is met name van belang voor de domeinen Samen leven in buurt en dorp, Opgroeien en ontwikkelen en Meedoen makkelijker maken.

Vrijwillige inzet vertegenwoordigt een groot sociaal, economisch, democratisch en dienstverlenend kapitaal: vier tot vijf miljoen burgers verrichten gezamenlijk zo'n 20 miljoen uur vrijwillige inzet per week oftewel ruim 1 miljard uur per jaar hetgeen overeenkomt met 600.000 fulltime arbeidsplaatsen per jaar.⁵ De samenleving is continu in beweging waardoor steeds

⁵ Basisfuncties Lokale ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg - VNG, VNOV en ministerie VWS

nieuwe vraagstukken ontstaan. Het betrekken van vrijwilligers en andere belanghebbenden zorgt voor de juiste maatschappelijke veerkracht om deze vraagstukken op te lossen. Gezien de grote diversiteit tussen gemeenten hebben deze de ruimte om - vanuit de voorgeschreven basisfuncties - lokaal invulling te geven aan de ondersteuning van het vrijwilligerswerk. Wel dient hierbij aangegeven te worden hoe bovenlokale vraagstukken opgepakt zullen worden.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Maatschappelijke ontwikkelingen - zoals de economische recessie, de bevolkingskrimp, de vergrijzing, de ontgroening, de hogere arbeidsparticipatie van vrouwen, de verhoging van de AOW-leeftijd, de veranderende leefstijl en de vermaatschappelijking van zorg - zullen enerzijds een groeiende vraag naar vrijwilligers en anderzijds druk op het beschikbaar aantal vrijwilligers doen ontstaan.

Uit de landelijke toekomstverkenning voor vrijwilligerswerk blijkt dat het aantal vrijwilligers tot 2015 redelijk stabiel blijft. Positieve krachten, zoals een gemiddeld hoger opleidingsniveau (dat leidt tot meer vrijwilligerswerk) compenseren het negatieve effect van een afname in de beschikbare vrije tijd. Er lijkt dus geen aanleiding voor ingrijpende (beleids)maatregelen. Voor de toekomst worden echter wel enkele trends, zoals vergrijzing, gesignaleerd die dit evenwicht in vraag en aanbod in gevaar kunnen brengen. Vrijwilligers vergrijzen. Onder jongeren neemt het vrijwilligerswerk niet evenredig toe. De veranderende leefstijl van burgers (minder vrije tijd, combineren van diverse rollen en verantwoordelijkheden) vraagt bovendien om een eigentijdse manier waarop vrijwilligersactiviteiten worden aangeboden en georganiseerd. Voorheen waren vaste uren en patronen vanzelfsprekend. Nu is er behoefte aan een meer flexibele en gerichte invulling van vrijwilligerswerk. Er is volgens het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een kwaliteitsslag nodig om actieve vrijwilligers te behouden en om nieuwe groepen (jongeren, allochtonen en hoger opgeleide ouderen) aan te boren. De situatie is dat de (potentiële) vrijwilliger steeds meer een kritische consument wordt, die eisen stelt aan de werkzaamheden en de organisatie waarvoor hij zich als vrijwilliger inzet. Verder zijn er mogelijkheden ontstaan voor vrijwillige inzet vanuit inburgering, arbeidsreïntegratie, maatschappelijke stages en maatschappelijk ondernemerschap. Dit brengt nieuwe samenwerkingsmogelijkheden met zich mee. In het kader van maatschappelijke stages bijvoorbeeld hebben de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging Nederlandse Gemeenten een convenant gesloten over de ontwikkeling van een makelaarsfunctie ten behoeve van maatschappelijke stages en de stimulering van vrijwilligerswerk. Vanaf schooljaar 2011-2012 dienen alle leerlingen op het voortgezet onderwijs stage te lopen. Regio Twente is als pilot al in het schooljaar 2009-2010 van start gegaan.

Gezien de kenmerken van Welzijn Nieuwe Stijl en het uitgangspunt "meer samenleving, minder overheid" heeft het vrijwilligerswerk een spilfunctie in maatschappelijke ondersteuning.

Vrijwilligerswerk verbindt het individu met de gemeenschap, heeft de opdracht om mensen te activeren, gaat uit van de eigen kracht van mensen, heeft een preventieve werking, zit in de haarvaten van de samenleving en heeft grote economische waarde. De vijf gemeenten maken - mede met het oog op het belang van vrijwilligerswerk en de krimpende (financiële) middelen - een omslag naar beleidsgestuurde financiering. Hierbij wordt, op basis van prestatieafspraken met de gesubsidieerde instellingen, met zo min mogelijk middelen een zo optimaal mogelijk maatschappelijk rendement nagestreefd.

Ook in de "Kanteling" waarbij het invulling geven aan de compensatieplicht optimale zelfredzaamheid en participatie van inwoners met een beperking wordt nagestreefd, heeft het vrijwilligerswerk een belangrijke functie. Hierbij kan gedacht worden aan dienstverlening door vrijwilligers, maar ook aan vrijwillige inzet van de inwoner met een beperking.

Voorbeeld

Moet die eenzame man eens per week bezocht worden door een professional uit de AWBZ? Of moet het geregeld worden, dat hij kan aanschuiven bij de gezamenlijke maaltijd in de buurt - die verzorgd wordt door vrijwilligers - waar hij met buurtgenoten in contact komt en op zijn beurt iets kan betekenen voor de buurtgenoten?

Voor de ondersteuning van vrijwilligerswerk is in de afgelopen decennia al een infrastructuur opgebouwd van landelijke organisaties, provinciale - en lokale steunpunten. Voor de lokale

steunpunten is een kader ontworpen met functies die bijdragen aan de ondersteuning van het vrijwilligerswerk. In de beleidsbrief 'Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008 – 2011 Voor Elkaar' wordt het beleid van VWS beschreven. Bij de uitwerking van de lokale ondersteuning van het vrijwilligerswerk is - voortbouwend op het bestaande kader - gekozen voor de volgende verplichte basisfuncties:

1. **Vertalen maatschappelijke ontwikkelingen**
In de gemeente is men in staat een visie op maatschappelijke ontwikkelingen te formuleren en daar - door interactieve beleidsvorming - beleid op te maken en hier uitvoering aan te geven.
2. **Verbinden en makelen**
In de gemeente is men in staat om een netwerk tot stand te brengen en te onderhouden, waarin tussen vrijwilligersorganisaties en ondersteuningsorganisaties verbindingen worden gelegd. Dit platform kan een belangrijke rol spelen bij de interactieve beleidsvorming.
Makelen is het actief en bewust bij elkaar brengen van vraag en aanbod op het gebied van vrijwilligerswerk. Dit veronderstelt de aanwezigheid van een bemiddelende instantie of persoon, met een onafhankelijke positie in het maatschappelijk (midden)veld.
3. **Versterken**
In de gemeente is men in staat om een effectieve lokale of regionale ondersteuningsinfrastructuur op te bouwen en te onderhouden waarmee het vrijwilligerswerk wordt ondersteund en versterkt.
4. **Verbreiden**
In de gemeente is men in staat om het vrijwilligerswerk te promoten en uiting te geven aan waardering voor het vrijwilligerswerk.
5. **Verankeren**
In de gemeente is men in staat opgedane kennis en ervaring in het vrijwilligerswerk te borgen en vast te leggen. Daarnaast is het van belang kennis en ervaring te evalueren en de evaluatiegegevens te gebruiken voor innovatie. Hierin speelt het lokale steunpunt een rol, maar het ontwikkelen van methodieken en trainingen kan ook op regionaal of landelijk niveau in gang gezet worden.

De rijksoverheid wil dat vanaf 2012 in 75% van de Wmo-plannen de basisfuncties lokale ondersteuning vrijwilligerswerk zijn opgenomen.

In opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft SVWO/Arcon in 2009 in alle Overijsselse gemeenten de "Goed voor Elkaar – nulmeting / basisfuncties vrijwilligerswerk" uitgevoerd. Tijdens het congres van 22 maart 2010 zijn de uitkomsten gepresenteerd en zijn de Overijsselse ontwikkelpunten - zijnde doelgroepenbeleid, Erkenning Verworven Competenties (EVC) en rol van de overheid - verder uitgewerkt. Er wordt een vervolg gegeven aan de provinciale bijeenkomst.

Waar gaan we heen?

Uit de evaluatie van de "Wmo regionale kadernota: samenwerken, verbreden en verbinden - oktober 2007" is naar voren gekomen, dat vrijwilligerswerk een belangrijk fundament is voor maatschappelijke ondersteuning. Door maatschappelijke ontwikkelingen en veranderende wet- en regelgeving neemt het belang van (ondersteuning van) vrijwilligerswerk alleen maar toe. Als vijf gemeenten willen we de komende jaren dan ook nadrukkelijk het voorzieningenniveau voor vrijwilligers op peil houden.

Elke gemeente wil in het Wmo-plan de basisfuncties lokale ondersteuning vrijwilligerswerk hebben opgenomen. Verder wil men zorg dragen voor een blijvende situatie van voldoende én voldoende toegeruste vrijwilligers. Er is geconstateerd dat subregionale afstemming hierbij grote meerwaarde kan hebben onder andere wat betreft:

- het verder vormgeven aan de basisfuncties
- het vormgeven aan publiciteit voor (h)erkenning vrijwilligerswerk
- het uitvoeren van maatschappelijke stages
- het bevorderen van deskundigheid van vrijwilligers
- het uitwisselen van kennis en ervaring tussen de lokale steunpunten vrijwilligerswerk en gemeenten

Wat gaan we doen om er te komen?

Per gemeente zal - onder andere met behulp van de 0-meting "Goed voor Elkaar/basisfuncties vrijwilligerswerk" - beoordeeld worden in hoeverre de basisfuncties lokale ondersteuning vrijwilligerswerk zijn ingevuld. De ontbrekende zaken zullen subregionaal worden ingebracht, zodat bekeken kan worden of het meerwaarde heeft dat informatie wordt uitgewisseld en gezamenlijk actiepunten worden uitgewerkt. Diepgang van de afstemming en samenwerking is hierbij punt van bespreking.

Bij het vormgeven aan subregionale afstemming wordt gebruik gemaakt van de bestaande overlegstructuur (Stuurgroep Wmo, Racow en werkgroepen).

Actiepunten domein 3A

- Per gemeente wordt in 2011 beoordeeld in hoeverre de basisfuncties lokale ondersteuning vrijwilligerswerk zijn ingevuld.
- Subregionaal wordt vervolgens bekeken of door samenwerking de eventueel ontbrekende zaken op het gebied van vrijwilligerswerk ingevuld kunnen worden (Plan eind 2011).
- (Indien meerwaarde) Plan van Aanpak voor subregionale samenwerking en uitvoering (2012).

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 3A "Vrijwilligerswerk"

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn is voor domein 3 "Mantelzorg en vrijwilligers" onderstaande doelstelling geformuleerd.

1. Uitvoering blijven geven aan het jaarlijks uitvoeringsplan vrijwilligersbeleid.

Het vrijwilligersbeleid wordt uitgevoerd. Er wordt niet jaarlijks een nieuw uitvoeringsplan opgesteld.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 "Samen verantwoord verder" wordt overheidsparticipatie als een belangrijke doelstelling aangemerkt. Bij het verschuiven van regelen en organiseren door de overheid naar het faciliteren en ruimte bieden aan initiatieven uit de samenleving, is vrijwilligerswerk een essentiële factor.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- Vorm en inhoud geven aan het Europese Jaar van de Vrijwilliger 2011: deelname aan maandelijks thema, "Meer dan handen awards", "Employee volunteering award", digitale complimenten- en verzoekencampagne, week van het applaus en promotour dag maatschappelijke stagemarkt.
- Uitvoering geven aan reguliere activiteiten: uitreiking vrijwilligersprijs, NL DOET, vrijwilligersverzekering en cursussen voor vrijwilligers.
- Het is van belang jongeren en ouderen duurzaam te interesseren voor vrijwilligerswerk. Hierbij zijn respectievelijk maatschappelijke stages en Senioren voor Hellendoorn belangrijke instrumenten.
- In 2010 heeft een 0-meting plaatsgevonden van de basisfuncties vrijwilligerswerk. In 2012 wordt de nota vrijwilligersbeleid opgesteld en worden de basisfuncties vrijwilligerswerk verder in kaart gebracht.

5.2.3.2 Domein 3 B: Mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg

Relatie tussen dit domein en de Wmo

De Wmo heeft voor het eerst een wettelijk kader aan het beleidsterrein mantelzorg- ondersteuning gegeven. In mantelzorgondersteuning vinden de kernbegrippen van maatschappelijke ondersteuning hun weerslag: zelfredzaamheid, zorg in eigen kring, participatie, sociale samenhang en wederkerigheid. Mantelzorg staat voor een aantal belangrijke waarden in maatschappelijke ondersteuning namelijk zorg in eigen kring en het meedoen van naasten mogelijk maken. Het staat symbool voor de verschuiving van verzorgingsmaatschappij naar participatiemaatschappij. Het heeft met name raakvlak met de domeinen Opgroeien en ontwikkelen, Meedoen makkelijker maken en Preventie, zorg en opvang.

Ook mantelzorg vertegenwoordigt een groot sociaal, economisch, democratisch en dienstverlenend kapitaal. In 2008 waren er 3,5 miljoen Nederlanders van 18 jaar en ouder die mantelzorg verleenden. Dit komt overeen met 28% van het totaal aantal Nederlanders van 18 jaar en ouder. Van het totaal aantal Nederlanders van 18 jaar en ouder verleende 1,1 miljoen - dit komt overeen met 9% - zowel intensieve als langdurige zorg. Als 1,1 miljoen Nederlanders meer dan 8 uur per week 3 maanden zorg verleend komt dit neer op ruim 114 miljoen uur of ongeveer 60.000 fulltime arbeidsplaatsen per jaar. De cijfers laten een ondergrens zien wat betreft het aantal uren. De uren van jonge mantelzorgers zijn niet opgenomen in de cijfers en bij de berekening is uitgegaan van een inzet van 3 maanden, terwijl mantelzorg veelal gedurende een veel langere periode wordt gegeven. Mantelzorg heeft een reducerend effect op de omvang van professionele zorg. Het belang van mantelzorg en vrijwillige zorg wordt alleen nog maar groter met het oog op de versoering van de AWBZ en de dreigende personeelstekorten in de zorg.

In 2008 bedroeg in Nederland het aantal zwaar of overbelaste mantelzorgers 450.000. Dit komt neer op 4% van alle Nederlanders van 18 jaar en ouder. Er is hierbij sprake van een stijgende tendens. Deze stijging is onder andere ontstaan door nadruk in het overheidsbeleid op eigen verantwoordelijkheid (meewegen van "Gebruikelijke Zorg" bij het indiceren van zorg) en het proces van vermaatschappelijking van zorg.⁶ Als deze cijfers worden geprojecteerd op een gemeente met 50.000 inwoners dan zouden 3.500 inwoners van 18 jaar en ouder meer dan 8 uur per week en langer dan 3 maanden mantelzorg verlenen en zouden 1.600 inwoners zwaar of overbelast zijn vanwege het verlenen van mantelzorg. Deze aantallen komen overeen met de door MEZZO, de landelijke vereniging voor mantelzorg en vrijwilligerszorg, vertaalde SCP-cijfers naar gemeenten.

Lokaal geformuleerd mantelzorgbeleid biedt de kans om direct in te spelen op en aan te sluiten bij de lokale behoeften en mogelijkheden. Het is echter niet uitsluitend de verantwoordelijkheid van de lokale overheid. Een breed scala van (veelal regionaal werkende) instellingen speelt een rol op gebied van mantelzorgondersteuning, zoals eerstelijns hulp, zorginstellingen, steunpunten mantelzorg, welzijnsinstellingen, vrijwilligersorganisaties, verzekeraars en werkgevers. De gemeente heeft, aangezien meerdere financiers en aanbieders betrokken zijn, een samenbrengende rol.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

De extra zorg voor elkaar in eigen kring is van alle tijden en de bereidheid daartoe is ook nu nog groot. Op de mogelijkheden om mantelzorg te (blijven) geven zijn wel nadelige ontwikkelingen van invloed zoals de economische recessie, de bevolkingskrimp, de vergrijzing, de ontgroening, het verder weg wonen van de kinderen, de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen, de verhoging van de AOW-leeftijd, het dreigende personeelstekort in de zorgsector, de vermaatschappelijking van zorg, de AWBZ pakketmaatregelen en de toename van chronische aandoeningen. Verreweg de meeste mantelzorgers beleven zeer veel voldoening aan hun inzet voor een ander. Het bieden van ondersteuning van mantelzorgers dient er dan óók aan bij te dragen dat deze mantelzorgers voldoening aan het verlenen van mantelzorg, kunnen behouden. Daarnaast moet er aandacht zijn voor het stijgend aantal mantelzorgers dat zich zwaar belast of zelfs overbelast voelt. De beleidsdoelstellingen zijn: voorkomen dat

⁶ Mantelzorg uit de doeken - Sociaal en Cultureel Planbureau - Den Haag 2010

mantelzorgers zich zwaar belast of overbelast gaan voelen en het aantal mantelzorgers dat zich nu zwaar of overbelast voelt naar beneden brengen.

Nieuwe wet- en regelgeving heeft invloed op het beleidsterrein mantelzorg en vrijwillige zorg. Zo zullen de pakketmaatregelen het beroep dat op mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg zal worden gedaan doen toenemen.

Gezien de kenmerken van Welzijn Nieuwe Stijl heeft mantelzorg en vrijwillige zorg een spilfunctie in maatschappelijke ondersteuning. Deze zorg gaat uit van eigen kracht van mensen, betreft zorg in eigen kring, omvat solidariteit met de zorgvrager en de mantelzorgers en heeft grote economische waarde. Hierbij moet met name gedacht worden aan het verminderen van de inzet van professionele zorg oftewel meer welzijn en minder zorg.

Ook in de "Kanteling", waarbij in het invulling geven aan de compensatieplicht optimale zelfredzaamheid en participatie van inwoners met een beperking wordt nagestreefd, hebben mantelzorg en vrijwillige zorg een belangrijke functie. In het licht van het compensatiebeginsel dienen zwaar en overbelaste mantelzorgers gezien te worden als inwoners, die op ondersteuning kunnen rekenen en gecompenseerd worden voor beperkingen in het participeren in de samenleving. De behoefte en vraag van de mantelzorgers geldt hierbij als uitgangspunt. Uit onderzoek blijkt dat 53% van de mantelzorgers behoefte heeft aan een vergoedingsregeling, dat ongeveer 51% informatie nodig heeft, dat 46% gebaat is bij oppasdiensten, dat circa 40% advies nodig heeft en dat 25% emotionele steun belangrijk vindt.⁷

In de beleidsbrief 'Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008 – 2011 Voor Elkaar' staat het beleid van VWS beschreven. Uitgangspunten voor mantelzorgbeleid dienen te zijn:

1. ruimte voor inspraak en belangenbehartiging
2. doelgroepbenadering met specifieke aandacht voor risicogroepen (mantelzorgers van mensen met dementie of psychiatrische aandoeningen, jonge mantelzorgers en allochtone mantelzorgers)
3. eigen regie en keuzevrijheid
4. (h)erkenning en waardering
5. samenhang in beleid en samenwerking tussen partijen.

Het totaal pakket van verplichte basisfuncties, waar mantelzorgers lokaal hun passende ondersteuning in kunnen vinden, omvat:

1. **Informatie**
Mantelzorgers zelf hebben behoefte aan informatie op diverse terreinen. Informatie aan een breed publiek over mantelzorg en mantelzorgondersteuning draagt bij aan bewustwording over, (h)erkenning van mantelzorg en het belang van ondersteuning daarbij.
2. **Advies en begeleiding**
Een groot aantal mantelzorgers heeft behoefte aan een luisterend oor en advies bij het vinden van de weg in het grote aantal mogelijkheden, het zetten van stappen naar instanties en het maken van keuzes.
De begeleiding kan bestaan uit oppas, bezoekservice, zorg, buddyzorg, opvang buitenshuis, ontspannende activiteiten en vakantie en kan op vrijwillige of professionele basis geboden worden.
3. **Emotionele steun**
Zorg, ziekte en snel veranderende perspectieven vragen een specifieke ondersteuning, omdat de ermee gepaard gaande emoties het moeilijk maken om mantelzorg te verlenen zonder overbelast te raken.
4. **Educatie**
Mantelzorgers kunnen gebaat zijn bij voorlichting en training. Dit wordt meestal groepsgewijs aangeboden, maar het kan ook individueel.

⁷ Sociaal en Cultureel Planbureau - Den Haag 2008

5. **Praktische hulp**
Praktische hulp (zoals hulp huishouden, welzijnsdiensten, vrijwillige hulp, administratieve hulp en kinderopvang) is vaak gericht op de zorgbehoevende, maar het is beter om - met het oog op de "Kanteling" - voor het hele huishouden de situatie in kaart te brengen welke praktische ondersteuning ook verlichting van de mantelzorgtaak kan brengen.
6. **Respijtzorg**
Respijtzorg is een verzamelbegrip voor voorzieningen die de mantelzorg tijdelijk en volledig overnemen, zodat de mantelzorger de zorg uit handen kan geven om eigen activiteiten te ontplooiën. Hierbij kan gekozen worden voor dienstverlening aan huis of buitenshuis en voor vrijwillige of professionele inzet (oppas, bezoeks-service, (vrijwillige) thuiszorg en vervangende mantelzorg) of combinaties daarvan.
7. **Financiële tegemoetkoming**
Financiële tegemoetkoming is mogelijk via fiscale compensatie, bijzondere bijstand, regelingen voor tegemoetkoming in de kosten, compensatie eigen risico ziektekostenverzekering, Persoonsgebonden Budget en Mantelzorgcompliment. Ook kan vrijstelling van sollicitatieplicht worden verleend aan mantelzorgers die een WW- of bijstandsuitkering hebben.
8. **Materiële hulp**
Vaak is deze materiële hulp primair gericht op een zorgbehoevende. Het is van belang om - met het oog op de "Kanteling" - bij de toewijzing ook expliciet het belang van de mantelzorger te betrekken. Het aanbod betreft ondermeer woningaanpassing, parkeerpas, hulpmiddelen en aangepast vervoer.

De rijksoverheid wil dat vanaf 2012 in 75% van de Wmo-plannen de basisfuncties lokale ondersteuning mantelzorg zijn opgenomen.

In opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft SVWO/Arcon in 2009 in alle Overijsselse gemeenten de "Goed voor Elkaar – nulmeting / basisfuncties mantelzorg" uitgevoerd. Tijdens het congres van 22 maart 2010 zijn de uitkomsten gepresenteerd en zijn de Overijsselse ontwikkelpunten, zijnde financiële tegemoetkoming en praktische hulp, doelgroepenbeleid en respijtzorg verder uitgewerkt. Er wordt een vervolg gegeven aan de provinciale bijeenkomst.

Waar gaan we heen?

Uit de evaluatie van de "Wmo regionale kadernota: samenwerken, verbreden en verbinden - oktober 2007" is naar voren gekomen, dat mantelzorg en vrijwillige zorg belangrijke pijlers zijn voor maatschappelijke ondersteuning. Om maatwerk te kunnen leveren is ervoor gekozen om bij de ondersteuning uit te gaan van de door de mantelzorger ervaren belasting en niet uit te gaan van het aantal uren mantelzorg per week en het aantal maanden mantelzorg. Door maatschappelijke ontwikkelingen en veranderende wet- en regelgeving neemt het belang van (ondersteuning van) mantelzorg en vrijwillige zorg verder toe. Als vijf gemeenten willen we ons de komende jaren nadrukkelijk inzetten voor het op peil houden van voorzieningen voor (ondersteuning van) mantelzorgers, zodat mantelzorgers zo lang mogelijk hun taak kunnen blijven vervullen.

Elke gemeente wil in het Wmo-plan de basisfuncties lokale ondersteuning mantelzorg en vrijwillige zorg hebben opgenomen. Verder wil men zorg dragen voor een blijvende situatie van voldoende én voldoende toegeruste mantelzorgers, mantelzorgondersteuners en vrijwillige zorgverleners. Er is geconstateerd dat subregionale afstemming hierbij grote meerwaarde kan hebben onder andere wat betreft:

1. het verder vorm geven aan de basisfuncties
2. het vormgeven aan publiciteit voor (h)erkenning mantelzorg en vrijwillige zorg
3. het bevorderen van deskundigheid van (specifieke doelgroepen) mantelzorgers en vrijwillige zorgverleners
4. het uitwisselen van kennis en ervaring tussen de lokale mantelzorgsteunpunten en gemeenten
5. het waarborgen van continuïteit in mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg (productinkoop) en het doorontwikkelen van beleidsgestuurde financiering

De rijksoverheid ziet het ondersteunen van mantelzorg en vrijwillige zorg vooral als een lokale aangelegenheid. Hiervoor zijn - onder andere in de vorm van verplichte basisfuncties - heldere richtlijnen opgesteld. Er is een informatieve bijeenkomst gehouden in regio Twenteverband.

Tijdens deze bijeenkomst is de mogelijkheid van een Twentse visie op informele zorg onderzocht. Begin 2011 worden de conclusies besproken.

Wat gaan we doen om er te komen?

Per gemeente zal - onder andere met behulp van de 0-meting "Goed voor Elkaar / basisfuncties mantelzorg" - beoordeeld worden in hoeverre de basisfuncties lokale ondersteuning mantelzorg zijn ingevuld. De ontbrekende zaken zullen subregionaal worden ingebracht, zodat bekeken kan worden of het meerwaarde heeft dat informatie wordt uitgewisseld en gezamenlijk actiepunten worden uitgewerkt. Diepgang van de subregionale afstemming en samenwerking is hierbij punt van bespreking.

Bij het vormgeven aan subregionale afstemming wordt gebruik gemaakt van de bestaande overlegstructuur (Stuurgroep Wmo, ambtelijk overleg Racow en werkgroepen).

Actiepunten domein 3B

- Per gemeente wordt in 2011 beoordeeld in hoeverre de basisfuncties lokale ondersteuning mantelzorg zijn ingevuld.
- Subregionaal wordt vervolgens bekeken of door samenwerking de eventueel ontbrekende zaken op het gebied van mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg ingevuld kunnen worden (Plan eind 2011).
- (indien meerwaarde) Plan van aanpak voor subregionale samenwerking en uitvoering (2012).

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 3B “Mantelzorg, mantelzorgondersteuning en vrijwillige zorg”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 3 “Mantelzorg en vrijwilligers” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

1. Opstellen van een notitie mantelzorgbeleid.

In het kader van mantelzorg is onderzoek verricht en een 0-meting gedaan naar de basisfuncties mantelzorg. Uit onderzoek en 0-meting bleek dat de gemeente Hellendoorn de mantelzorgondersteuning goed heeft geregeld. Onderzoek en 0-meting zijn besproken met de Wmo-raad. De praktische adviezen van de Wmo-raad zijn opgevolgd.

2. Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel subsidiëren op basis van een op de lokale situatie afgestemd productenaanbod.

In regionale samenwerking van 4 Twentse en 5 Sallandse gemeenten is een productboek Mantelzorg en Vrijwillige Thuiszorg met een basis- en een maatwerkpakket ontwikkeld en ingevoerd. De regionale samenwerking is geëvalueerd. Hierbij is geconstateerd dat de samenwerking zeer vruchtbaar is geweest en voortgezet zal worden. Wel zal de focus nu meer gelegd kunnen worden op nieuwe ontwikkelingen in plaats van op subsidiesystematiek.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” wordt aangegeven dat inwoners zelf verantwoordelijk zijn voor volwaardige deelname aan de samenleving. De verantwoordelijkheid hiervoor zal meer worden teruggelegd bij de inwoner en zijn sociale verbanden. In het geval van mantelzorg neemt familie de verantwoordelijkheid voor de zorg. Hierbij kan waar nodig aanspraak gemaakt worden op mantelzorgondersteuning vanuit de gemeente. Voor onze gemeente is het huidige aantal zwaar- of overbelaste mantelzorgers op 988 geraamd.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- Vanuit het subregionale kader uitvoering geven aan het lokale mantelzorgbeleid.
- Meewerken aan het opstellen van een Twentse visie op mantelzorg, waarmee afstemming van uitvoering kan worden versterkt en aangestuurd.

5.2.4. Domein 4: Meedoen makkelijker maken

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Dit domein richt zich in de meest brede zin op mensen met een beperking en hun mogelijkheden tot meedoen. Van een zorgloket waar mensen informatie en advies kunnen krijgen tot en met het verstrekken van individuele voorzieningen. Inclusief beleid en algemene en collectieve voorzieningen maken ook deel uit van dit domein. Dit domein bevat daarmee de verschillende taken die de centrale doelstelling van de Wmo, namelijk *meedoen voor/door iedereen*, vergemakkelijkt. Hiervoor is het van belang dat mensen meer oog krijgen voor de behoeften van anderen. Iedereen zal betrokken worden bij de Wmo. De Wmo kent daarmee een levensloopbenadering. Wmo is niet alleen voor ouderen of alleen voor jongeren, maar iedereen in elke levensfase. Daarbij is het van belang dat mensen niet alleen consumeren, maar ook een bijdrage leveren aan het produceren (van Wmo-voorzieningen). Een aanvrager van een individuele voorziening kan bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen meedoen voor andere makkelijker maken en zo iets terug doen voor de samenleving. Door te geven en te nemen (produceren en consumeren) kunnen we als lokale samenleving er voor zorgen dat iedereen daadwerkelijk mee kan doen. Alleen op die manier kan meedoen voor iedereen, ondanks een terugtrekkende lokale overheid, haalbaar blijven.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Op het gebied van domein 4 zijn verschillende ontwikkelingen te benoemen:

Nieuwe wetswijziging Wmo?

Er ligt momenteel een voorstel tot wijziging van de Wmo bij de Eerste Kamer. Deze wetswijziging beoogt een drietal zaken, namelijk: 1) het niet langer verplicht Europees aanbesteden van de inkoop van hulp bij het huishouden, 2) een minimumtarief voor hulp bij het huishouden (vast te stellen door de gemeenteraad) en 3) een verplichting om de middelen voor hulp bij het huishouden alleen daaraan uit te geven. De Europese Commissie is van mening dat de inkoop van hulp bij het huishouden wél middels een Europese aanbestedingsprocedure dient te gebeuren. Het voorstel tot wijziging van de Wmo heeft risico's en kansen in zich. Mogelijk heeft een minimumtarief voor hulp bij het huishouden een opwaartse druk op de prijzen. Anderzijds kan het derde deel van de wetswijziging ook een doelmotivering betekenen en kunnen gemeenten die onvoldoende middelen hebben voor de uitvoering van hulp bij het huishouden daarmee een beroep doen op het Rijk.

Pakketmaatregel AWBZ en de verdere overheveling van de AWBZ naar gemeenten

Verwacht wordt dat gemeenten binnen afzienbare termijn de functies begeleiding en dagbesteding over krijgen vanuit de AWBZ. Dat geeft gemeenten meer sturingsmogelijkheden op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, maar vraagt ook heel wat van het organisatievermogen van gemeenten. Het is van groot belang dat gemeenten voldoende voorbereidingstijd én middelen krijgen voor eventuele nieuwe taken. Daarbij is een goede informatieoverdracht tussen de ketenpartners van essentieel belang (bijvoorbeeld het uitwisselen van cliëntgegevens).

Bezuinigingen rijk en gemeenten

Door de bezuinigingen bij het Rijk worden ook de Wmo-middelen geraakt. Voor 2011 wordt het landelijke Wmo-budget waarschijnlijk met 200 miljoen euro verlaagd. Het is de vraag hoe deze ontwikkeling zich doorzet voor 2012 en verder. Wanneer er nieuwe taken naar de Wmo worden overgeheveld, zal er, net als bij de hulp bij het huishouden, sprake zijn van een korting. Het Rijk gaat er immers vanuit dat gemeenten taken rondom maatschappelijke ondersteuning (30%!) goedkoper kunnen organiseren. Het risico bestaat dat we als nadeelgemeenten in het kader van de Wmo onevenredig getroffen worden, omdat we zonder de bezuinigingsmaatregelen al een tekort hebben op de Wmo. Het is van groot belang dat er periodiek en tijdig inzicht in de Wmo financiën gegeven kan worden, zodat er tijdig gestuurd kan worden op ontwikkelingen en wijzigingen. Ook zullen de gemeenteraden uitspraken moeten doen over het voorzieningenniveau Wmo waar zij zich hard voor willen maken, dit uiteraard in overeenstemming met de compensatieplicht. Hierbij wordt opgemerkt dat bij de invoering van de Wmo door de vijf gemeenteraden gekozen is voor een sobere en doelmatige uitvoering van de Wmo. Dit betekent dat de huidige uitvoering van het Wmo-beleid ingetogen is. Een verdere

versoering van het Wmo-beleid zal pijnlijke keuzes als gevolg hebben. Vooralsnog willen de vijf gemeenten daar niet op inzetten. Vanwege de financiële noodzaak zal een belangrijk accent in ieder geval zijn dat er ingezet wordt op minder individuele voorzieningen en meer eigen verantwoordelijkheid van de burger en een hoger gebruik van voorliggende en collectieve voorzieningen.

Demografische ontwikkeling, waaronder de dubbele vergrijzing

De vergrijzing biedt naast bedreigingen ook kansen. Onder de grijze golf bevindt zich een potentieel aan vrijwilligers en mantelzorgers. Daarnaast is een deel van de toekomstige ouderen vaak hoger opgeleid. Deze ouderen zijn vaak langer gezond en zullen in grote mate zelfredzaam zijn. Vanwege hun hogere/bovenmodale inkomen zullen zij naar verwachting minder vaak een beroep op de Wmo doen in het kader van individuele voorzieningen. Dit kan bijdragen aan het terugdringen c.q. minder groeien van de vraag naar individuele voorzieningen doordat de toename van de zorgbehoefte niet evenredig stijgt met de vergrijzing. In de paragraaf "algemene ontwikkelingen" (zie 3.2) wordt hierop nog verder ingegaan.

Welzijn Nieuwe Stijl (vraaggericht werken en niet langer aanbodgericht)

Voor een beschrijving van dit onderwerp wordt verwezen naar de paragraaf "ontwikkelingen".

De Kanteling

Met de Wmo wordt de stap gemaakt van het verstrekken van voorzieningen naar het compenseren van beperkingen, wat o.a. aansluit bij het uitgangspunt van maatwerk. De gemeente treft voorzieningen ter compensatie van beperkingen die burgers ondervinden bij het voeren van een huishouden, het zich verplaatsen in en om de woning, het zich lokaal verplaatsen per vervoermiddel en om medemensen te ontmoeten en sociale verbanden aan te gaan. Daarbij kan gedacht worden aan algemeen toegankelijke welzijnsvoorzieningen (zogenaamde voorliggende voorzieningen) en individuele voorzieningen.

De wet schrijft niet voor hoe gemeenten compensatie vorm moeten geven. Wel is duidelijk dat een omslag in denken en doen nodig is om een integrale benadering van de Wmo te kunnen realiseren. Er is niet langer sprake van een 'zorgplicht' voor de gemeente en 'claims' van burgers. Dit brengt een grote verandering met zich mee, een Kanteling in denken en doen, wat aanvankelijk ook een investering zal vergen. Er zal meer recht gedaan worden aan de specifieke situatie van een burger, een vraaggerichte aanpak. Tegelijkertijd zal er een groter beroep gedaan worden op de eigen mogelijkheden en de kracht van de omgeving. In plaats van het behandelen van claimgerichte aanvragen komt het erop aan dat gemeente en burger de vraag en behoefte - maar ook de eigen mogelijkheden - goed verkennen, om daarna te zoeken naar oplossingen. Daarbij staan behoud van de eigen regie, zelfredzaamheid en het zelfoplossend vermogen voorop. Dit houdt een maatwerkbenadering in. Dit betekent dat twee mensen met een soortgelijke aandoening met een heel verschillende oplossing geholpen kunnen worden. Persoon A kan bijvoorbeeld een groter beroep op mantelzorg of vrijwilligers doen dan persoon B. Dit maakt veel uit voor de benodigde voorzieningen in ieders situatie. Persoon B kan daarom bijvoorbeeld een individuele voorziening toegewezen krijgen, terwijl bij persoon A volstaan kan worden met een verwijzing naar een collectieve voorziening, zoals een scootmobielpool of een ouderensoos.

De vraag is nu hoe een gemeente concreet vorm kan geven aan de compensatie voor burgers met beperkingen. Een Kanteling van beleid is nodig – daarover is iedereen het eens. Een andere werkwijze en nieuwe aanpakken ontstaan alleen niet vanzelf. Het vraagt om het systematiseren van ervaringen. Het betekent ook instrument- en modelontwikkeling, en het overbrengen van de vernieuwingen naar de lokale praktijk op een consistente en realistische manier, binnen juridische kaders. De Kanteling moet op (middel)lange termijn leiden tot een lager uitgavenniveau.

Eigen kracht conferenties

In het verlengde van De Kanteling zal voor aanvragers van individuele voorzieningen meer de methodiek van Eigen Kracht conferenties toegepast moeten worden. Tijdens een Eigen Kracht-conferentie kan iedereen die betrokken is bij de persoon om wie het gaat, aanwezig zijn en meehelpen om een plan voor de toekomst te maken. Denk aan kinderen, ouders, stiefouders, grootouders, tantes, ooms, broers, zussen, pleegouders, vrienden, burens, collega's of een leerkracht van school. Een onafhankelijk coördinator zorgt ervoor dat de conferentie van de persoon en zijn familie, vrienden en kennissen op hun manier en in hun taal gehouden wordt.

De kracht voor de oplossing komt vanuit de familie en alle belangrijke mensen daaromheen. Gemaakte plannen zijn leidend voor de hulpverlening.

Arcon is binnen de provincie Overijssel nadrukkelijk bezig om de methodiek van Eigen Kracht conferenties beter op de kaart te zetten. Zo ondersteunt Arcon enkele Stichtingen Welzijn Ouderen (SWO's) om de Eigen Kracht conferentie voor ouderen op te pakken. Professionals en vrijwilligers moeten geschoold worden in de methodiek. Dit vraagt van professionals om meer met de handen op de rug te werken en mensen te stimuleren om vanuit eigen kracht oplossingen te bedenken. De Stichting Welzijn Ouderen van Rijssen-Holten doet mee aan dit traject. In de gemeente Wierden en Hellendoorn voert welzijnsstichting "De Welle" het project "Senioren op eigen kracht" uit. Vrijwilligers gaan daarbij op huisbezoek bij 75-plussers. De gemeente Hellendoorn is benaderd door de Eigen Kracht Centrale en fungeert nu als pilotgemeente. De gemeente Tubbergen voert het project "eigen kracht senioren" uit. In de gemeente Twenterand loopt een soortgelijk traject. Daarnaast passen de gemeenten Hellendoorn en Twenterand de Eigen Kracht-methodiek ook toe op jeugd.

In de gemeente Hellendoorn is - met cofinanciering van de provincie Overijssel - door Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel, voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg, de eigen krachtmethode "Steuncirkels" ontwikkeld. Rondom een kwetsbare inwoner wordt een eigen sociaal netwerk opgebouwd. Dit is een aanpak die ons aanspreekt. Een aantal gemeenten heeft interesse voor dit project steuncirkels goed voor elkaar die met cofinanciering van de Provincie deze methodiek willen inzetten.

Rol van de provincie Overijssel

De provincie Overijssel is behoorlijk actief op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Mogelijk verandert dit in de nabije toekomst, afhankelijk van de besluitvorming over de toekomst van het openbaar bestuur. De provincie Overijssel is op dit moment een sturende factor op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, onder andere door de subsidiëring van organisaties als SVWO/Arcon, maar ook door de subsidieregelingen die zij kent op het gebied van zorg en welzijn. Als vijf gemeenten, maar ook in Twents verband, doen we regelmatig een beroep op de provincie. Zo ondersteunt de provincie Overijssel de gemeente Wierden financieel bij het vormgeven van woonservicegebieden. De gemeente Rijssen-Holten krijgt een financiële bijdrage voor de uitvoering van het Masterplan Wonen, Welzijn en Zorg. Twenterand krijgt eveneens financiële steun. Daarnaast investeert de provincie Overijssel ook in de Twentse digitale sociale kaart.

De provincie Overijssel zet sterk in op zorginnovatie om de zorgvragen van de toekomst te kunnen beantwoorden. Hiervoor zijn eveneens diverse (provinciale) subsidies beschikbaar. De Twentse gemeenten bereiden zich voor op toekomstige zorgvragen en zoeken naar nieuwe zorgoplossingen. Hierbij is er afstemming met de provincie Overijssel. Momenteel is er een paraplu-notitie in aanbouw waarin alle Twentse zorginnovatieprojecten staan vermeld. Deze notitie wordt ingezet om subsidiegelden mogelijk te maken en uitvoering te geven aan deze projecten.

Jurisprudentie

Er komt steeds meer jurisprudentie over de Wmo beschikbaar. Daaruit is duidelijk de trend waar te nemen dat de compensatieplicht breder wordt ingevuld dan de zorgplicht onder de toenmalige Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg). Met de invoering van de Wmo is de doelgroep dan ook duidelijk verbreed ten opzichte van de Wvg. Dit is meerdere malen bevestigd door de Centrale Raad van Beroep (CRvB). Anderzijds is ook duidelijk de maatwerkgedachte terug te vinden. Dit betekent twee mensen met dezelfde beperkingen geholpen kunnen zijn met verschillende voorzieningen, omdat de behoeften en de omgeving van de personen verschillen. Het is nog niet duidelijk welk gevolg dit op de lange termijn voor de Wmo-financiën heeft. Er zijn daarnaast steeds meer uitspraken over keuzevrijheid en het persoonsgebonden budget (PGB) bekend. De hoogte van het PGB moet zodanig worden vastgesteld dat de cliënt "vrij" kan winkelen. Inkoopvoordelen van de gemeente mogen niet in de hoogte van het PGB worden verwerkt. Vooral nog gaat het hierbij om jurisprudentie van de rechtbank. De CRvB heeft hier nog geen uitspraak over gedaan. De vijf gemeenten verwerken inkoopvoordelen voornamelijk wel in de hoogte van het PGB totdat de CRvB aangeeft dat dit niet mag. In de jurisprudentie over keuzevrijheid en het PGB schuilen financiële risico's, waarvoor gemeenten niet worden gecompenseerd.

Programma Ketenzorg dementie

Uit onderzoek blijkt dat veelal de meeste mensen met dementie thuis wonen, vaak met een partner. De partner en/of familieleden verlenen mantelzorg. Het verlenen van mantelzorg aan iemand met dementie is erg intensief. Het is van groot belang dat de mantelzorger(s) daarbij goed ondersteund wordt/worden, zodat zowel de mantelzorger(s) als de cliënt met dementie kan/kunnen blijven participeren. Hier komen dan o.a. gemeenten in beeld. De gemeente kan een belangrijke rol spelen in de ondersteuning aan de thuiswonende dementerende en de mantelzorger (voorlichting, signalering, doorverwijzing, mantelzorgondersteuning etc.). Samenwerking met verschillende partijen die betrokken zijn bij de dementieketen, zoals zorgaanbieders, welzijnsorganisaties, woningcorporaties en het Zorgkantoor is hierbij van groot belang. Gezien de toenemende vergrijzing, zal dementie een steeds belangrijker vraagstuk worden.

In de onderstaande tabel staat weergegeven wat het aantal mensen met dementie per gemeente is in 2010, en een langjarige toekomstverwachting.

Gemeente	2010	2020	2030	Stijging 2010-2030
Hellendoorn	503	632	841	67%
Rijssen-Holtten	527	642	802	52%
Tubbergen	246	293	389	58%
Twenterand	413	513	676	64%
Wierden	276	351	466	69%

In het programma Ketenzorg dementie werken Zorgverzekeraars Nederland, Alzheimer Nederland, VWS en ActiZ samen aan het tot stand brengen van een structureel aanbod van samenhangende dementiezorg die aansluit bij de behoeften en wensen van mensen met dementie en hun naasten. "Ketenzorg is het samenhangend geheel van zorginspanningen dat door verschillende zorgaanbieders onder een herkenbare regiefunctie wordt geleverd. Hierbij staat het cliëntproces centraal, wat blijkt uit geformaliseerde afspraken tussen betrokken zorgaanbieders over samenhang en continuïteit van de patiëntenzorg". Het doel van het programma ketenzorg dementie is een structureel, samenhangend en op de behoeften van de cliënt afgestemd aanbod aan (regionale) dementiezorg; vanaf het moment dat de diagnose is gesteld tot en met de laatste fase van de ziekte. In Twente lopen er een drietal projecten op het gebied van ketenzorg dementie. Hiervoor zijn door het Zorgkantoor Twente tot en met 2011 drie onafhankelijke projectleiders aangewezen. Tevens zijn er voor de hele regio, eveneens tot en met 2011, meerdere casemanagers dementie benoemd, die cliëntondersteuning bieden aan mensen met dementie en hun naasten. De projectleiders richten zich vooral op het realiseren van een sluitende keten en op het signaleren van witte vlekken in het aanbod. Daarnaast zal voorlichting over dementie ook een belangrijk element zijn. Dit laatste zal in samenwerking met de casemanagers (en mogelijk ook in samenwerking met de Provincie Overijssel) worden opgepakt. Het is belangrijk om als gemeente deze projecten te volgen en daar waar mogelijk actief te participeren. Tot en met 2011 zullen de projectleiders de regierol op zich nemen. Het is niet duidelijk of de financiering van de projectleiders na 2011 wordt voortgezet. Wanneer deze stopt, is het zeer waarschijnlijk dat van gemeenten verwacht wordt dat zij de regierol overnemen. Dit omvat vooral het (regelmatig) samenbrengen van ketenpartners en voorlichting geven over (de gevolgen van) dementie (o.a. stukjes in weekbladen, op de website, in het Zorgloket etc.). Vooralsnog lijkt er met name ambtelijke inzet als investering te worden gevraagd.

Waar gaan we heen?

De grootste uitdaging voor gemeenten de komende jaren is het vormgeven van De Kanteling in de meest brede zin van het woord. Hiervoor is er een omslag in het denken binnen en buiten het gemeentehuis vereist. Te beginnen bij het ontwikkelen van inclusief beleid. Dit houdt in dat er *vooraf* rekening wordt gehouden met mensen met een beperking en speciale doelgroepen. Wanneer dit op een goede manier vorm krijgt, is er minder specifiek beleid nodig, wat veel duurder en omslachtiger is. De vijf gemeenten willen zich de komende jaren ook bezig houden met het vormgeven van de omslag van individuele voorzieningen naar collectieve

voorzieningen. Nu worden veel aanvragen vaak direct nog inhoudelijk getoetst. We willen toe naar een situatie waarin we eerst met de burger met een participatie- of hulpvraag om tafel gaan zitten om goed naar zijn/haar situatie te kijken. Waarom heeft iemand een hulpvraag? Heeft hij/zij mogelijkheden om zelf in oplossingen voor de hulpvraag te voorzien? Kan het netwerk van de burger ingeschakeld worden? Zijn er voorliggende voorzieningen die bij kunnen dragen aan het oplossen van de hulpvraag? Dit heeft alles te maken met de uitgangspunten “meer samenleving, minder overheid” en “de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten”. Pas als er na het antwoord op de genoemde vragen nog een hulpvraag overblijft, kan er gekeken worden naar de inzet van individuele voorzieningen. Deze werkwijze willen we komende jaren invoeren dan wel verder versterken. Daarnaast is het van groot belang dat Wmo-beleid geen gemeentelijk beleid is, maar beleid van de samenleving! Dit betekent dat we verwachten dat burgers en lokale organisaties hun steentje bijdragen, bijvoorbeeld door het doen van vrijwilligerswerk of maatschappelijk ondernemerschap te tonen. Als gemeenten vervullen we vooral een ondersteunende en faciliterende rol. Daar waar het nodig is vervullen we als gemeente een vangnetfunctie voor kwetsbare mensen die dat echt nodig hebben.

Wat gaan we doen om er te komen?

Werken aan een toekomstbestendig Wmo-beleid door het vormgeven van De Kanteling. Dit vergt een cultuuromslag binnen en buiten het gemeentehuis die niet van vandaag op morgen gerealiseerd is. We zullen met kleine stappen en projecten beginnen om zo de nieuwe manier van denken geleidelijk aan te infiltreren in de samenleving (strategie van geleidelijkheid). Hierbij zullen we als gemeente veel aandacht aan de communicatievormen moeten schenken. De gemeenten zullen zo veel als mogelijk gezamenlijk beleid ontwikkelen. Daar waar er lokale projecten zijn, zullen best practices uitgewisseld worden. Voor het vormgeven van De Kanteling zijn er middelen nodig (investering). Het Kantelingsproces vergt tijd en heeft niet direct, maar pas op de middellange termijn effect. Dit vraagt om lef van het gemeentebestuur. In deze schaarse tijden moeten we uiterst zorgvuldig omgaan met de beschikbare middelen en externe financieringsbronnen zo veel als mogelijk benutten. Wmo-beleid is alleen toekomstbestendig als we de samenleving er in brede zin bij betrekken (actief meedoen, meedenken, meeontwikkelen en medevormgeven door organisaties en burgers).

Actiepunten

- Vormgeven aan De Kanteling door o.a. een omslag van individuele naar collectieve voorzieningen te realiseren. Tevens de benodigde cultuuromslag bij burgers faciliteren.
- Het ontwikkelen van een verordening Nieuwe Stijl (gebaseerd op De Kanteling).
- Versterken van inclusief beleid (zodat er op voorhand rekening wordt gehouden met burgers met een beperking en dit niet meer via duurder doelgroepenbeleid hoeft te worden opgelost).
- De levensloopbestendige benadering meer integreren in gemeentelijk beleid en in de samenleving als geheel door als gemeente hier regie op te voeren.
- Uitwisselen van best practices op Wmo-gebied en hier van elkaar leren.
- Het (door) ontwikkelen en ondersteunen van ketenzorg dementie door te participeren in het project dat er op dit moment in Noord West Twente draait.
- Middels de gemeentelijke regierol het maatschappelijk ondernemerschap versterken en stimuleren.
- Antwoorden op ontwikkelingen binnen de AWBZ in brede zin met daarbij aandacht voor de regionale (samenwerkings)mogelijkheden.
- (Externe) Financieringsmogelijkheden zo goed mogelijk benutten.
- De ontwikkelingen op het gebied van de (rijks)bezuinigingen en jurisprudentie nauwgezet en vooral ook proactief volgen.
- Uitvoeren van een nieuwe aanbesteding Regio-taxi.

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 4 “Meedoen makkelijker maken”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 4 “Ondersteuning kwetsbare burgers / Meedoen makkelijker maken” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

1. Verdere digitalisering van de werkprocessen.

Deze doelstelling is gerealiseerd. De nodige werkprocessen voor de afdeling Werk en Zorg zijn gedigitaliseerd. Er vindt een pilot plaats voor een virtueel loket.

2. Uitvoering van cliënttevredenheidsonderzoek (jaarlijks).

Elk jaar heeft een cliënttevredenheidsonderzoek plaats gevonden. De uitkomsten zijn voorgelegd aan de Wmo-raad. De cliënten toonden steeds een hoge mate van tevredenheid.

3. Deelname aan de benchmark (jaarlijks).

Elk jaar heeft een benchmark plaats gevonden. De uitkomsten zijn voorgelegd aan de Wmo-raad. De uitkomst was steeds dat de gemeente de Wmo effectief en efficiënt uitvoert.

4. Aanbesteding Hulp bij het Huishouden (2009).

De aanbesteding van Hulp bij het Huishouden heeft voor de tweede keer plaatsgevonden. Er zijn vier aanbieders gecontracteerd. **Probleemgerichte dienstverlening (ook digitaal) continueren. Specifieke aandacht voor (digitaal) dienstverleningsaanbod in de kleine kernen.**

De gemeente heeft zich ingezet voor innovatie van zorg. Er zijn contacten gelegd om provinciale en andere zorginnovatie gelden binnen te halen. In samenwerking met innovatieve zorgaanbieders en technologie bedrijven is verder gewerkt aan het ontwikkelen van een (digitaal) dienstverleningsaanbod.

5. Activiteiten gericht op ontmoeting en ontplooiing bevorderen en hieraan bekendheid geven.

Stichting De Welle heeft aan deze activiteiten uitvoering gegeven en hieraan via haar informatieboekje “Even buurten” en de media regelmatig publiciteit gegeven.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” wordt aangegeven dat de gemeente voor kwetsbare groepen inwoners een bijzondere verantwoordelijkheid voelt. Doelstelling is deze inwoners op weg te helpen naar een zo volwaardig mogelijke deelname aan de samenleving. Hierbij is aandacht voor de beperkingen, maar wordt uitgegaan van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de inwoner.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- De gemeente Hellendoorn wil in het kader van De Kanteling en Welzijn Nieuwe Stijl een cultuuromslag bewerkstelligen, waarbij inwoners en instellingen zich minder opstellen als consument en meer als pro-actieve deelnemer aan het samenleven.
- De gemeente Hellendoorn heeft de aanbesteding voor Regiotaxi Twente al uitgevoerd. De contracten lopen tot uiterlijk 31 januari 2015.
- Voor 1 januari 2014 moet een nieuwe aanbesteding of andere manier van inkoop van Hulp bij het Huishouden gerealiseerd zijn. Dit is het geval wanneer ook van het tweede optiejaar (2013) gebruik gemaakt gaat worden. Als dit niet het geval is moet eerder aanbesteed/ingekocht worden.
- Aangezien het jaarlijkse cliënttevredenheidsonderzoek elk jaar dezelfde positieve inzichten oplevert, wordt dit onderzoek in 2012 verruimd naar een belevingsonderzoek waarbij ook onderwerpen als mantelzorg-ondersteuning worden meegenomen.
- Ook de jaarlijkse Wmo benchmark leidt steeds tot dezelfde positieve conclusie. In 2012 wordt onderzocht op welke manieren vergelijkingen mogelijk zijn met andere gemeenten. Dit is ook van belang in verband met de Kanteling.
- Er zal een heroverweging van het compensatiebeginsel plaatsvinden: wat is de verantwoordelijkheid van de inwoner, welke mogelijkheden biedt het profijtbeginsel en welke

soorten voorzieningen kunnen compensatie bieden (gebruikelijk, voorliggend, collectief en individueel).

- In het verlengde van De Kanteling zal voor aanvragers van individuele voorzieningen meer de methodiek van Eigen Kracht conferenties geïmplementeerd worden.
- Hogere inzet op naleving van plichten die voortvloeien uit het gebruik van maatschappelijke ondersteuning. Hiervoor zal een andere voorlichting en meer handhaving plaatsvinden op basis van het controleplan team Werk en Zorg.
- Vanuit het Rijk worden steeds meer taken op het gebied van ondersteuning van de inwoner bij de gemeente neergelegd. De Jeugdzorg wordt ondergebracht bij de gemeente. In het kader van de "één-regeling onderkant arbeidsmarkt / Wet Werken naar vermogen" zal versoering van deze regeling plaatsvinden. Vanuit de AWBZ wordt de functie Begeleiding overgeheveld naar de gemeente. Het gaat om grote transities die onderling raakvlakken hebben. Onze gemeente zal het overnemen van deze taken zorgvuldig voorbereiden en waar mogelijk integraal vorm geven.
- De Sociale Kaart Twente zal ten behoeve van het team Werk en Zorg geïmplementeerd worden.
- Het contractbeheer voor de transferpunten in de ziekenhuizen in de regio zal gecontinueerd worden.
- De pilot Socio Plus wordt uitgevoerd en eind 2011 geevalueerd. Op basis van de evaluatie-uitkomsten wordt bezien of en zo ja hoe de pilot Socio Plus vervolg moet krijgen.
- Mede met het oog op de vergrijzing staat in het collegeprogramma voor 2013 het formuleren van ouderenbeleid gepland.

5.2.5 Domein 5: Preventie, zorg en opvang

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Dit domein omvat in ieder geval de prestatievelden:

- Het bieden van maatschappelijke opvang (MO), waaronder vrouwenopvang (VO) en het voeren van beleid ter bestrijding van huiselijk geweld (HG);
- Het bevorderen van openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ), met uitzondering van het bieden van psychosociale hulp bij rampen;
- Verslavingsbeleid (VZ).

Dit domein wordt vooral in regionaal verband met de Twentse gemeenten uitgewerkt. Lokaal zijn er ook de nodige ontwikkelingen.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Specifiek voor dit brede domein spelen vele zaken. Onderscheid dient gemaakt te worden tussen zaken die spelen binnen de taken van de centrumgemeente en de taken van alle gemeenten. De centrumgemeenten realiseren met name voorzieningen. De specifieke doeluitkeringen Vrouwenopvang maar ook de middelen MO/VZ/OGGZ/Ondersteunende begeleiding in de MO/nazorg detentie worden gefaseerd opgenomen in de algemene middelen van centrumgemeenten is de verwachting. Er komt een stelselonderzoek naar de Vrouwenopvang. De opvangen in den lande zitten vol. Naast deze ontwikkelingen is er ook onzekerheid over de effecten van de komende rijksbezuinigingen hierop. Enkele thema's die op de prestatievelden 7,8 en 9 spelen: de eigen-bijdrage problematiek in de MO; de eis van regio-binding bij opname van een cliënt in de maatschappelijke opvang; het "uit de pas lopen" van de toenemende vraag naar ondersteunende begeleiding in de MO en de teruglopende middelen hiervoor.

De volgende zaken raken onze gemeenten:

- Op rijksniveau is het opvallend dat er sprake is van sturing door een toename aan wetgeving, denk aan wet tijdelijk huisverbod en wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze laatste wet zal waarschijnlijk in april 2011 ingaan. Kern is dat een zevental sectoren de plicht hebben om een meldcode te hanteren, om huiselijk geweld te signaleren en te melden bij het steunpunt huiselijk geweld of het AMK. Gemeenten hebben hierin de regiegrol, wat dit inhoudt is op dit moment onduidelijk. Via de RAAK-aanpak⁸ wordt dit in Twente voorbereid.
- In beleidsstukken wordt meer en meer gesproken over relationeel geweld ipv huiselijk geweld. Dit om de verscheidenheid van vormen van huiselijk geweld te onderkennen ouderenmishandeling, eengerelateerd geweld, kindermishandeling. Maar ook om aanverwante vormen van geweld in relaties, zoals loverboy-problematiek, mensenhandel te omvatten. Bij het vormgeven van een aanpak huiselijk geweld zou op deze verschillen ingegaan moeten worden.
- Er is veel beweging op het terrein van coördinatie van zorg en zorgstructuren. Versterking van de lokale zorgstructuren wordt (deels) gefinancierd vanuit de OGGZ-middelen, die naast directe bemoeizorg ook ingezet mogen worden voor versterking van de lokale regierol (zorgstructuur). Medefinanciering vanuit Almelo is op dit moment tijdelijk.
- De veiligheidshuizen zien een taak richting zorgstructuren voor zichzelf, de CJG's richten zich hier ook op. De afstemming tussen zorg en veiligheid vraagt om verbetering. Veiligheidshuis Almelo is sinds kort in ontwikkeling en via deze lijn zal dit worden opgepakt.
- Coördinatie van zorg (samenwerking tussen instellingen) is belangrijk maar hulpverlening evenzeer. Huiselijk geweldproblematiek vraagt om specifieke hulpverlening met als kenmerken systeemgericht (huiselijk geweld blijkt vaak een wisselwerking te zijn tussen slachtoffer en pleger), outreachend (huiselijk geweld problematiek achter de voordeur). De signaleringsfunctie van de huisartsen en de samenwerking met hen is hierbij belangrijk. Huisartsen vervullen een cruciale rol in het vroegtijdig opsporen van problemen en het vroegtijdig formuleren van een hulpaanbod. Het is nog steeds een weerbarstige kwestie om de huisartsen te overtuigen van het nut en de noodzaak om vroegtijdig de lokale zorgnetwerken in te schakelen.

⁸ Regionale aanpak kindermishandeling (RAAK) is gekoppeld aan het project CJG-Twente.

- Verslavingsproblematiek blijft voortdurend onze aandacht vragen. Alcohol en drugs zijn hierin de speerpunten. De economische recessie zal naar verwachting ook een negatief effect hebben op middelengebruik in gezinnen en bij individuen. Een integrale aanpak blijft nodig, waarbij we preventie voorop stellen. Een andere positieve ontwikkeling is dat de bemoeizorg vanuit Tactus outreachender, dus ook in de subregio, wil gaan werken.
- Uit meer en meer onderzoeken blijken de schadelijke gevolgen van huiselijk geweld (getuige zijn van) voor kinderen. Vaak worden deze kinderen op latere leeftijd zelf slachtoffer of dader. De huisverbodtrajecten laten al zien dat bureau jeugdzorg in veel gevallen de gezinnen niet kende, dat er veel meer (v) ots'en⁹ aangevraagd worden en dat er veel 0-3 jarigen bij betrokken zijn. Huiselijk geweld is bij uitstek een intergenerationeel probleem. Tegelijk is er weinig hulpaanbod voor hen. Alleen het aanbod "Let op de kleintjes" is bekend en zelfs dat wordt niet in elke gemeente aangeboden.

Waar gaan we heen?

Alle gemeenten hebben een verantwoordelijkheid voor dak-en thuisloosheid, verslavingszorg, openbare geestelijke gezondheidszorg en huiselijk geweld (prestatievelden 7, 8 en 9). Op deze prestatievelden hebben centrumgemeenten (in Twente zijn dat Almelo en Enschede) nog weer een bijzondere positie. De omliggende gemeenten, dus ook Tubbergen, Twenterand, Hellendoorn, Rijssen-Holt en Wierden zullen hun verantwoordelijkheid moeten blijven nemen in aanvulling op de centrumgemeente. Dit zal op een zo adequate en kostenefficiënte wijze worden vormgegeven.

De volgende doelen streven we – met de centrumgemeenten - na:

- Het voorkomen van problematiek door het signaleren en bestrijden van risicofactoren (preventief beleid, belangrijk uitgangspunt);
- Het bieden van hulp op maat voor cliënten in dit domein;
- Het terugdringen van problematiek, met name op het gebied van verslaving en huiselijk geweld.

Wat gaan we doen om er te komen?

De volgende middelen zullen we inzetten.

Basisstructuur

Elke gemeente draagt zorg voor een goede basisstructuur waardoor er geen inwoners buiten de boot vallen. Mensen hebben onderdak, een inkomen en sociale contacten nodig. Zodra op een van deze terreinen een probleem ontstaat, dient in een gemeente een zorgstructuur voorhanden te zijn, waarbij men terecht kan voor hulp (als men er zelf niet meer uitkomt) of waaraan men kan deelnemen (bijvoorbeeld activiteiten in het buurthuis). De basiszorgstructuur moet zo zijn, dat het gesignaleerd wordt als inwoners in de problemen raken. Ook dient in de structuur een mogelijkheid aanwezig te zijn er op af te gaan, 'outreacher' de betreffende inwoner bezoeken en haar/zijn problemen in kaart te brengen en hulp te bieden bij het zoeken van een oplossing. Het er op af gaan is gericht op mensen die, ondanks de aanwezige basisstructuur zich niet weten te redden. Kenmerkend voor de OGGZ is dat er hulp wordt geboden aan inwoners, die er zelf niet om vragen. Dit worden ook wel zorgmijders genoemd. We noemen dit een vangnetstructuur. De 5 gemeenten werken in subregionaal verband samen om zorg te dragen voor een goede structuur, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij ontwikkelingen op Twents niveau. De nieuwe ontwikkeling rond Veiligheidshuizen (zie ook domein 2) zien we als kans voor een verbeterde afstemming.

Ketenaanpak en preventie

Er is al veel tot stand gebracht, maar er wordt gestreefd naar meer samenwerking en een sluitende keten, en adequate preventie. Lokaal wordt aanvullend gewerkt aan de activiteiten van centrumgemeenten. Lokaal is met name de insteek: preventie, informatie en advies, en als er daadwerkelijke problemen zijn wordt de samenwerking gezocht met de bovenlokale voorzieningen.

---

⁹ Onder toezichtstellingen.

Op lokaal niveau wordt uitgewerkt wat er per gemeente aan voorzieningenniveau is, denk daarbij aan de rol van kerken, woningstichtingen, enz. Gelet op de problematiek en vanuit efficiëntie en effectiviteit zijn we tegen versnippering van middelen op dit domein.

Verslavingspreventie

Via de centrumgemeenten wordt een basispakket voor verslavingspreventie vormgegeven. Ook is op Twents niveau een regionaal plan alcoholmatiging in werking getreden (Happy Fris) en is alcoholmatiging ook een thema in de regionale nota Lokaal gezondheidsbeleid. Ook lokaal heeft het onderwerp verslavingspreventie hoge prioriteit. Er zijn preventie-activiteiten in alle subregio's.

Huiselijk geweld

Geweld in de privé-sfeer is de meest voorkomende vorm van geweld in onze samenleving. Gemeenten willen een actieve aanpak om het onderwerp huiselijk geweld aan te pakken. Kern van het beleid is dat de gemeente streeft naar een preventieve en pro-actieve houding ten aanzien van huiselijk geweld. Voorkomen is nog altijd beter dan genezen, zeker op dit terrein. Schakeling tussen het lokale veld en de regionale voorzieningen, zoals het steunpunt huiselijk geweld krijgt ook aandacht. Daarnaast wordt beoogd door een goede samenwerking van instellingen huiselijk geweld eerder op te sporen, te bestrijden en adequate hulp te organiseren. Dit gaat via de netwerkstructuur. Onze wettelijke taken in het kader van de Wet Tijdelijk Huisverbod dienen eveneens adequaat te worden uitgevoerd. De aanpak kindermishandeling (RAAK) en de Wet Meldcode eveneens. In al deze zaken wordt (sub)regionaal samengewerkt.

Actiepunten domein 5

- Actief blijven participeren in beleidsontwikkeling centrumgemeenten alsmede onderhouden samenwerkingsstructuur op de prestatievelden 7,8,9 en openbare gezondheidszorg.
- GGD de komende vier jaar blijven inzetten voor hun taken binnen de OGGZ.
- Via de regionale nota lokaal gezondheidsbeleid werken aan de speerpunten op verslavingspreventie en depressie; Tevens ontwikkelingen monitoren via epidemiologie en vanuit de nog komende nieuwe rijksnota preventie;
- Doorontwikkelen c.q. onderhouden van lokale zorgstructuren, waarbij wordt ingestoken op continuering financiële ondersteuning centrumgemeente. Verbetering coördinatie van zorg (ook via CJG, domein 2);
- Afspraken maken in het kader van de ontwikkeling rond afstemming zorg en veiligheid (Veiligheidshuizen);
- Vormgeven beleid ten aanzien van Meldcode Huiselijk geweld, in samenhang met de RAAK-aanpak;
- Het binnen de financiële mogelijkheden doen van voorstellen ten aanzien van aanbod hulpverlening voor met name kinderen die in aanraking komen met huiselijk geweld. Kansen die er komen bij eventuele decentralisatie jeugdzorgtaken naar gemeenten benutten (zie domein 2) en met huisartsen afspraken maken over de vroegtijdige inschakeling van lokale zorgnetwerken.

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 5 “Preventie, zorg en opvang”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 5 “Maatschappelijke opvang” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

1. Verstevigen Multidisciplinair Overleg (MDO).

Het MDO is in 2009 geformaliseerd. Het heeft een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt, waarmee een meer efficiënte en effectieve samenwerking onder regie van een gemeentelijke procescoördinator is gerealiseerd.

2. In subregionaal verband bevorderen van een bovenlokaal voorzieningenaanbod dat aansluit bij de lokale vangnetstructuur.

Het bovenlokale voorzieningenaanbod (subregionaal en regionaal) sluit steeds beter aan bij de lokale vangnetstructuur. Er vindt steeds meer afstemming plaats zowel subregionaal als regionaal. Er is een Centrale Intake Maatschappelijke Opvang Twente (CIMOT), samenwerking van woningcorporaties op het gebied van maatschappelijke opvang in de Vereniging Woon, de ontwikkeling van het Veiligheidshuis en een sluitende aanpak nazorg voor justitiële cliënten (DPAN) ontwikkeld.

Het is van belang niet te snel op te schalen naar een bovenlokale voorziening, omdat de lokale zorgstructuur compleet is en dicht bij de zorgvrager staat.

3. Op preventie gerichte activiteiten ten behoeve van het terugdringen van roken, alcoholgebruik, overgewicht en depressie ondersteunen.

Deze doelstellingen zijn op basis van de Kadernota Lokaal Gezondheidsbeleid en het Uitvoeringsprogramma Lokaal Gezondheidsbeleid 2010 – 2011 gerealiseerd.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 “Samen verantwoord verder” wordt aangegeven dat de gemeente voor kwetsbare groepen inwoners een bijzondere verantwoordelijkheid voelt. Doelstelling is deze inwoners op weg te helpen naar een zo volwaardig mogelijke deelname aan de samenleving. Hierbij is aandacht voor de beperkingen, maar wordt uitgegaan van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de inwoner.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- Van belang is – om naast de groep zorgmijders – ook de groep mensen met een zorgvraag te vinden, die niet kunnen of willen vragen.

5.2.6. Domein 6: Anders te werk

Relatie tussen dit domein en de Wmo

Al in 2007, bij het ingaan van de Wmo, hebben we geconstateerd dat de Wmo in feite een cultuuromslag vereist. De kern daarvan is dat burgers (waar mogelijk) weer meer zichzelf en anderen gaan helpen en minder op de overheid en zorgaanbieders moeten leunen. Voor de periode 2011-2014 is dit principe nog eens extra relevant geworden vanwege de forse bezuinigingen die gemeenten te wachten staan door de economische crisis. Het centrale principe van deze nota, meer samenleven, onderstreept dat nog eens.

“De gemeente” of “de overheid” kan het niet alleen. Instellingen, belangen-organisaties, bedrijven en ook burgers zullen allemaal doordrongen moeten zijn van de noodzaak van deze andere cultuur. We hebben geen keuze als we het vangnet van voorzieningen willen garanderen voor die mensen die het echt nodig hebben.

Welke ontwikkelingen spelen zich af binnen dit domein?

Om de cultuuromslag inhoud te geven is het noodzakelijk dat we dingen anders gaan doen. Een aantal jaren geleden, in het kader van de eerste subregionale kadernota Wmo, zijn we daar al mee begonnen. We hebben toen ingezet op het samen beleid ontwikkelen met maatschappelijke partners en burgers en we hebben getracht de regierol van de gemeente vorm te geven. Goed communiceren met burgers en instellingen behoort onderdeel te zijn van het dagelijkse professioneel handelen. Klantgericht werken moet in het handelen ingebakken zijn. Daarbij is het belangrijk dat burgers op tijd en duidelijk worden geïnformeerd over de op handen zijnde ontwikkelingen. Daarvoor is het verstrekken van relevante informatie noodzakelijk. Dat betekent voor de gemeentelijke organisaties dat zij voor het betrekken van burgers en instellingen zich bewust moeten zijn van het volgende:

- gemeenten moeten bepalen bij welke onderwerpen participatie aan de orde is;
- vervolgens moeten de gemeenten bepalen voor welke burgers en/of instellingen participatie in een bepaald geval nuttig en nodig is;
- gemeenten moeten gaan bepalen in welke vorm zij participatie willen ten aanzien van een bepaald onderwerp. De precieze verwachtingen moeten over en weer duidelijk zijn.
- gemeenten moeten vervolgens bepalen over welke informatie de participierenden moeten beschikken, en er voor zorgen dat deze informatie tijdig beschikbaar is
- gemeenten moeten duidelijk maken wat zij beogen met de participatie. Ieders inbreng moet gecoördineerd en afgestemd worden. Het verdient aanbeveling om hiervoor spelregels vast te stellen.
- ook nadat het traject van participatie is doorlopen, moet er over de voortgang van ingezet beleid gecommuniceerd en geïnformeerd blijven worden.

Bij het invoeren van participatie moet er rekening mee worden gehouden dat het geld kost, deels incidenteel en deels structureel.

Het zal meer voorkomen dat verschillende gemeentelijke afdelingen tegelijkertijd te maken krijgen met interactieve vormen van beleid. Dit zal extra coördinatie vergen. Het verdient aanbeveling om hierover duidelijke afspraken te maken. De ontwikkeling van de gemeentelijke organisaties naar een werkwijze en een bewustzijn waarin participatie logisch is, is een groeiproces. We kunnen niet verwachten dat de gemeenten per direct volledig zijn ingericht op een systeem van goede participatie. Voorwaarde voor het welslagen van het groeiproces is draagvlak van het management van de gemeenten. Het management bekleedt daarmee een sleutelpositie. Het verdient aanbeveling om een bewustmakings- en opleidingstraject in te zetten voor zowel het ambtelijk apparaat als college en raad. Uiteindelijk moet interactieve beleidsvorming tot effectiever beleid en daarmee tot lagere (externe) kosten leiden.

Burgerparticipatie kent meerdere vormen, die verschillen naar verstrekkendheid:

- meeweten: de gemeente licht burgers voor over het beleid
  - meedenken: burgers krijgen de gelegenheid om feedback te geven op beleidsvoorstellen, bijvoorbeeld op basis van wettelijke inspraakprocedures
  - meewerken (beleidsontwikkeling): burgers hebben een actieve rol bij het ontwikkelen van beleidsalternatieven
  - meefinancieren: burgers dragen financieel bij aan concrete projecten
  - meebeslissen: burgers krijgen verantwoordelijkheid voor besluitvorming
  - meedoen (uitvoering): burgers hebben een actieve rol bij de beleidsuitvoering
  - mee evalueren: burgers spelen een actieve rol bij kwaliteitsbewaking en beleidsevaluatie.
- Die monitoring vanuit de gemeenten en de betrokkenheid van participanten bij een evaluatie kan daarom het beste gericht zijn op de randvoorwaarden waarbinnen het beleid tot stand komt, zoals de organisatie, mensen en middelen.

Deze cultuur van participatie, waaraan overigens niet alle burgers of instellingen altijd mee willen doen, sluit ook aan op Welzijn Nieuwe Stijl (zie algemene ontwikkelingen). Welzijn nieuwe stijl houdt in dat nadrukkelijker wordt ingezet op de verbindende kracht van welzijn. Welzijn nieuwe stijl verbindt het individu met de gemeenschap, heeft de opdracht om mensen te activeren, gaat uit van de eigen kracht van mensen, heeft een preventieve werking en zit in de haarvaten van de samenleving. Deze ontwikkeling komt ook nadrukkelijk tot uiting in het uitgangspunt "meer samenleven".

Welzijn nieuwe stijl kan ook, net als participatie, in de praktijk vorm worden gegeven door burgers en/of de Wmo-raad te laten meedenken over beleidsvoornemens op het gebied van Wmo, ze nadrukkelijk in te zetten voor de evaluatie van ingezet beleid en ze te raadplegen bij het vaststellen van onderwerpen op Wmo-gebied waarop beleidsvorming gewenst is.

Afhankelijk van de lokale invulling van de participatie en Welzijn Nieuwe Stijl kan voor de bovenstaande punten een plan van aanpak worden gemaakt per gemeente. Duidelijk is wel dat het hier gaat om een groeiproces.

Waar gaan we heen?

Voor een goede uitvoering van de Wmo, vooral op lokaal niveau, is een cultuuromslag nodig. De kern van die cultuuromslag is dat burgers (waar nodig) meer zichzelf en elkaar gaan helpen en minder op de overheid leunen.

Omdat te bereiken kan de gemeente het de burgers ook wat makkelijker maken door minder regels te stellen. De gemeente heeft de regierol, daar waar het gaat over de vormgeving van de cultuuromslag in de praktijk. De gemeente zal dus het initiatief moeten (blijven) nemen om te werken vanuit de gedachte van de beleidsgestuurde contractfinanciering (BCF), het invlechten van het principe "meer samenleven, minder overheid" in het Wmo-beleid en de uitvoering van dat beleid.

Wat gaan we doen om er te komen?

Communicatie is in dit domein een sleutelwoord. De Kanteling vraagt inderdaad een mentaliteitsverandering van zowel de burger als de gemeente. Op Twents niveau heeft de Kanteling nadrukkelijk de aandacht waarbij met 14 gemeenten een uitwisseling van kennis plaatsvindt. Wij gaan in domein 6 een actiepoint toevoegen waarin wij gaan aangeven dat de subregio gezamenlijk gaat optrekken op het gebied van communicatie wat betreft het onderwerp de Kanteling.

De regionale samenwerking is niet vrijblijvend. Dit betekent dat zowel bestuurlijk als ambtelijk capaciteit wordt beschikbaar gesteld om de regionale samenwerking op het Wmo-gebied verder vorm te geven.

Al diverse jaren is er een samenwerking op het Wmo-gebied tussen de 5 gemeenten in onze subregio. Diverse keren is bestuurlijk maar ook ambtelijk geconcludeerd dat de meerwaarde tot samenwerking op het gebied van de Wmo duidelijk aanwezig is, zowel vanuit inhoud, vergelijkbare (plattelands)problematiek c.q. opgaven, als vanuit efficiency. Motto was en is: lokaal wat lokaal moet, regionaal wat regionaal kan! In het verleden zijn er gezamenlijk veel stukken gemaakt (beleidsplannen, keuze-notities, verordeningen, folders, formulieren enz.), kennis gedeeld, afgestemd, gezamenlijk scholing gevolgd, subsidies verworven (bijvoorbeeld

het focusproject) en zijn belangen gezamenlijk behartigd (lobbywerk). In de voorbereiding van deze nota is er een stuurgroep geweest en de portefeuillehouders Wmo hebben uitgesproken de samenwerking te intensiveren op Wmo-gebied.

Het is logisch om ook in deze kadernota uit te spreken dat de komende beleidsperiode de samenwerking tussen de 5 gemeenten wordt voortgezet. Dit is een belangrijke succesfactor in ons Wmo-beleid.

Op Twents niveau is er ook een afstemmingsoverleg Wmo. Dit staat in principe los van deze samenwerking, omdat zaken niet dubbel besproken hoeven te worden. Ook hierin wordt geparticipeerd.

Actiepunten

In de periode 2011-2014 wordt de regionale Wmo-overlegstructuur van de vijf Twentse gemeenten verder geprofessionaliseerd middels een planning en controlcyclus. Concreet betekent dit:

- In de stuurgroep wordt vastgelegd op welke beleidsterreinen regionale samenwerking m.b.t. Wmo een meerwaarde heeft, en de komende vier jaar op de agenda staan van de stuurgroep;
- Deze Wmo beleidsterreinen worden verdeeld onder de wethouders. Elke wethouder wordt eigenaar/trekker van één of meerdere beleidsterreinen en de daar aanhangende actiepunten uit de regionale Wmo-beleidsagenda 2011-2014.
- In een jaarplanning worden de overleggen van de stuurgroep en van het ambtelijk overleg vastgelegd. In de jaarplanning staan tevens de regionale actiepunten geagendeerd.

Terugblikken is vooruit zien. Jaarlijks gaan we de regionale Wmo-agenda evalueren en monitoren. Dit leidt vervolgens tot een nieuwe jaarplanning.

Tenslotte wordt gezamenlijk opgetrokken rond de cultuurverandering (de Kanteling).

Beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning: domein 6 “Anders te werk”

In het Wmo beleidsplan 2008 - 2011 van de gemeente Hellendoorn zijn voor domein 6 “Anders te werk” onderstaande doelstellingen geformuleerd.

1. Voortzetting Hellendoorn in Actie.

De campagne Hellendoorn in Actie is voortgezet in de vorm van Lerende Gemeenschappen, die in 2010 en 2011 worden uitgevoerd.

2. Versterking HELLO concept.

Alle medewerkers hebben een interne cursus gehad op het gebied van een pro-actieve en dienstverlenende houding.

3. Continuering Zorgoverleg Hellendoorn (permanent).

Het Zorgoverleg Hellendoorn is en blijft een permanent platform voor afstemming op het gebied van wonen, welzijn en zorg. Het heeft een cruciale functie vervuld bij de uitvoering van de pilots woonservicegebieden. Voor het realiseren van woonservicegebieden over de gehele gemeente zijn een stuurgroep, een projectgroep en werkgroepen ingesteld.

4. Wmo-raad faciliteren en blijvend betrekken bij ontwikkeling en evaluatie van beleid (permanent).

Deze doelstelling is gerealiseerd.

5. Introductie jaarlijks Wmo-verslag.

De jaarlijkse benchmark, het jaarlijkse cliënttevredenheidsonderzoek en de jaarrekening geven een goed beeld van de uitvoering en effecten van het Wmo beleid.

6. Permanente aandacht voor financiële implicaties.

Op lokaal, regionaal en landelijk niveau wordt door de gemeente Hellendoorn veel en permanent aandacht besteed aan financiële implicaties van de Wmo. Onze gemeente is – als nadeelgemeente – pro-actief wat betreft verfijning van het CEBEON verdeelmodel.

In het collegeprogramma 2010 – 2014 staat “Samen verantwoord verder” voor het streven naar meer zeggenschap en verantwoordelijkheid voor inwoners, maatschappelijk middenveld en ondernemers. Dit vraagt om goed inzicht in de samenleving en in wat in buurtschap, dorp en wijk speelt. Participatie in het (mede) inrichten van de samenleving kent verschillende niveaus. Burgerparticipatie is gericht op meedenken, adviseren en zo mogelijk meebeslissen door inwoners over gemeentelijk beleid en projecten. Bij overheidsparticipatie is er sprake van initiatieven uit de samenleving zelf, waarbij de gemeente de rol vervult van samenwerkingspartner met veelal faciliterende en ondersteunende taken. Hierbij is van belang waar mogelijk te kiezen voor een integrale aanpak op het gebied van wonen, werk en inkomen, onderwijs, veiligheid en gezondheid. Externe partners zouden meer kunnen samenwerken om overlap te voorkomen.

Aanvullende lokale actiepunten zijn:

- In het kader van overheidsparticipatie wordt de visie “Burgers aan het stuur” geïmplementeerd. Hiervoor is onder andere de “Wegwijzer Burgers aan het stuur” ontwikkeld.

- In het kader van burgerparticipatie kan het functioneren van de Wmo-raad, de ondersteuning van Stichting De Welle van de Wmo-raad en het betrekken van de Wmo-raad door de gemeente verder worden verbeterd.

- In het kader van de bezuinigingen zal op basis van de strategische visie een brede maatschappelijke discussie worden aangegaan. Er zal worden vastgesteld wat de kerntaken zijn van de gemeente en welke taken en verantwoordelijken overgedragen kunnen worden naar inwoners, maatschappelijk middenveld en/of bedrijfsleven.

- Op gesubsidieerde instellingen wordt in 2012 een generieke korting van 8% toegepast. Stichting De Welle krijgt in 2014 te maken met een aanvullende taakstelling. In overleg met deze stichting – en op basis van onderzoek naar de effecten van de maatregelen – worden afspraken gemaakt over subsidieprestaties.

- De aandacht en pro-actieve houding inzake financiële implicaties van de Wmo blijft onverminderd en permanent.

6. Regionale beleidsagenda Wmo 2011-2014

Hieronder vindt u een overzicht van de actiepunten van het subregionale Wmo-beleid.

Domein 1: Samenleven in buurt en wijk	2011	2012	2013	2014
- Kennis uitwisseling op dit domein indien nodig.	X	X	X	X

Domein 2: Opgroeien en ontwikkelen	2011	2012	2013	2014
- Subregionale samenwerking m.b.t. CJG-ontwikkeling en afstemming jeugd(zorg)beleid op (sub)regionaal niveau.	X	X	X	X
- Actieve participatie in CJG Twente.	X	X		
- Uitvoeren afspraken convenant Jeugdagenda 2009-2012 met de provincie Overijssel;	X	X		
- Gezamenlijke regie rond decentralisatie jeugdzorg	X	X	X	X
- Ontwikkelen en optimaliseren zorgstructuur, sluitende ketenaanpak en samenwerking met de veiligheidshuizen.	X	X	X	X

Domein 3: Mantelzorg en vrijwilligers	2011	2012	2013	2014
- Check per gemeente naar invulling van basisfuncties vrijwilligerswerkbeleid en lokale ondersteuning mantelzorg.	X			
- Subregionaal wordt vervolgens bekeken of door samenwerking de eventueel ontbrekende zaken op het gebied van vrijwilligerswerk en mantelzorg ingevuld kunnen worden (plan eind 2011);	X			
- (indien meerwaarde) volgt een plan van aanpak voor subregionale samenwerking en wordt deze uitgevoerd (2012).		X		

Domein 4: Meedoen makkelijker maken	2011	2012	2013	2014
- Vormgeven aan De Kanteling door o.a. een omslag van individuele naar collectieve voorzieningen te realiseren. Tevens de benodigde cultuuromslag bij burgers faciliteren.	X	X	X	X
- Het ontwikkelen van een verordening Nieuwe Stijl (gebaseerd op De Kanteling).				X
- Versterken van inclusief beleid (zodat er op voorhand rekening wordt gehouden met burgers met een beperking en dit niet meer via duurder doelgroepenbeleid hoeft te worden opgelost).	X	X	X	X
- De levensloopbestendige benadering meer integreren in gemeentelijk beleid en in de samenleving als geheel door als gemeente hier regie op te voeren.	X	X	X	X
- Uitwisselen van best practices op Wmo-gebied en hier van elkaar leren.	X	X	X	X
- Het (door) ontwikkelen en ondersteunen van ketenzorg dementie door te participeren in het project dat er op dit moment in Noord West Twente draait.	X	X	X	X
- Middels de gemeentelijke regierol het maatschappelijk ondernemerschap versterken en stimuleren,	X	X	X	X
- Antwoorden op ontwikkelingen binnen de AWBZ in brede zin met daarbij aandacht voor de regionale (samenwerkings)mogelijkheden.	X	X	X	X
- (Externe) Financieringsmogelijkheden zo goed mogelijk benutten.	X	X	X	X

- De ontwikkelingen op het gebied van de (rijks)bezuinigingen en jurisprudentie nauwgezet en vooral ook proactief volgen.	X	X	X	X
- Uitvoeren van een nieuwe aanbesteding Regiotaxi.	X			

Domein 5: Preventie, zorg en opvang	2011	2012	2013	2014
- Actief blijven participeren in beleidsontwikkeling centrumgemeenten	X	X	X	X
- GGD de komende vier jaar blijven inzetten voor hun taken binnen de OGGZ.	X	X	X	X
- Via de regionale nota lokaal gezondheidsbeleid werken aan de speerpunten op verslavingspreventie en depressie;	X	X	X	
- z	X	X	X	X
- Afspraken maken in het kader van de ontwikkeling rond afstemming zorg en veiligheid (Veiligheidshuizen);	X	X		
- Vormgeven beleid ten aanzien van Meldcode Huiselijk geweld, in samenhang met de RAAK-aanpak.	X			
- Binnen de financiële mogelijkheden doen van voorstellen ten aanzien van aanbod hulpverlening voor met name kinderen die in aanraking komen met huiselijk geweld. Kansen die er komen bij eventuele decentralisatie jeugdzorgtaken naar gemeenten benutten (zie domein 2) en met huisartsen afspraken maken over de vroegtijdige inschakeling van lokale zorgnetwerken.				X

Domein 6: Anders te werk	2011	2012	2013	2014
- In de stuurgroep wordt vastgelegd op welke beleidsterreinen subregionale samenwerking m.b.t. Wmo een meerwaarde heeft en de komende vier jaar op de agenda staan van de stuurgroep;	X			
- Deze Wmo beleidsterreinen worden verdeeld onder de wethouders. Elke wethouder wordt eigenaar/trekker van één of meerdere beleidsterreinen en de daar aan hangen de actiepunten uit de regionale Wmo-beleidsagenda 2011-2014.	X			
- In een jaarplanning worden de overleggen van de stuurgroep en van het ambtelijk overleg vastgelegd. In de jaarplanning staan tevens de regionale actiepunten geagendeerd.	X	X	X	X
- Gezamenlijke communicatie rond cultuurverandering/ de Kanteling	X	X	X	X

Financiën	2011	2012	2013	2014
Actief ontwikkelingen volgen en vormgeven bezuinigingen.	X	X	X	X

7. Organisatie, mensen en middelen

In dit hoofdstuk komt aan de orde waarmee we de speerpunten uit het vorige hoofdstuk uit willen gaan voeren. Achtereenvolgens: de uitvoeringsorganisatie, menselijke inzet, financiën, communicatie en tot slot hoe we de uitvoering gaan monitoren.

7.1 Uitvoeringsorganisatie

Voor de overall-uitvoering en bewaking van de voortgang van de uitvoering van dit tweede vierjarige beleidskader geven we per domein invulling aan de regiefunctie. Voor deze regiefunctie zal zoveel mogelijk worden aangehaakt bij bestaande overlegstructuren. Ook de Adviesraad Wmo zal betrokken worden.

Jaarlijks zal er regionaal met adviesraden, en in sommige gemeenten ook lokaal een bijeenkomst worden georganiseerd met het brede veld waarin de voortgang van de Wmo op de verschillende domeinen uiteen wordt gezet en de agenda voor het nieuwe jaar wordt besproken.

Voor het bereiken van de doelstellingen heeft de gemeente verschillende aanbieders nodig. Deze aanbieders werken nauw samen om het aanbod van voorzieningen zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten. De aanbieders en hun aanbod vormen de sociale infrastructuur van de gemeente. Voor de gemeente is het van groot belang om deze opgebouwde sociale infrastructuur zo veel als mogelijk te behouden binnen de financiële mogelijkheden, ondanks noodzakelijke bezuinigingen. Het uitvallen van één of meerdere grote lokale spelers betekent namelijk dat grote delen van de sociale infrastructuur wegvallen. Daarmee wordt niet alleen sociaal kapitaal vernietigd, maar wordt ook de kwaliteit van de sociale infrastructuur teruggebracht. Door terug te gaan naar de kerntaken zullen we proberen het financieel zware weer te trotseren.

Tegelijkertijd willen aanbieders (financiële) zekerheid om te participeren, te innoveren en vooral te investeren in de sociale infrastructuur. Dat kan alleen met langdurige relaties c.q. contracten. Daarbij dienen de gemeenten er wel alert op te zijn dat de partners niet achterover gaan leunen omdat zij zeker zijn van de aan hen toebedeelde taken. Gemeenten hebben belang bij een sociale infrastructuur waarin ruimte is om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. Van belang is dat gemeenten daarvoor vertrouwen bieden aan de aanbieders en verantwoording nemen met betrekking tot de te bereiken effecten en op basis van heldere verwachtingen.

Kwaliteit en keuzevrijheid (bij individuele voorzieningen), beiden wettelijke eisen uit de Wmo, blijven hierbij ook van belang. Via het bestek (bij aanbesteding), benchmarken, de regelgeving (zoals de verordening), klanttevredenheidonderzoeken, de professionaliteit van instellingen, toezicht en periodieke evaluatie wordt hieraan vormgegeven. De acties uit deze nota willen hieraan bijdragen.

Vanwege de bezuinigingen en op basis van het uitgangspunt “meer samenleving, minder overheid” en “meer welzijn, minder zorg” zijn gemeenten steeds meer op zoek naar mogelijkheden om van individuele voorzieningen collectieve arrangementen te maken. Daardoor neemt de behoefte aan een integrale aanpak toe. Er moeten meer verbindingen gelegd worden tussen beleidsterreinen en tussen individuele en collectieve voorzieningen en formele en informele netwerken. Hiervoor is van zowel de gemeenten als de aanbieders innovatiekracht nodig.

Van belang hierbij is dat gemeenten de uitgangspunten van de Kanteling en meer samenleven, minder overheid in hun rol en taak meenemen. Voor gemeenten betekent dit invulling geven aan een opdrachtgeverschap met de volgende kenmerken en waarden: continuïteit, samenhangende dienstverlening, lokale/regionale kennis, langdurige (strategische) relaties tussen gemeenten en aanbieders, samenwerking tussen gemeenten en aanbieders, tussen aanbieders onderling en tussen de gemeente en vertegenwoordigers van burgers, bijvoorbeeld de Adviesraad Wmo. Het opdrachtgeverschap van gemeenten zal dan moeten voldoen aan de volgende kenmerken:

- meer vertrouwen, minder controle;

- meer dialoog, minder top-down;
- meer gelijkwaardige partners, minder hiërarchie;
- meer convenanten, minder contracten
- afspraken tussen de gemeente en instellingen over te bereiken resultaten zoveel mogelijk op basis van beleidsgestuurde contractfinanciering.

7.2 Personeel

Hoewel de Wmo moet leiden tot 'minder overheid, meer samenleving' (de kracht van de eigen sociale leefomgeving) zal de eerste helft van deze doelstelling nog niet meteen in de komende jaren haalbaar zijn.

Het merendeel van de agendapunten voor de jaren 2011 tot en met 2014 zal worden uitgevoerd binnen de pakketten van de beleidsmedewerkers en uitvoerenden. Maar niet alles past daar redelijkerwijs binnen, en mogelijk zal er op het gebied van personeel ook eerst geïnvesteerd moeten worden. Personele inzet is nodig voor:

- het Wmo-loket/bijbscholing van loketmedewerkers
- opleiding/bijbscholen van beleidsmedewerkers in 'Kantelen'
- de projectorganisatie: bemensing werkgroep, projectgroep, stuurgroep en projectleiding
- de ondersteuning van de Adviesraad Wmo.
- Jaarlijkse benchmark-verantwoording c.q. klanttevredenheidsonderzoek dat de Wmo vereist (sinds 2008).

Verder kan het een logische consequentie zijn van het eventueel toevoegen van nieuwe taken aan de werkpakketten van beleidsmedewerkers, dat er ook een aantal taken af zullen moeten vallen. Daarnaast komen er naar alle waarschijnlijkheid op het gebied van zorg ook nog meer taken van het rijk over naar de gemeenten.

De verwachting is daarom dat minder benodigde personele inzet voorlopig niet aan de orde is.

7.3 Risico Wmo-financiën landelijk

7.3.1 Algemeen

De geldstromen van het rijk naar gemeenten in het kader van de Wmo komen uit de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds en de integratie-uitkering via het objectieve verdeelmodel binnen het gemeentefonds (1,4 miljard euro). De uitkeringen aan de centrumgemeenten voor de maatschappelijke opvang en vrouwenopvang is hierin niet meegenomen. Los van de hier genoemde bedragen kan iedere gemeente zelf beslissen of ze bepaalde budgetten wel of niet rekenen tot de Wmo-middelen.

7.3.2 Algemene uitkering

Van oudsher ontvangen gemeenten middelen voor zorg en welzijn via het cluster Maatschappelijke Zorg van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. Hieruit werd onder andere de voormalige Welzijnswet en de Wvg gefinancierd. Groei of krimp van dit deel van de Wmo-uitkering loopt parallel met de trend van de rijksuitgaven. Daarnaast is het mogelijk dat de Wmo-middelen groeien of krimpen door taakmutaties. Zo is in 2009 127 miljoen euro toegevoegd aan de Algemene Uitkering ter compensatie van de AWBZ Pakketmaatregelen. Hierdoor is het cluster Maatschappelijke Zorg de laatste jaren gestaag gegroeid, de laatste drie Wmo-jaren zelfs met 6% gemiddeld. Voor 2010 en 2011 is de groei vrijwel nul als gevolg van de economische crisis en de rijksbezuinigingen.

7.3.3 Objectief verdeelmodel

In 2007 werd grofweg 1,5 miljard euro voor hulp bij het huishouden van de AWBZ overgeheveld naar een afzonderlijke integratie-uitkering in het Gemeentefonds: het macrobudget Wmo. De verdeling van deze middelen vindt plaats via het objectieve verdeelmodel. Het verdeelmodel heeft vanaf het begin ter discussie gestaan vanwege de grote herverdeeleffecten. Het macrobudget Wmo groeit jaarlijks mee met de vraag naar en de prijs van hulp bij het huishouden. Deze groei wordt als te belastend voor de schatkist ervaren en om die reden in de heroverweging van de rijksuitgaven betrokken. Het is de verwachting dat op termijn de 1,5 miljard euro in het macrobudget versneld wordt toegevoegd aan de Algemene Uitkering. Dat

betekent het einde van de jaarlijkse groei van het Wmo-budget voor hulp bij het huishouden. Ook deze inkomsten van gemeenten zullen dan onverkort meedelen in de verwachte kortingen op het gemeentefonds.

7.3.4 De Wmo en de juni- en septembercirculaire 2010

In 2010 is er een junicirculaire in plaats van een meicirculaire uitgebracht door het rijk. Eén van de redenen hiervoor was dat er op 31 mei 2010 een bestuurlijk overleg heeft plaatsgevonden tussen het rijk en de VNG over het landelijke Wmo-budget voor 2011. Er is veel beweging in het Wmo-dossier, en de definitieve gevolgen hiervan voor 2011 zijn nog niet echt helder. Het voornaamste knelpunt is de korting van 200 miljoen euro die het rijk op het macrobudget 2011 wil doorvoeren. De VNG is niet akkoord gegaan met het macrobudget 2011. Om toch de gemeenten van cijfers te voorzien voor de begroting 2011 zijn in de circulaire de cijfers inclusief de korting van 200 miljoen euro opgenomen. In de septembercirculaire is het beeld iets beter dan in de junicirculaire. Er is sprake van een toevoeging van 72,9 miljoen vanwege het definitieve advies van het SCP en indexering. Ondanks stijgende kosten is er per saldo dus een teruggang.

7.3.5 Het macrobudget vanaf 2011

Voor 2011 is het macrobudget vastgesteld op ruim 1.4 miljard euro). Ten opzichte van (de septembercirculaire) 2010 zijn de volgende mutaties verwerkt (in miljoenen euro's).

Huishoudelijke verzorging	- 127,5
Correctie n.a.v. definitief advies SCP	+ 72,9
Compensatie wetwijzigingalfahulp en kostprijseffecten	+ 118,8
Wijziging inkomensgrenzen eigen bijdrage	- 8,0
<i>Te hoge uitgaven PGB</i>	- 150,0
<i>Doelmatigheidswinst door verschuiving naar collectieve middelen</i>	- 50,0
Toevoeging uitvoeringskosten	+ 70,0
Ophoging vanwege dure woningaanpassingen	+ 3,0
Compensatie registratiekosten chronisch zieken en gehandicapten	+ 1,8
Totaal mutatie	- 69,0

De cursief weergegeven posten vormen de bezuiniging van 200 miljoen euro. Hiervan was 50 miljoen euro al aangekondigd. De overige 150 miljoen euro is gebaseerd op onderzoek waaruit blijkt dat de uitgaven Huishoudelijke Verzorging in PGB's structureel lager liggen dan waarmee tot nu toe werd gerekend. Kortom, we krijgen te maken met flinke bezuinigingen.

7.3.6 Verfijning verdeelmodel Wmo

Het verfijnde verdeelmodel, zoals dat in maart gepubliceerd is, zal volgens de plannen van het ministerie van Binnenlandse Zaken per januari 2011 in werking treden. De verfijning behelst het invoeren van twee nieuwe maatstaven: gezondheidstoestand en sociaal economische positie. Dit is het gevolg geweest van de acties van de nadeelgemeenten en het advies van het SCP. Er wordt, nu het model helemaal beschikbaar is, namens de nadeelgemeenten nog onderzoek gedaan, omdat er door het verfijnde model voor een aantal zware nadeelgemeenten niet veel verbetert. Als gevolg van de invoering van de nieuwe maatstaven hebben gemeenten met een bevolking die een goede gezondheid (op basis van langdurig medicijngebruik) hebben en een hoog gemiddeld inkomen per huishouden een negatief herverdeeleffect ten opzichte van de huidige verdeelsleutel.

De landelijke overgangsregeling van 34 miljoen euro voor nadeelgemeenten wordt in 2011 niet gecontinueerd. De 34 miljoen euro wordt toegevoegd aan het cluster Maatschappelijke Zorg in het gemeentefonds. Herverdeeleffecten door toepassing van het verfijnde model worden samen met andere herverdeeleffecten ondergebracht in een suppletierегeling.

7.3.7 Het meerjarenperspectief

Als gevolg van de wijze waarop de Wmo gefinancierd wordt door de rijksoverheid dienen gemeenten rekening te houden met toekomstige dalingen van budgetten. De verwachte dalende uitgaven van de rijksoverheid leiden automatisch tot een daling van de Algemene Uitkering uit het gemeentefonds, waaruit gemeenten tot nu toe middelen voor de Wmo ontvingen. Indien het Wmo-macrobudget in 2012 ook onderdeel gaat uitmaken van de Algemene Uitkering, zullen de inkomsten voor gemeenten helemaal drastisch dalen.

Over de ontwikkeling van het accres na 2011 zijn nog geen concrete indicaties, maar door de VNG is aangegeven dat een nullijn, zowel reëel als nominaal, voor de periode 2012-2015 een bruikbare optie zou kunnen zijn. Dit impliceert bij een loon- en prijsstijging van 2% al een jaarlijkse korting van 320 miljoen euro. Daarnaast wordt er dan nog 80 miljoen euro aan areaaluitbreiding niet vergoed, zodat in dat geval in totaal over vier jaar 1,6 miljard euro wordt ingeleverd.

7.3.8 Verdere risico's

We voorzien nog een aantal ontwikkelingen en risico's die het probleem van de financiële tekorten kunnen versterken:

- aanpassing macro-budget

Gebleken extra kosten kunnen gecompenseerd worden door het macro budget te verhogen (het totaal bedrag dat verdeeld wordt over de gemeenten). Tegelijkertijd is het zo dat bijstelling ook naar beneden kan plaatsvinden. Zoals hierboven al geschetst is het door de huidige financieel-economische situatie in Nederland zo dat verwacht wordt dat het macrobudget zal dalen. Per gemeente zal het Wmo-budget dan ook lager uitvallen. Het effect hiervan kan groter of kleiner zijn naarmate de verdeelmaatstaven worden aangepast. Er zijn initiatieven om tussen het rijk en de VNG tot afspraken te komen over de verdeling van de Wmo-middelen. Dit betreft het zgn. financieel arrangement. De onderhandelingen hierover zijn echter mislukt.

- volume-effecten

Er kunnen ook volume-effecten optreden. Zo kan de vergrijzing er voor zorgen dat het aantal toekenningen toeneemt. De Wmo is een open einde regeling met alle gevolgen van dien. Mogelijk dat door de toepassing van "Welzijn Nieuwe Stijl" en "De Kanteling" op dit punt kostenvoordelen gehaald kunnen worden. Als die kostenvoordelen er zijn, zijn ze moeilijk op voorhand in te schatten. Ook een toenemend gebruik van PGB's ten opzichte van de zorg in natura kan een gunstig effect op de totale kosten hebben. Ook hiervoor geldt dat dit op voorhand moeilijk is in te schatten, als de ontwikkeling zich al voordoet.

De rijksoverheid heeft toegezegd dat de middelen uiteindelijk meegroeien als de vergrijzing toeneemt. Dat geldt echter niet in dezelfde mate voor de voormalige Wvg-middelen. Omdat deze middelen jaarlijks worden opgenomen, zijn ze niet bestand tegen een toenemende vraag als gevolg van vergrijzing.

- tarieven aanbestede diensten

De tarieven voor diensten worden aangepast conform de gemeentelijke kaders, zoals ook opgenomen in de raamovereenkomst. Indien de CAO's van de branche hoger uitvallen is het niet uitgesloten dat de tarieven harder stijgen dan dit percentage. Bij de aanbesteding voor de huidige lopende periode is overeengekomen dat een CAO-stijging door de gemeenten voor maximaal 3% per jaar wordt vergoed. In de raamovereenkomst zijn de richtlijnen voor de compensatie opgenomen. Eventuele compensatie hiervoor zal binnen de begroting gevonden moeten worden.

Voor aanbestede diensten geldt dat deze bij het ingaan van de Wmo voor relatief (te) lage tarieven zijn aangeboden, waardoor instellingen in sommige gevallen verliezen hebben geleden. De verwachting is dat er bij volgende aanbestedingsrondes minder scherp op de prijs zal worden ingeschreven, wat kostenverhogend voor de gemeenten zal uitpakken. Wetsvoorstellen terzake kunnen dit verwachte effect versterken.

- beëindiging integratiesuppletie

In 2010 en verdere jaren is er geen sprake meer van een integratiesuppletie en geldt onverkort het zgn. CEBEON verdeelmodel.

Voor de meeste regiogemeenten geldt dat na 2009 de inkomsten tekort schieten ten opzichte van de uitgaven voor de Wmo. Mogelijk (maar niet waarschijnlijk) bieden de lagere uurprijzen en de verschuiving van HH2 naar HH1 nog wat ruimte, maar verwacht wordt dat dit onder gelijk blijvende omstandigheden niet het volledig tekort zal gaan dekken.

De gemeenten dienen zich daarom te beraden op de vraag hoe deze tekorten in de toekomst opgevangen gaan worden (extra geld, strengere beleidsregels?, meer op collectieve/algemene voorzieningen en preventie investeren). Door toepassing van de uitgangspunten van de Kanteling trachten we de kosten op middellange termijn zoveel mogelijk te beperken.

- uitvoeringskosten

Ook de uitvoeringskosten (kosten voor loket, afwikkeling, (her)indicaties, beleidsontwikkeling, klantenplatform e.d.) moeten gedekt worden. De ontvangen bijdrage is al vaker als te krap betiteld. De kosten worden landelijk gezien voor slechts 70% gedekt, dus is er gemiddeld een tekort van 30%. De praktijk bevestigt dit beeld steeds weer. In alle onderdelen van het proces (van loket tot afhandeling, beleidsmatig en ondersteunend) zijn de afgelopen periode extra taken gekomen.

- uitbreiding Wmo

De rijksoverheid bereidt diverse overhevelingen van taken naar gemeenten voor waardoor de Wmo-taak wordt uitgebreid. Bepaalde onderdelen die nu nog onder de AWBZ vallen, zullen naar gemeenten worden overgeheveld. Wanneer precies en om welke concrete taken met bijbehorende budgetten het gaat is nu nog onduidelijk.

7.4 Subsidies Wmo

De invoering van de Wmo en de verdere rijksbeleidskeuzes hebben tot gevolg dat gemeenten diverse subsidieaanvragen ontvangen van organisaties die voorheen vanuit andere subsidieregelingen en financieringsstromen werden bekostigd zoals bijvoorbeeld de AWBZ. danwel om andere redenen tussen wal en schip zijn gevallen.

We hanteren hierin de volgende lijn:

- het is geen automatisme dat de gemeente de voormalige regeling of subsidieafpraak als eigen beleid overneemt. Er wordt een eigen afweging gemaakt, rekening houdend met de taak van gemeenten;
- bij de oplossing wordt conform dit beleidskader gekeken in hoeverre eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid, danwel algemene of voorliggende voorzieningen soelaas kunnen bieden, alvorens individuele voorzieningen te financieren;
- indien het verzoek aan meerdere gemeenten is gericht trachten we dit af te stemmen. In Twente is dit al gebruikelijk via de Twentse samenwerking;
- de eisen van de lokale subsidieverordening blijven daarnaast gelden;
- er moet sprake zijn van een duidelijk lokaal belang, geen belangenbehartiging en ook eigen middelen naast de gevraagde middelen zijn elementen die van belang zijn.

7.5 Communicatie

Om de visie op de Wmo werkelijkheid te laten worden is communicatie van groot belang. De vijf gemeenten zullen zo veel als mogelijk samenwerken op het gebied van communicatie, zodat er een eenduidige boodschap aan onze inwoners wordt gegeven, zeker inzake het onderwerp de Kanteling. In domein 6 wordt hiertoe een actiepoint opgenomen. Op regionaal niveau zal er met de Adviesraden Wmo, instellingen en maatschappelijke partners regelmatig worden gecommuniceerd.

Meerjarig beeld baten en lasten Wmo 2008 - 2014

Ontwikkeling reserve Wmo							
KOSTEN	2008	2009	Definitief 2010	2011	2012	2013	2014
Vervoersvoorzieningen	654.134	434.341	753.913	600.000	600.000	600.000	600.000
Woonvoorzieningen	612.371	442.984	269.137	300.000	300.000	300.000	300.000
Rolstoelen	322.049	130.937	205.469	225.000	225.000	225.000	225.000
Hulp in de huishouding na aanbesteding	2.822.767	3.040.212	3.928.617	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000
Eigen bijdrage via Centraal Administratiekantoor (CAK)			-684.435	-550.000	-550.000	-550.000	-550.000
Pakketmaatregelen AWBZ				50.000	50.000	50.000	50.000
Debiteuren Wmo			-120.116	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
TOTAAL VOORZIENINGEN	4.411.321	4.048.474	4.352.585	4.525.000	4.525.000	4.525.000	4.525.000
OVERIGE KOSTEN							
Diensten bij wonen met Zorg							
Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorg	123.959	94.100	83.568	110.000	110.000	110.000	110.000
Collectieve preventie GGZ		19.154	21.069	22.000	22.000	22.000	22.000
Overige kosten Wmo	257.652	348.058	251.832	175.000	175.000	175.000	175.000
Personele inzet Wmo	964.536	1.089.325	1.119.804	1.122.566	1.122.566	1.122.566	1.122.566
Extern personeel Wmo	153.958	0	0	0	0	0	0
Groene pagina's - digitalisering tlv reserve Wmo			0	40.000	40.000	40.000	40.000
Wachtgeld de Welle			0	14.200	17.402	16.891	16.891
TOTAAL OVERIGE KOSTEN / APPARAATSKOSTEN	1.500.105	1.550.637	1.476.273	1.483.766	1.486.968	1.486.457	1.486.457
TOTAAL GENERAAL	5.911.426	5.599.111	5.828.858	6.008.766	6.011.968	6.011.457	6.011.457
INKOMSTEN							
Gemeentefonds Oud Wvg	1.970.696	1.970.696	1.970.696	1.970.696	1.970.696	1.970.696	1.970.696
Gemeentefonds Nieuw Wmo - HH	3.029.050	3.122.152	3.112.700	3.112.700	3.112.700	3.112.700	3.112.700
1. Hervordeeffecten gemeentefonds	0	0	0		299.723	299.723	299.723
2. Extra gemeentefonds septembercirculaire	0	0	531.670	531.670	0	0	0
Extra taakmutatie Wmo septembercirculaire 2009			67.161	123.940	121.303	119.004	119.004
Gemeentefonds juni-circulaire 2010			68.570	-598.408	-366.589	-366.592	-366.595
Gemeentefonds septembercirculaire 2010			18.797	169.368	169.368	169.368	169.368
Gemeentefonds decembercirculaire 2010			19.902				
Aanpassingen gemeentefonds en verscherping beleid			p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Storting uit autonome middelen		442.609	297.628	280.188	681.828	617.601	617.601
TOTALE STORTING IN Wmo-Reserve	4.999.746	5.535.457	6.087.124	5.590.154	5.989.029	5.922.500	5.922.497
SALDO (ink-uitg)	-911.680	-63.654	258.266	-418.612	-22.939	-88.957	-88.960
Toevoeging rente	27.148	13.183	0	0	0	0	0
STAND Reserve Wmo per 31-12	1.054.614	1.004.142	1.262.408	843.796	820.857	731.900	642.940

Jaarlijkse exploitatie							
KOSTEN	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal bestaand beleid	5.911.426	5.599.111	5.828.858	6.008.766	6.011.968	6.011.457	6.011.457
TOTAAL GENERAAL	5.911.426	5.599.111	5.828.858	6.008.766	6.011.968	6.011.457	6.011.457
INKOMSTEN							
TOTAAL GENERAAL	5.026.894	5.548.640	6.087.124	5.590.154	5.989.029	5.922.500	5.922.497
Jaarlijkse tekort op de exploitatie	-884.532	-50.471	258.266	-418.612	-22.939	-88.957	-88.960

Toelichting meerjarig beeld baten en lasten Wmo 2008 - 2014:

Bovenstaand overzicht is een momentopname en is gebaseerd op de werkelijke cijfers t/m 2010 alsmede de bekende ontwikkelingen van begin 2011. Ieder kwartaal wordt een rapportage opgesteld, waarbij naast een inhoudelijke ook een financiële voortgang wordt bewaakt. Op deze manier probeert Hellendoorn de financiën zoveel mogelijk 'in control' te houden.

Overigens dient de reserve Wmo als egaliseringsreserve. Instandhouding van de reserve is geen doel op zich, hoewel er een vrij hoge storting uit autonome gemeentelijk middelen aan de reserve Wmo wordt toegevoegd. Op termijn moet het Wmo-beleid regulier in de gemeentelijke systematiek worden opgenomen en kan de reserve Wmo worden opgeheven.

Het hoge subsidiebedrag voor Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorg van 2008 bestaat uit de reguliere subsidie van € 67.959 en een incidentele subsidie van € 55.000 (project Steuncirkels). Voor 2011 is op basis van de productbegroting de reguliere subsidie verhoogd van € 83.568 naar € 110.000. Voor 2012, 2013 en 2014 zal Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel een algemene taakstelling krijgen van € 6.000.

Het structurele tekort bedraagt bijna € 89.000. Structureel dienen baten en lasten in evenwicht te zijn. Zoals al eerder gezegd is er door de rijksoverheid op het macrobudget € 200 miljoen gekort vanaf 2011. Voor de gemeente Hellendoorn is dit ca € 440.000. De VNG is niet akkoord gegaan met deze korting, maar voorzichtigheidshalve is de korting wel al opgenomen in de berekening van de baten uit het gemeentefonds.

Personeel

De gemeentelijke begroting staat de komende jaren onder druk. In de begroting 2011 heeft de gemeente al 40 FTE's in het gemeentelijk apparaat moeten schrappen, waarbij ook op het gebied van de Wmo, Wwb en Werk en Zorg en het loket Welzijn Inkomen en Zorg een taakstelling is neergelegd. Er wordt verwacht dat in het kader van taakoverdracht van het Rijk naar gemeenten wellicht ook formatief het een en ander kan worden bespaard.

Relevante actuele ontwikkelingen

In het Bestuursakkoord van april 2011 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en het Rijk staan onder andere de decentralisaties beschreven. De overheveling van de functie Begeleiding van de AWBZ naar de Wmo zal zowel inhoudelijk als financieel grote gevolgen hebben voor het beleid maatschappelijke ondersteuning. Ook decentralisatie op de beleidsterreinen Werken naar vermogen en Jeugdzorg zijn nauw gerelateerd aan dit beleid. In het Bestuursakkoord wordt verder aangegeven dat alle hulpmiddelen rondom het thema "zelfredzaamheid in en om de woning" onder de werkingssfeer van de Wmo zullen worden gebracht.

In de meicirculaire 2011 zijn de beleidsmatige gevolgen van het Bestuursakkoord - onder voorbehoud van instemming met voornoemd akkoord - verwerkt. Nu gemeentebesturen niet hebben ingestemd met het onderdeel Werken naar vermogen staat het bestuursakkoord en de vertaling ervan in de meicirculaire ter discussie.

Het onderzoek dat nadeel-gemeenten door APE hebben laten verrichten, wordt gebruikt bij de herijking van de verdeelmaatstaven van het gemeentefonds dat door CEBEON wordt uitgevoerd. Bij het Wmo-verdeelmodel is inmiddels een verfijningsmaatstaf (medicijngebruik chronisch zieken) ingevoegd. Ook voor de decentralisaties is herijking van de verdeelmaatstaven van groot belang. Zodra besluitvorming betreffende Bestuursakkoord en meicirculaire 2011 is afgerond, zal vertaling hiervan voor de gemeente Hellendoorn plaatsvinden.

Zorgverzekeraars worden, in verband met decentralisaties, steeds meer een natuurlijke partner voor onze gemeente. Er wordt dan ook fors geïnvesteerd in het in overleg treden met deze natuurlijke partners.

8. Lijst van afkortingen

AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
AOW	Algemene Ouderdomswet
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten
BCF	Beleidsgestuurde Contractfinanciering
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CRvB	Centrale Raad van Beroep
CVTM	Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorg
EVC	Erkenning Verworven Competenties Gehandicapte kinderen
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
HG	Huiselijk Geweld
IRP	Integraal realisatieplan
iJGZ	Integrale Jeugdgezondheidszorg 0-19 jaar
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
LGB	Lokaal Gezondheidsbeleid
MO	Maatschappelijke Opvang
OGZ	Openbare Gezondheidszorg
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OZB	Onroerend Zaakbelasting
PGB	Persoonsgebonden Budget
Racow	Regionaal ambtelijk coördinatieoverleg Wmo
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
SIZT	Stichting Informele Zorg Twente
SVT	Stichting Vrijwillige Thuiszorg, voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg
SVWO	Servicecentrum Vrijwilligerswerk Overijssel (huidige Arcon)
SWO	Stichting Welzijn Ouderen
TOG	Tegemoetkoming Onderhoudskosten thuiswonende
VO	Vrouwenopvang
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
VZ	Verslavingszorg
Wpg	Wet Publieke gezondheid
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
Wvg	Wet Voorzieningen Gehandicapten
WW	Werkloosheidswet
Wwb	Wet Werk en Bijstand
ZAT	Zorg Adviesteam

Bijlage 1: Terugblik per domein over de afgelopen vier jaar

Wat is de afgelopen vier jaar gerealiseerd en wat is het maatschappelijk effect?

Domein 1 samen leven in buurt en dorp

In domein 1 waren de volgende regionale actiepunten geformuleerd (cursief weergegeven).

Doorontwikkeling van het focusproject, regionaal en lokaal.

Dit actiepunt is gerealiseerd. Het project bestond uit een eerste gezamenlijke fase voor de vijf gemeenten, die tot uitdrukking is gebracht in een gezamenlijke media-campagne. Het doel van deze brede campagne was om de bewustwording in de vijf gemeenten te versterken dat informele zorg en vrijwilligerswerk belangrijk, nodig is en noodzakelijk blijft om de informele sociale infrastructuur te behouden. Alle "kleine bijdragen" van informele zorg en vrijwilligerswerk vormen samen het draagvlak voor het behoud en de versteviging van de sociale samenhang. De "Omzien- de gewoonste zaak-campagne" bestond uit advertenties in de lokale kranten en ingezonden stukken in de regionale pers, posters inabri's, banners en busreclames alsmede uit pennen en onderzetters ter ondersteuning van activiteiten van verschillende doelgroepen. Deze campagne is in de periode 2007 en 2008 regelmatig herhaald. Bovendien is in de Wmo bijeenkomsten in de diverse gemeenten uitgebreid aandacht besteed aan "het omzien" naar elkaar.

Als follow-up van de "omzien-, de gewoonste zaak" campagne heeft elk van de vijf gemeenten door middel van lokaal maatwerk en aansluitend bij de lokale behoeften ingespeeld op de mogelijkheden om de invoering van de Wmo uit te rollen naar alle prestatievelden van deze wet. In de gemeente Tubbergen is de "omzien-de gewoonste zaak-campagne lokaal doorvertaald naar "Met mekaar, veur mekaar". Dit project richtte zich een jaar lang op:

a) Waarderen:

Accent op vrijwilligers die bijzonder vrijwilligerswerk verrichten. Iedere maand werd een vrijwilliger in het zonnetje gezet.

b) Stimuleren:

Nieuwe burgerinitiatieven mogelijk maken. Iedere burger kon een initiatief indienen en de burgers zelf kozen het beste burgerinitiatief.

In de gemeente Hellendoorn is de omzien-de gewoonste zaak-campagne gekoppeld aan het brede project Hellendoorn in Actie. Hierbij is breed binnen de gehele samenleving ingezet op het versterken van onderlinge verbanden, het initiëren van nieuwe initiatieven en het maken van nieuwe verbindingen en arrangementen tussen organisaties en informele verbanden. Daarbij is ook ingespeeld op het betrekken van scholieren van het voortgezet onderwijs bij vrijwilligerswerk en informele zorg met behulp van maatschappelijke stages en het werken aan goede voorwaarden. Inmiddels heeft Hellendoorn een vervolgtraject ingezet: De lerende Gemeenschap.

In de gemeente Rijssen-Holtten zijn de maatschappelijke organisaties die werken met vrijwilligers of volledig bestaan uit vrijwilligers als speerpunt genomen om de omzien-gewoonste zaak-campagne verder uit te rollen en te laten bekijken. Door middel van workshops en cursussen en een grote manifestatie-vrijwilligersverwendag 2008 is veel goodwill gekweekt en belangstelling en aandacht voor vrijwilligerswerk en informele zorg gestalte gegeven.

De gemeente Twenterand heeft breed onderzoek verricht onder mantelzorgers. Dit resulteerde in de beleidsnotitie Verborgene Zorg. Deze notitie is door de gemeenteraad van Twenterand vastgesteld, waaraan vervolgens een meerjarig uitvoerings-programma is gekoppeld.

Speerpunten daarbij zijn informatievoorziening, voorlichting en bewustwording.

In de gemeente Wierden is de "omzien-de-gewoonste-zaak-campagne" tot uitdrukking gebracht in een interactief proces tussen ouderenadviseur, de gemeente, de ouderenbonden en vrijwilligers in de vorm van het preventief huisbezoek van ouderen. Met het project preventief huisbezoek wordt benadrukt dat mensen een belangrijke rol kunnen spelen voor elkaar.

Vrijwilligers voelen verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij hun omgeving en de ouderen worden ondersteund in hun zelfredzaamheid.

Aandachtspunt bij dit actiepunt is dat het meten van het maatschappelijk effect van activiteiten

erg lastig is.

Vormgeven van de uitwerking van woonservicegebieden door uitwisseling van ervaringen en uitwerking van regionale componenten.

Dit actiepoint is regionaal niet voldoende opgepakt. Bij de provincie is regionaal een subsidieaanvraag ingediend en toegekend. Met deze middelen zijn de gemeenten lokaal aan de slag gegaan met de ontwikkeling van woonservicegebieden. Uitwisseling hierover heeft niet of nauwelijks plaatsgevonden.

Het ontwikkelen van woonservice gebieden is een lokale aangelegenheid. De winst die behaald kan worden met regionale samenwerking is vooral kennisuitwisseling.

Uitwerken van de thema's in regionaal volksgezondheidsbeleid en verbinden met concrete acties zowel op regionaal als op lokaal niveau.

Dit actiepoint is gerealiseerd. Inmiddels is er zelfs een nieuwe regionale nota lokaal gezondheidsbeleid (LGB) geformuleerd. Onder de titel "Twente kiest voor gezond leven en werkt aan gezondheid" geven gemeenten in dialoog met relevante organisaties inhoud aan het gezondheidsbeleid¹⁰. Samenwerken is wenselijk omdat gezondheidsproblemen niet bij de gemeentegrens ophouden en dit efficiency- en kwaliteitswinst oplevert. In de eerste fase van dit traject zijn vier inhoudelijke speerpunten gekozen: alcohol, roken, overgewicht en depressie. De speerpunten geven al aan dat er overlap is met dit Wmo-domein. In algemene zin is bekend dat gezondheid een belangrijke factor is om te kunnen meedoen aan de samenleving.

Voor de evaluatie van het Twentse LGB verwijzen we naar de afzonderlijke gehouden evaluatie. Aandachtspunt is wel dat er voldoende capaciteit moet zijn om dit uit te voeren. Het besef dat samenwerken ook tijd kost mag niet vergeten worden.

Domein 2   opgroeien en ontwikkelen

Maatschappelijke stage

In de huidige samenleving zijn vele mogelijkheden om een bijdrage aan de maatschappij te leveren. De bijdrage aan de samenleving van maatschappelijke stages is van belang om jongeren te laten merken hoe leuk het is iets voor een ander te doen en zo de betrokkenheid van jongeren te vinden en te behouden. Vanaf het schooljaar 2008-2009 zijn alle scholen gestart met het organiseren van maatschappelijke stages. Hoewel dit geen actiepoint is geweest in de vorige kadernota, is dit wel opgepakt. Vanaf schooljaar 2011-2012 zijn maatschappelijke stages verplicht. De periode voorafgaand aan het schooljaar 2011-2012 is en wordt gebruikt om kennis en ervaring op te doen, zodat daarna de maatschappelijke stages op een goede wijze uitgevoerd kunnen worden. Om samenwerking tussen de partners, scholen, vrijwilligerscentrales en de gemeente te stimuleren en op regionaal niveau samenwerking te bevorderen, liep van december 2008-december 2009 op regionaal gebied in Twente de pilot 'leerlingen actief in de samenleving'. Elke gemeente gaf met haar partners hier lokaal invulling aan. Geconcludeerd kan worden dat de voorbereidingen tot nu toe voor het definitief invoeren van de maatschappelijke stages zijn geslaagd. Aanbevolen wordt dit te blijven faciliteren, echter de uitvoering meer aan vrijwilligersorganisaties, non-profitorganisaties, bedrijven en de scholen over te laten en de rol van de gemeente hierin op afstand te zetten.

Vrije tijd

De activiteiten die beschikbaar zijn voor jongeren zijn de afgelopen jaren verweven met de programma's: zorg en welzijn, cultuur, sport en onderwijs en educatie. De drempel voor kennismaking met verschillende vormen van vrijetijdsbesteding zoals sport is laag, de mogelijkheid om eerst iets uit te proberen zonder bijvoorbeeld meteen te moeten betalen bestaat binnen de gemeenten. Het is van belang om jongeren te stimuleren tot een nuttige invulling van hun vrije tijd, daarnaast is bewaking van het hebben van voldoende vrije tijd ook een prioriteit. Hier wordt de link gelegd met domein 3, mantelzorg en vrijwilligers. Jonge mantelzorgers in het bijzonder dienen niet vergeten te worden. Ook voor dit onderwerp geldt dat het geen actiepoint was in de vorige nota, maar wel is opgepakt.

¹⁰ Zie: www.regiotwente.nl onder gezondheid, gezondheidsbeleid.

Geconcludeerd kan worden dat gezond opgroeien dus een belangrijk item is om een gezonde samenleving te kunnen bewaken. Aanbeveling is dan ook de vinger aan de pols te houden als het gaat om de vrijetijdsbesteding van jongeren/jonge mantelzorgers. Echter ook de eigen kracht van jongeren is zeker een item waar in de toekomst een beroep op gedaan kan worden. Daarnaast kan als aandachtspunt worden meegenomen dat "tijden veranderen". Jongeren geven tegenwoordig ook op andere manieren vorm aan het invullen van hun tijd door bijvoorbeeld op een pleintje bij elkaar te staan kletsen (hangen). Ook hierin is wederom het samenspel tussen jongeren en de buurt van belang zodat een ieder zijn plek vindt in plaats dat overlast het uitgangspunt is.

Vormgeving aan een steunpunt voor het centrum voor jeugd en gezin (CJG) met een lokaal meldpunt, CJG is de vormgeving van de zorgstructuur

Regionale BackOffice voor complexe problemen

De gemeente Tubbergen heeft in 2009 als eerste een fysiek loket van het CJG geopend. In het jaar 2010 hebben de gemeenten Rijssen-Holtten, Wierden en Twenterand deze geopend. De gemeente Hellendoorn heeft ervoor gekozen eerst de samenwerking en zorgstructuur te versterken en daarna een fysiek loket te openen. Dit zal in 2011 plaatsvinden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het vormgeven van een CJG loket met een lokaal meldpunt grotendeels gerealiseerd is. Het CJG is laagdrempelig en niet alleen via een fysiek loket bereikbaar maar ook via telefoon en internet. Drie subregiogemeenten zijn momenteel aangesloten bij het regionale Loes-concept. Eén gemeente kiest voor Biblionet ID. Een regionale BackOffice voor complexe problemen is nog niet geheel gerealiseerd. Enerzijds wordt via samenwerkingsafspraken gewerkt aan sluitende afspraken met ketenpartners (instellingen) maar ook Provincie Overijssel zodat aanbod bijv. hulp of diensten tijdig beschikbaar zijn. Voorbeeld is ook de gezamenlijke afstemming door Preventie Partners Twente. Anderzijds vindt er binnen CJG-Twente ook een doorontwikkeling plaats naar een zgn. Pedagogisch Service Centrum. Momenteel wordt de meerwaarde hiervan onderzocht en daarna volgt een go-or-no-go-advies.

Dat het CJG meer is dan de vormgeving van de zorgstructuur is een ontwikkeling die nog de nodige tijd behoeft. Ketenpartners van het CJG moeten zich gaan realiseren dat zij ook de naam c.q. het gedachtegoed van het CJG uitdragen. Aanbevolen wordt om de ontwikkelingen rondom het CJG zowel Twents als subregionaal vooral door te zetten en de lokale zorgstructuur hieraan te koppelen.

Ontwikkelingen van efficiënte en effectieve integrale aanpak in het jeugdzorgbeleid op (sub)regionaal niveau

(Sub)regionale afstemming van de inkleuring van het producten- en voorzieningenaanbod (informatie/advies, hulp- en dienstverlening en zorg) voor een efficiënte en effectieve integrale aanpak in het jeugd(zorg)beleid op (sub)regionaal niveau.

Om een efficiënte en effectieve integrale aanpak in het jeugdzorgbeleid te krijgen is al voor de periode 2005-2008 een convenant met de provincie getekend. In dit Actieprogramma Jeugdbeleid/jeugdzorg zijn zaken uitgevoerd zoals vroegsignalering, voorkomen van uitval, samenwerking bevorderen tussen ketenpartners en nazorg. Uit het actieprogramma zijn subsidies verstrekt waar onze subregio van geprofiteerd heeft (o.a. Arcon onderzoek naar zorgstructuren). Diverse zaken zijn dus bereikt. In maart 2009 is de opvolger hiervan, de jeugdagenda 2009-2012, ondertekend door gemeenten en provincie. Thema's zoals CJG, voorkomen van wachtlijsten, werken aan "1 gezin, 1 plan" en eigen kracht komen hierin terug. Ook het faciliteren van de provincie in het registratiesysteem VIS2 en CJG Twente mag niet vergeten worden.

Binnen elke gemeente is een ketenaanpak opgezet om een betere aansluiting tussen instellingen te verwezenlijken. Daarnaast zijn er verschillende Zorg Advies Teams (ZAT-teams) opgericht. Dit is een wettelijke plicht. (Sub)regionaal wordt tussen gemeenten met bijvoorbeeld Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW), Jeugdgezondheidszorg (JGZ) en MEE afgestemd. Bureau Jeugdzorg, vallend onder de provinciale verantwoordelijkheid, is ook één van de kernpartners waar het CJG mee dient te schakelen. Als 5 gemeenten kunnen we door krachten te bundelen ons geluid beter laten horen. Aanbevolen wordt dus om deze regionale afstemming rondom jeugdzorgbeleid te behouden en verder te ontwikkelen.

Domein 3 mantelzorg en vrijwilligers

Vrijwilligersbeleid

Door middel van de subregionale publicitaire campagne "Omzien naar elkaar" - in het kader van het focusproject - is het belang van en waardering voor vrijwilligerswerk onder de aandacht gebracht van een breed publiek. Elke gemeente heeft op eigen wijze het focusproject op lokaal niveau doorontwikkeld en ingebed in de reguliere werkzaamheden. Het actiepunt doorontwikkelen van het focusproject is hiermee afgerond.

In de "Wmo regionale kadernota: samenwerken, verbreden en verbinden - oktober 2007" is vrijwilligersbeleid als een lokale aangelegenheid aangemerkt, waaraan de gemeenten op eigen wijze invulling dienden te geven. Er zijn, behalve het uitvoeren van de publicitaire campagne "Omzien naar elkaar", geen regionale actiepunten opgesteld. Lokaal maatwerk is het uitgangspunt geweest. Alle vijf gemeenten hebben uitvoering gegeven aan ondersteuning van het vrijwilligerswerk. Daarnaast hebben gemeenten nieuw vrijwilligersbeleid ontwikkeld of in voorbereiding:

Hellendoorn	Nota vrijwilligersbeleid "Vrijwilligers zijn goud waard" (2006)
Rijssen-Holten	Nota vrijwilligersbeleid Rijssen-Holten 2010-2014
Tubbergen	Mantelzorg- en vrijwilligersbeleid in ontwikkeling.
Twenterand	Vrijwilligersbeleid integraal overgenomen in WMO beleid 2007 - 2010.
Wierden	Beleidsnota vrijwilligerswerk en mantelzorg (2009)

Mantelzorgbeleid

Door middel van de subregionale publicitaire campagne "Omzien naar elkaar" - in het kader van het focusproject - is het belang van waardering voor mantelzorg onder de aandacht gebracht van een breed publiek. Elke gemeente heeft op eigen wijze het focusproject op lokaal niveau doorontwikkeld en ingebed in de reguliere werkzaamheden. Het actiepunt doorontwikkelen van het focusproject is hiermee afgerond (zie ook domein 1).

De gemeente Tubbergen heeft - samen met 9 andere Twentse gemeenten - een subsidierelatie met Stichting Informele Zorg. Deze subsidierelatie is gecontinueerd. De gemeenten Hellendoorn, Rijssen-Holten, Twenterand en Wierden hebben - samen met 6 andere Overijsselse gemeenten - een subsidierelatie met Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel, voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg. Met deze stichting is, op basis van een heldere productomschrijving met basis- en maatwerkdeel - voor 2011 de omslag gemaakt naar beleidsgestuurde contractfinanciering. De gemeente Rijssen-Holten heeft zowel een subsidierelatie met Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel als met zorgaanbieder Carinova. Beide zijn bovenlokale zorgorganisaties. Daarnaast heeft de gemeente een subsidierelatie met de alleen in de kern Rijssen actieve Stichting Mantelzorghulp. De gemeente zal op korte termijn kiezen voor het subsidiëren van één van beide bovenlokale zorgorganisaties. De subsidierelatie met Stichting mantelzorghulp wordt gehandhaafd. De gemeente Wierden subsidieert naast de SVT ook de Stichting Mantelzorg Wierden-Enter. Het actiepunt continuïteit in mantelzorgondersteuning (productinkoop) is gerealiseerd.

Twee van de vijf gemeenten hebben een min of meer integrale lokale nota voor vrijwilligerswerk en mantelzorg. De gemeenten Hellendoorn, Twenterand en Rijssen-Holten hebben voor een wat meer gescheiden ontwikkeling van de beleidsterreinen gekozen:

Hellendoorn	Onderzoeksrapport "Mantelzorg" (2009)
Rijssen-Holten	Nota Mantelzorgbeleid Rijssen-Holten 2011-2014 (in ontwikkeling).
Tubbergen	Mantelzorg- en vrijwilligersbeleid in ontwikkeling.
Twenterand	Beleidsnotitie mantelzorgers en vrijwilligers in de zorg 2008 (Verborgen Zorg)
Wierden	Beleidsnota vrijwilligerswerk en mantelzorg (2009)

Domein 4 meedoen makkelijker maken

Ten aanzien van domein 4 waren in de regionale kadernota de volgende actiepunten opgenomen:

- a. *Uitvoeren van de beleidsvoornemens genoemd in het smalle beleidsplan*
  - Adequate uitvoering en doorontwikkeling van de Wmo
  - Opstellen integraal verstrekkingsboek, doorontwikkeling beleid individuele en algemene voorzieningen (verordening)
  - Vormgeven contractbeheer en indicatiestelling
  - Afstemming Wmo – AWBZ
  - Nieuw kabinetsbeleid
  - Uitvoeren subsidies (o.a. innovatiebudget)
  - Voorbereiden en uitvoeren nieuwe aanbesteding hulp bij het huishouden
- b. *Loketontwikkeling lokaal en op Twentse schaal:*
  - Digitalisering (o.a. ontwikkeling website, vraagverheldering, sociale kaart)
  - Deskundigheidsbevordering
  - Meer producten naar de frontoffice (klaar terwijl u wacht)
  - Meer outreachend werken in voorlichting en producten
  - Verbreding loket met o.a. meldpunt huiselijk geweld en jongeren
- c. *Voortzetten van het gezamenlijke beleid in het kader van individuele verstrekkingen (ook: bundeling algemene en collectieve voorzieningen)*

Ad a:

Actiepoint a omvat verschillende deeltaken: sommige deeltaken zijn gerealiseerd, andere niet en weer andere lopen nog.

Uitvoering en doorontwikkeling van de Wmo

De uitvoering van de Wmo staat in de vijf gemeenten goed op poten. De doorontwikkeling van de Wmo is deels gerealiseerd als er gekeken wordt naar de zorgloketten en hoe de Wmo consulenten te werk gaan. Anderzijds blijft de doorontwikkeling van de Wmo een voortdurend actiepoint en is het van belang om de komende vier jaar de omslag van individuele voorzieningen naar collectieve voorzieningen te maken. Die omslag zal ook een goede vertaling in een integrale verordening (en verstrekkingsboek) moeten krijgen.

Contractbeheer en indicatiestelling hulp bij het huishouden

Het contractbeheer en de indicatiestelling hulp bij het huishouden hebben op een goede manier vorm gekregen. Bij zorgaanbieders heeft er een omslag in het denken plaatsgevonden. Zij moesten wennen aan de contacten met en de rol van gemeenten. Inmiddels kan er al lange tijd gesproken worden van serieuze en prettige contacten tussen aanbieders en gemeenten. De gemeenten hebben weten te bewerkstelligen dat de hulp bij het huishouden tegen lagere kosten wordt uitgevoerd, terwijl de kwaliteit behouden is. De gemeenten passen het protocol gebruikelijke zorg nauwkeuriger toe dan onder de AWBZ het geval was. Dit draagt bij aan de vereiste cultuuromslag in de samenleving. De gemeenten krijgen weinig bezwaarschriften binnen in het kader van de Wmo. Daaruit leiden we af dat de uitvoering van de Wmo veelal op een goede manier plaatsvindt. Klanttevredenheidsonderzoeken bevestigen dit.

Afstemming Wmo en AWBZ

De afstemming tussen de Wmo en de AWBZ is niet optimaal. Bij de gemeenten overheerst het gevoel dat zij er meer mee bezig zijn dan ketenpartners. Zo heeft het CIZ de integrale benadering losgelaten door een aparte Wmo-poot en AWBZ-poot op te zetten. Het feit dat de afstemming tussen de Wmo en de AWBZ niet optimaal is, veroorzaakt soms onrust, onduidelijkheden en ook problemen bij cliënten. Een deel van de cliënten ziet door de veelheid aan vormen van zorg (Wmo, AWBZ, Zorgverzekeringswet en de Wet op de Jeugdzorg) en de veelheid van uitvoeringsorganisaties door de bomen het bos niet meer. De gemeenten zullen de komende jaren blijven zoeken naar mogelijkheden voor betere afstemming, maar zijn hierbij wel afhankelijk van de bereidheid van ketenpartners als het CIZ, zorgaanbieders en het Zorgkantoor.

Nieuw kabinetsbeleid, zoals de AWBZ pakketmaatregel, het vervallen van ondersteunende begeleiding psychosociaal en de bewuste keuze voor persoongebonden budgetten, wordt uitgevoerd door de vijf gemeenten: we doen wat moet en werken daarbij cliëntgericht. In de gemeenten is er sprake van een goed voorzieningenniveau. Dat neemt niet weg dat wijzigingen of aanscherpingen van kabinetsbeleid onrust veroorzaken en hebben veroorzaakt onder de inwoners.

AWBZ-subsidieregelingen

De AWBZ-subsidieregelingen die met de komst van de Wmo zijn overgegaan naar gemeenten worden in elke gemeente uitgevoerd zoals beoogd, hoewel er duidelijk lokale componenten aan te wijzen zijn. De middelen van de CVTM-regeling komen in de gemeenten Hellendoorn, Rijssen-Holten, Twenterand en Wierden ten goede aan de Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel, voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg (SVT). Tubbergen investeert deze middelen in de Stichting Informele Zorg Twente (SIZT). De inzet van de CVTM-middelen heeft een goed ondersteuningsaanbod voor vrijwilligers en mantelzorgers als gevolg. Hellendoorn kent daarnaast nog het geluksbudget. In Rijssen-Holten en Twenterand kunnen organisaties jaarlijks een beroep doen op het innovatiebudget. Uit dit budget worden aanjaagsubsidies verstrekt met als doel om vernieuwende projecten te stimuleren. De projecten dienen na een jaar zelfstandig te kunnen draaien (zonder gemeentelijke subsidie). In Wierden worden burgers vanuit de woonservicegebieden gestimuleerd en ondersteund bij het opzetten van initiatieven in de wijk om samenleven in buurt en wijk te bevorderen. De ouderenadviseur speelt hierbij een rol.

Aanbesteding hulp bij het huishouden

De eerste aanbesteding hulp bij het huishouden is voorbereid en uitgevoerd. Inmiddels is er al een tweede aanbestedingsronde voorbereid en uitgevoerd. Zowel de eerste als tweede aanbesteding had een goede dienstverlening als gevolg. In beide gevallen was er sprake van een soepele overgang, al was het na de eerste aanbesteding de eerste maand even zoeken. Zorgaanbieders en gemeenten hebben zich echter goed ingezet om alles zo soepel mogelijk te laten verlopen voor de cliënt. Bij beide aanbestedingen was er vooraf sprake van onrust onder cliënten en hulpen. Als gemeenten hebben we geprobeerd die onrust te minimaliseren door zo duidelijk mogelijk te communiceren (extra spreekuren loketten, voorlichtingsbijeenkomsten, duidelijke brieven etc.). De trajecten zijn afgestemd met de lokale adviesraden Wmo. De samenwerking tussen de vijf gemeenten had bij de aanbestedingsrondes hulp bij het huishouden duidelijk meerwaarde.

Ad b:

Op het gebied van digitalisering is er sprake van lokale verschillen. In alle vijf gemeenten is de website aangepast op de Wmo, maar er is nog verdere doorontwikkeling mogelijk. Hoe dat gebeurt is een lokale aangelegenheid. In alle vijf gemeenten is er aandacht besteed aan vraagverheldering, waarbij alleen Rijssen-Holten ervaring heeft opgedaan met een digitale applicatie voor vraagverheldering. Hellendoorn en Twenterand hebben de wens dit in 2010 en verder op te pakken via Dimpact, een samenwerkingsverband tussen gemeenten die digitale loketten ontwikkelt en beschikbaar stelt of anderszins. Door de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering is de toegankelijkheid voor de inwoner verbeterd (loket, website en mail). Het gebruikersgemak en de transparantie zijn verhoogd.

Op het gebied van deskundigheidsbevordering is en wordt er veel samengewerkt. Zo zijn er gezamenlijke scholingen georganiseerd en gevolgd over nieuwe Wmo-producten, Triple P en de digitale sociale kaart. Dit actiepunt is dan ook deels gerealiseerd en deels nog volop in ontwikkeling. Deskundigheidsbevordering blijft een voortdurend actiepunt, waarbij goede kennis van de lokale sociale kaart hoog in het vaandel moet staan. Daarnaast moet er aandacht zijn voor het optimaliseren van de competenties van zorgloketmedewerkers.

Gaandeweg de invoering en uitvoering van de Wmo blijkt het "klaar terwijl u wacht" principe niet meer passend. Alle vijf gemeenten leggen de nadruk op een (meer) hoogwaardige intake in plaats van op "klaar terwijl u wacht". Daar waar het kan wordt het "klaar terwijl u wacht" principe wel gehanteerd, waarbij er uiteraard gewaakt moet worden voor een claimgerichte werkwijze.

In de vijf gemeenten leggen de Wmo-consulenten veel huisbezoeken af en wordt er met verschillende (lokale) organisaties samengewerkt. Ook door de organisatie van de Blijf-mobiel-beurs treden de gemeenten actief naar buiten. Er zijn uiteraard lokale verschillen aan te wijzen, maar er is duidelijk sprake van een outreachende werkwijze. Dit heeft geleid tot meer realistische verwachtingen onder inwoners, maar ook tot meer maatwerk. De outreachende

werkwijze kan nog verder uitgebouwd worden, met name ten aanzien van het betrekken van huisartsen.

Het loket is in elk van de vijf gemeenten verbreed, waarbij er sprake is van lokale verschillen. De doorverwijzing naar het Advies en Steunpunt Huiselijk Geweld kan nog beter, waarbij opgemerkt wordt dat meldingen van huiselijk geweld vaak via een andere route lopen (politie, huisarts). In de gemeenten Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden is het loket voor Centrum Jeugd en Gezin gerealiseerd en gekoppeld aan het Wmo-loket.

Ad c:

In het gezamenlijke beleid ten aanzien van individuele verstrekkingen zijn de afgelopen vier jaar zeker de nodige stappen gezet. Hierbij kan gedacht worden aan het doorvoeren van technische aanpassingen in de verordening, het vormgeven van het product thuisbegeleiding, het vormgeven van het persoonsgebonden budget voor de inhuur van een alfahulp (PGB alfa), afstemming over de aanpak van de AWBZ pakketmaatregel, het doorontwikkelen van de eigen bijdrageregeling en samenwerking op het gebied van aanbestedingen (hulpmiddelen, trapliften, hulp bij het huishouden). De oorspronkelijk beoogde regionale pool voor voorzieningen is niet gerealiseerd. Bij de afzonderlijke gemeenten leeft de wens tot een regionale pool voor voorzieningen niet (meer). Dit komt deels doordat er op het gebied van hulpmiddelen al sprake is van een regionaal magazijn. Mogelijk zou er een meerwaarde te behalen zijn in een regionale pool voor woonunits.

De vijf gemeenten zijn er de afgelopen vier jaar in geslaagd om grotendeels een eenduidig beleid ten aanzien van individuele voorzieningen te formuleren. Dit heeft grote meerwaarde. De kennis uit vijf gemeenten kan worden gebundeld (niet ieder voor zich het wiel uitvinden) en taken kunnen worden verdeeld. Ook voor externen is de samenwerking van de vijf gemeenten efficiënt, omdat zij op veel vlakken met vijf gemeenten ineens kunnen spreken (in plaats van met elke gemeente afzonderlijk te moeten overleggen).

Domein 5 preventie, zorg en opvang

Het beleid op deze terreinen is grotendeels van rijkswege neergelegd bij centrumgemeenten. In Twente zijn dat Almelo (voor Maatschappelijke Opvang (MO), Verslavingszorg (VZ), Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ)) en Enschede (voor Vrouwenopvang (VO) en Huiselijk Geweld (HG)) Lokaal is aanvullend gewerkt aan de activiteiten van centrumgemeenten.

In domein 5 zijn een vijftal regionale actiepunten geformuleerd. Achtereenvolgens worden deze beoordeeld op de mate van realisatie.

Participeren in beleidsontwikkeling centrumgemeenten, afspreken en onderhouden samenwerkingsstructuur. Centrumgemeenten (Almelo en Enschede) moeten daartoe initiatieven nemen richting de (sub)regio.

Dit actiepunt is gerealiseerd. Er is geparticipeerd. Opgemerkt wordt dat wel sprake is geweest van een groeiproces waar initiatieven zijn toegenomen. Nu is het punt bereikt dat ambtelijk via de subregionale overlegstructuur structureel wordt geparticipeerd. Er is jaarlijks ook een beleidsdag met de beide centrumgemeenten. Tussendoor zijn er in Regio Twente-verband (OGZ en veiligheid) of op thema ad hoc bijeenkomsten. Bestuurlijk wordt door de gemeente Almelo ook aangesloten bij de subregionale stuurgroep, naast de Twentse overleggen zoals de Bestuurscommissie OGZ/Wmo of het Regionaal College. Aandachtspunt is nog wel het moment van overleg en beïnvloeding. De behoefte is dat dit eerder in het proces kan.

GGD blijven inzetten voor OGGZ.

Met de komst van de Wmo is deze voormalige Wet Collectieve Preventie-taak bij de GGD gebleven. Zij voeren een beoordelende en coördinerende rol uit bij zgn. vervuilingzaken in bijv. woningen. Deze specialistische taak functioneert adequaat en kan zo blijven.

Afstemming op regionaal niveau van alcoholmatigingsplannen en integrale veiligheid (=Happy fris".)

Afstemming heeft plaatsgevonden en gemeenten hebben naar behoefte producten afgenomen (bijv. de handreiking keten en hokken en de zomercampagne uitreiking water aan jongeren door jongeren). Alcoholmatiging is inmiddels ook via de regionale nota volksgezondheid geborgd. Dit is een speerpunt.

Ontwikkelen c.q. onderhouden van lokale zorgstructuren en deze laten aansluiten bij de regionale structuur.

Elke subregiogemeente heeft inmiddels een zorgstructuur voor domein 5. Centrumgemeente Almelo levert hieraan een financiële bijdrage. Wel is er verschil in de mate van ontwikkeling. De aansluiting met de regionale structuur is er vaak wel maar is niet altijd transparant. Door de ontwikkeling van de Veiligheidshuizen en CJG zal dit punt ook nader worden uitgewerkt.

Afstemmen op het gebied van huiselijk geweld, verslavingszorg en maatschappelijke opvang.

De subregiogemeenten weten elkaar te vinden en ook de centrumgemeenten zijn nu gemakkelijk bereikbaar. Nieuwe thema's zoals de invoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod maar ook collectieve preventie voor GGZ zijn voortvarend ook op Twents niveau of subregionaal afgestemd en opgepakt.

Domein 6: Anders te werk

Er heeft een bijeenkomst plaatsgevonden onder leiding van de B&A groep, waarbij er ingezoomd is op de thema's maatschappelijk aanbesteden en de regisseursrol van gemeenten in de Wmo. Met de uitkomsten van deze bijeenkomst is weinig tot niets gedaan. Achteraf bleek namelijk dat de vijf gemeenten de zaken al goed op orde hadden vergeleken met landelijke voorbeelden.

De afgelopen vier jaar zijn de gezamenlijke Adviesraden Wmo vaak gezamenlijk of op een eenduidige manier betrokken bij regionaal beleid. Hierbij is er een omslag in cultuur gerealiseerd (van argwaan naar vertrouwen). Het betrekken van de gezamenlijke Adviesraden Wmo bij regionale ontwikkelingen en/of regionaal beleid, levert efficiëntie op en is plezierig. Daartegenover kan de vraag gezet worden wat het oplevert. De ervaringen met het betrekken van de gezamenlijke Adviesraden zijn zelden niet positief. De effecten verschillen ook per thema. De tijd die er benodigd is om de gezamenlijke raden op een goede manier te betrekken, is een belangrijk knelpunt. Het zorgt er soms ook voor dat processen langer duren, terwijl de meerwaarde niet altijd aan te wijzen is. Voor elke gemeente geldt dat zij aangeven dat de achterbanraadpleging door Adviesraden Wmo volgens de gemeenten nog beter georganiseerd kan worden.

Aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Hellendoorn
Postbus 200
7440 AE Nijverdal

Nijverdal, 10 april 2011

Betreft: *Advies subregionale kadernota met lokale agenda*

Geacht College,
Gemeente Hellendoorn heeft de Wmo-raad verzocht advies uit te brengen op de Kadernota Maatschappelijke ondersteuning "Meer samennleven" met beleidsagenda Hellendoorn. De leden van de Wmo-raad hebben de visie bestudeerd. Op 5 april 2011 heeft de Wmo-raad tijdens een vergadering de opmerkingen besproken en vervolgens verwerkt in dit advies. Hierbij heeft zij de volgorde van domeinen aangehouden, zoals de gemeente die heeft gebruikt.

domein1: Samen leven in buurt en dorp

1. Veiligheid

De Wmo-raad vindt veiligheid op wijkniveau belangrijk. In de Visie wonen, welzijn en zorg heeft ook de gemeente dit onderwerp benadrukt.

In de beleidsagenda maatschappelijke ondersteuning vinden we naar onze opvatting te weinig terug van de intenties die de gemeente in de Visie wel aangeeft.

De Wmo-raad is tot nu toe niet of nauwelijks betrokken bij het leefbaarheids- en veiligheidsbeleid. Op dat punt valt er nog veel te verbeteren. De Wmo-raad bestudeert momenteel de Kadernota Integraal Veiligheidsbeleid 2010-2012 en het Actieplan integrale veiligheid 2011.

2. Woonservice gebieden

We constateren een tegenspraak tussen de doelstelling uit de Visie wonen, welzijn en zorg (volledige geografische dekking) en de doelstelling in de beleidsagenda (op 1 januari 2015 50% in een woonservicegebied). We hebben uit de toelichting begrepen dat 50% de grens is die gesteld is door de provincie als voorwaarde voor subsidieverlening. Toch adviseren wij één gemeentelijke doelstelling naar buiten te brengen.

De Wmo-raad kijkt belangstellend uit naar de Woonservice Kaart die aan zal geven welke fysieke voorzieningen en dienstverlening er nu zijn en wat er nog ontbreekt in de vijf woonservicegebieden.

3. Wijkaccommodaties/socioruimtes

Wil de samenleving meer op eigen kracht doen, dan wordt een voorwaardenscheppende rol van de overheid belangrijker.

Goede wijkaccommodaties vormen een belangrijke voorwaarde voor samenlevingsactiviteiten.

De Wmo-raad mist bij de lokale actiepunten het beleid om bestaande wijkaccommodaties kwalitatief aan de eisen van deze tijd te laten voldoen en ze in stand te houden of te helpen zich in stand te houden.

In de Visie wordt ingezet op een eenmalige bijdrage (kwaliteitsimpuls met incidentele middelen) voor slechts vijf accommodaties in de hele gemeente terwijl de gemeenschap zorg moet dragen voor een kostendekkende exploitatie.

4. Ontwikkelingsplannen voor dorpen en buurten

De Wmo-raad constateert dat, waar de overheid bezuinigt en zich terugtrekt, het al moeilijk is om bestaande voorzieningen in stand te houden. Een buurt of dorp moet ontwikkelingsgeld kunnen inzetten voor beheer en onderhoud.

5. Leefbaarheidsbudget

De Wmo-raad ziet met belangstelling de evaluatie van het gebruik van het leefbaarheidsbudget tegemoet.

domein 2: Opgroeien en ontwikkelen

6. Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

De Wmo-raad constateert dat het CJG nog weinig bekendheid geniet. We wijzen op de adviezen die we uitgebracht hebben in 2010.

7. Doorontwikkelen zorgstructuur

De zorgstructuur en het blijvend goed functioneren ervan heeft de bijzondere belangstelling van de Wmo-raad. Met de gemeente ontwikkelen we graag een volgsysteem met periodieke rapportage om de realisatie van de goede intenties in de praktijk te blijven volgen.

8. Realisatie jongerencentrum

De Wmo-raad heeft met instemming geconstateerd dat er goede voortgang is bij de realisatie van een jongerencentrum.

9. Preventief gemeentelijk gezondheidsbeleid

De Wmo-raad heeft zich laten informeren over drugsgebruik in onze gemeente. Waarschijnlijk komen we met het advies hier in het gemeentelijk gezondheidsbeleid extra aandacht aan te geven.

10. Schuldenproblematiek onder jongeren

Gelet op recente signalen uit de samenleving achten wij het gewenst dat in het gemeentelijk beleid de aandacht voor jongeren met schuldenproblematiek een plek krijgt.

11. Maatschappelijke stages

In het kader van De Kanteling en de meer actieve rol die van de burger verwacht wordt, kunnen, naar het oordeel van de Wmo-raad, de maatschappelijke stages meer gericht worden op kadervorming in het vrijwilligerswerk. In de praktijk blijkt het moeilijker om plannende en organiserende vrijwilligers te vinden dan uitvoerende krachten. Daarom adviseren wij de gemeente dit punt niet als 'uitontwikkeld' en 'overgedragen aan Reggesteyn en De Welle' in de nota op te nemen.

Domein 3: Vrijwilligerswerk en mantelzorg

12. Vrijwilligerswerk

Daar waar de samenleving individualiseert en de overheid niet meer regelt en organiseert maar faciliteert, moet het accent gelegd worden op ondersteuning van vrijwilligers en niet op het toejuichen van supervrijwillgers.

We wachten de in 2012 geplande nota vrijwilligersbeleid af.

Onze zorg is dat niet in alle wijken en dorpen de onbetaalde burger het werk voor buurman en buurt vrijwillig op zich zal nemen. In ons advies met betrekking tot de Visie wonen, welzijn en zorg hebben wij daar op gewezen en die zorg willen we ook hier uiten.

13. Mantelzorg

Als Wmo-raad vinden we het belangrijk dat de bescheiden mantelzorger iemand naast zich weet die de privésituatie kent, die steunt en helpt als dat nodig is. Ook als er nooit om steun gevraagd zal worden. Die vertrouwelijke steunsituatie moet bij een wijkteam bekend zijn.

Als de mantelzorger (tijdelijk) uitvalt moet het wijkteam direct in actie kunnen komen.

Huisartsen moeten, meer dan tot nu toe vaak het geval is, oog hebben voor emotionele en relationele problemen bij mantelzorg. Tussen huisarts en wijkteam moet hierover goede (vertrouwelijke) communicatie mogelijk zijn. Uiteraard met inachtneming van het medisch beroepsgeheim.

De Wmo-raad hoopt dat bij de uitwerking van het woonservice concept het kennen van en zicht hebben op de bescheiden mantelzorger aandacht krijgt.

*domein 4: ondersteuning kwetsbare burgers/meedoen makkelijker maken***14. Digitalisering**

De Wmo-raad heeft geen problemen met het digitaliseren van werkprocessen en digitale probleemgerichte dienstverlening. Met name jongere, digitaal vaardige burgers kunnen daarbij gebaat zijn. Maar dit mag niet ten koste gaan van hulpvragers die niet digitaal vaardig zijn of door ziekte of beperking niet (meer) met de computer overweg kunnen.

Digibeten hebben al een achterstand in onze huidige maatschappij. Laat die achterstand niet groter worden.

15. Prestatiemeting

Een jaarlijkse meting van de cliënttevredenheid vindt de Wmo-raad belangrijk. Steeds op dezelfde basis, zodat uitkomsten goed vergelijkbaar blijven. Ook een blijvend hoge score mag bekend zijn.

Als echter het vermoeden ontstaat, dat er onder de oppervlakte onvrede is die niet gemeten wordt, dan is een belevingsonderzoek misschien een oplossing. Maar ook in belevingsonderzoeken laat de afhankelijke zorgbehoevende niet altijd het achterste van zijn tong zien.

Wijkteams die hulp in de praktijk gegeven zien worden en in staat zijn subjectieve uitingen op reële waarde te schatten, kunnen wellicht een betere graadmeter zijn.

16. Compensatiebeginsel/Eigen Kracht/profijtbeginsel/grote transitie

Als lokale actiepunten zijn stellingen geponeerd vooruitlopend op rijksbeleid en overheveling van taken naar de gemeente. De gemeente geeft aan deze nieuwe situatie zorgvuldig te willen voorbereiden en waar mogelijk integraal vorm te geven.

Als Wmo-raad hopen we daarbij betrokken te worden. Dat is ons ambtelijk ook voluit toegezegd.

We hopen op een goed evenwicht tussen maatwerk (met het risico van willekeur en afhankelijkheid) en rechten (met het voordeel van duidelijkheid). Groepen die we in het bijzonder willen steunen, zijn de mensen die je in de Kanteling geen verantwoordelijkheid voor de eigen situatie kunt geven, zoals mensen met een verstandelijke beperking en de steeds groter wordende groep met dementie problemen.

17. Socio Plus

Naar nu blijkt (eind maart 2011) is er weinig belangstelling voor de pilot die opgestart is in Nijverdal. De Wmo-raad (die niet om advies is gevraagd) heeft twijfels bij de opzet van de pilot.

De Wmo-raad verzoekt de pilot niet te snel als mislukt te beschouwen maar nog vóór de vakantieperiode een andere opzet (aansluiten bij bestaande dagopvang) te overwegen.

Het 'in de kring brengen' van senioren die het normale contact met de samenleving dreigen kwijt te raken is moeilijk. Vertrouwde gezichten en een bekende plek in eigen wijk of dorp zijn daarbij belangrijk.

18. Bestrijding uitkeringsfraude

De Wmo-raad stemt er mee in dat hoger wordt ingezet op naleving van plichten die voortvloeien uit het gebruik van maatschappelijke ondersteuning. Hierbij vragen we aandacht voor de manier van controle en de toon waarop gecommuniceerd wordt. Het kan zeer storend werken als men al bij voorbaat als verdachte neergezet wordt.

19. Transferpunten ziekenhuizen

De Wmo-raad hoort met regelmaat van patiënten die (als iets geen standaardverloop heeft) tussen ziekenhuisschip en thuishulpval vallen. Ernstig zieke patiënten kunnen niet altijd goed voor zichzelf opkomen. Het streven naar wat minder bureaucratie en wat meer persoonlijke aandacht blijft actueel. Continueren van contracten zou gekoppeld kunnen worden aan een onderzoek naar cliënttevredenheid.

domein 5: Preventie, zorg en opvang

20. Multidisciplinair Overleg

De Wmo-raad wil graag eens door de gemeentelijke procescoördinator geïnformeerd worden over de wijze van werken. Een punt van aandacht zal dan de betrokkenheid van de huisarts in het zorgcircuit zijn. Met name inwoners van Daarle en Daarlerveen halen veel eerstelijnszorg van buiten de gemeente.

21. Maatschappelijk Opvang/Veiligheidshuis

De Wmo-raad is in 2010 (in Wierden) geïnformeerd over de bestaande voorzieningen en plannen voor de toekomst. We zijn daar tevreden over. Het zou in 2012 voor herhaling vatbaar zijn.

22. Lokaal gezondheidsbeleid

De Wmo-raad constateert dat er jaarlijks een uitvoeringsprogramma Lokaal Gezondheidsbeleid wordt vastgesteld. Kunnen we (ter informatie) daarvan een afschrift ontvangen?

domein 6: Anders te werk

23. Burgers aan het stuur

De Wmo-raad constateert dat er een "Wegwijzer Burgers aan het stuur" is ontwikkeld. Graag wordt de Wmo-raad daarover geïnformeerd.

24. Verbetering samenwerking Wmo-raad – gemeente

We stemmen in met de conclusie dat de samenwerking en ondersteuning verder kan worden verbeterd.

25. CEBEON verdeelmodel

De Wmo-raad steunt de inspanningen van de gemeente om een groter aandeel uit de landelijke financiële WMO-middelen binnen te halen.

We hopen dat bovenstaande aanvullingen/opmerkingen mee mogen helpen om als gemeente en inwoners het samenleven kwalitatief op peil te houden ondanks de komende overheidsbezuinigingen.

Mocht u naar aanleiding van bovenstaande nog vragen hebben, dan vernemen wij die graag van u. De Wmo-raad stelt het zeer op prijs, wanneer zij over de uitkomst van bovenstaand advies op de hoogte wordt gehouden.

Met vriendelijke groet,
i/o van de Wmo-raad

R. Menkveld
Interim-voorzitter